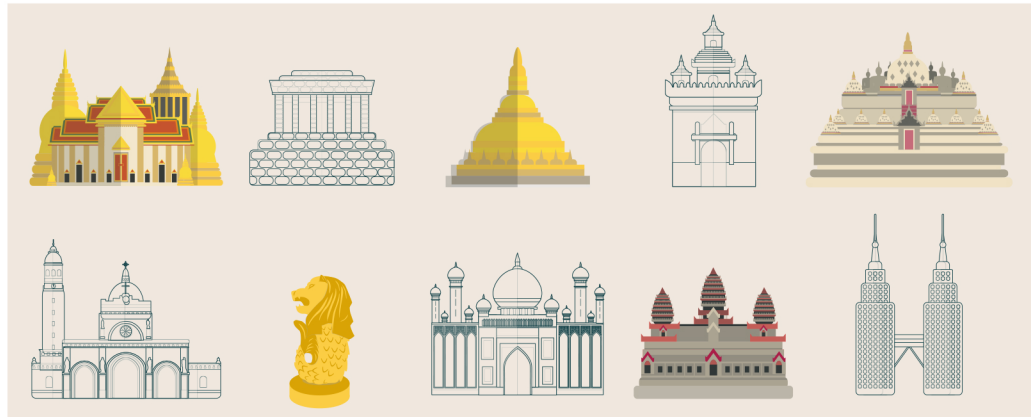

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
 เลขที่ ๖๙ อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)
 ชั้นที่ ๑๖-๑๗ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
 โทรศัพท์ ๐-๒๖๔๔-๙๙๐๐ โทรสาร ๐-๒๖๔๔-๔๙๐๑
<http://www.moralcenter.or.th>

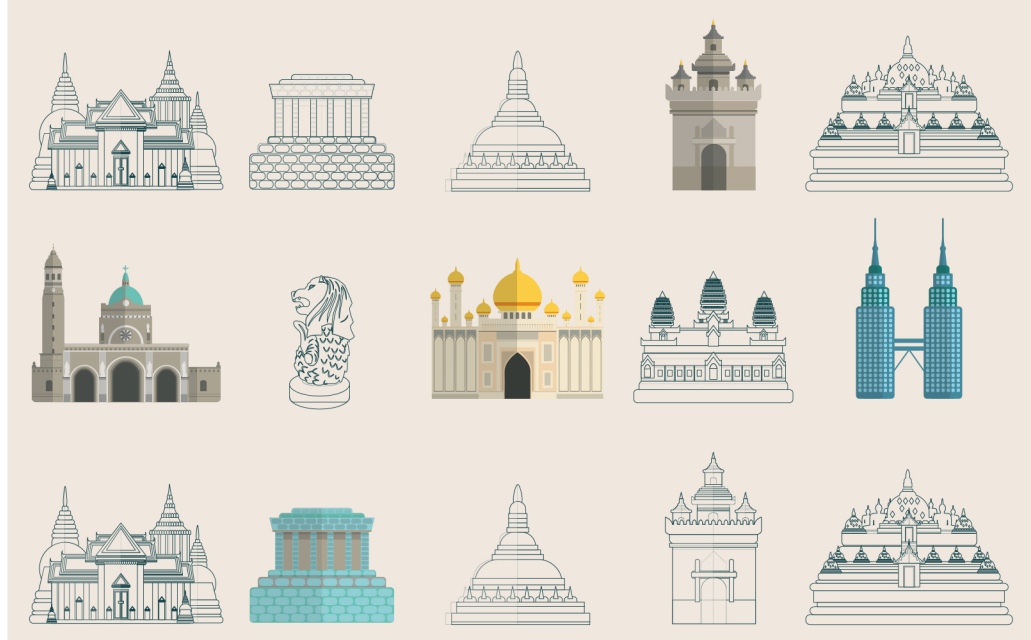
จิตอาสาอาเซียน

องค์ความรู้ : จิตอาสาในอาเซียน
 ภาคพื้นสมุทรและภาคพื้นทวีป

จิตอาสา อาเซียน

องค์ความรู้ : จิตอาสาในอาเซียน
ภาคพื้นสมุทรและภาคพื้นทวีป

จิตอาสา อาเซียน

องค์ความรู้ : จิตอาสาในอาเซียน
ภาคพื้นสมุทรและภาคพื้นทวีป

คำนำ

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความเข้าใจ และเชื่อมร้อยผู้คน ในภูมิภาคอาเซียนเข้าไว้ด้วยกันในมิติคุณธรรม ดังปรากฏในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๔) ที่ระบุถึงการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประชาคมอาเซียน เพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน และธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ในฐานะที่เป็นองค์กรเชื่อมโยง ประสานเครือข่าย ทางสังคม และรณรงค์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสู่สังคมสันติสุข ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ส่งเสริมความร่วมมือด้านคุณธรรม จริยธรรมกับนานาชาติ โดยคุณธรรมการอยู่ร่วม ของผู้คนในภูมิภาคอาเซียนเป็นประเด็นที่ให้ความสำคัญ และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ใน ๓ รูปแบบ คือ

๑. ศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เช่น โครงการศึกษาวิจัยการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน หนังสือองค์ความรู้เปิดประตูความดี สู่วิถีอาเซียน
๒. การอบรมพัฒนาศักยภาพ เช่น การพัฒนาหลักสูตรค่ายเยาวชนทูตคุณธรรมนำไทย สู่อเซียน
๓. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดตลาดนัดความดี พื้นที่สองฝั่งโขง แลกเปลี่ยน เรียนรู้การพัฒนาคุณธรรมความดี และวิถีการอยู่ร่วมกันของชุมชนสองฝั่งโขง

สำหรับหนังสือ “จิตอาสาอาเซียน” เป็นการเรียบเรียงองค์ความรู้จากโครงการวิจัย ๒ โครงการ คือ คุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นทวีป และคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสา ภาคพื้นสมุทร ที่ดำเนินการโดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๐ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์คุณธรรม

ประเด็นหลักของหนังสือเล่มนี้ ชี้ให้เห็นว่า “จิตอาสา” เป็นคุณธรรมการอยู่ร่วมที่มีความ สำคัญในการเชื่อมร้อยผู้คนในภูมิภาคอาเซียนเข้าด้วยกัน สะท้อนผ่านพัฒนาการ ของงานจิตอาสาจาก ๑๐ ประเทศในภูมิภาคอาเซียน คือ กัมพูชา ไทย บรูไน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม สิงคโปร์และอินโดนีเซีย ซึ่งมีการขับเคลื่อนทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยจุดประกายให้สังคมเห็น ความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมการอยู่ร่วมที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยมีแนวคิดเรื่อง “จิตอาสา” ซึ่งเป็นประเด็นเริ่มต้นในการเชื่อมร้อยผู้คนในภูมิภาคนี้ได้ โดยไม่มีข้อจำกัดทาง ด้านความเชื่อ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรมประเพณี และคาดหวังว่าพลังของ “จิตอาสา” จะเปิดโอกาสให้คนในภูมิภาคอาเซียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เข้าใจ และเคารพกันในความแตกต่าง หลากหลาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในประชาคมอาเซียน

นายสิน สีสวน

ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

สารบัญ

บทนำ

จิตอาสาอาเซียน

๐๘-๐๙

๓

บรูไน

(เนการาบรูไนดารุสซาลาม)

๕๐-๖๗

๖

เมียนมาร์

(สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์)

๑๐๒-๑๑๙

๙

สิงคโปร์

(สาธารณรัฐสิงคโปร์)

๑๖๐-๑๗๗

๑

กัมพูชา

(ราชอาณาจักรกัมพูชา)

๑๒-๒๙

๔

ฟิลิปปินส์

(สาธารณรัฐฟิลิปปินส์)

๖๘-๘๓

๗

ลาว

(สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

๑๒๐-๑๓๙

๑๐

อินโดนีเซีย

(สาธารณรัฐอินโดนีเซีย)

๑๗๘-๑๙๕

๒

ไทย

(ราชอาณาจักรไทย)

๓๐-๔๙

๕

มาเลเซีย

(สหพันธรัฐมาเลเซีย)

๘๔-๑๐๑

๘

เวียดนาม

(สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)

๑๔๐-๑๕๙

ข้อเสนอแนะ
เพื่อสร้างความร่วมมือด้าน

“จิตอาสา”

ในภูมิภาคอาเซียน

๑๙๖-๒๐๓

บทนำ : จิตอาสาอาเซียน

จิตอาสาอาเซียน เป็นการเรียงร้อยองค์ความรู้จากโครงการวิจัย ๒ โครงการ คือ คุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นทวีป และคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นสมุทร ที่ดำเนินการโดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๐ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

ประเด็นสำคัญของโครงการวิจัยชุดนี้ คือ การทำความเข้าใจเรื่อง “จิตอาสา” ในประเด็นนิยามความหมาย พัฒนาการ บทบาทของภาครัฐ และภาคประชาสังคมต่องานจิตอาสาจาก ๑๐ ประเทศอาเซียน ซึ่งประกอบไปด้วย กัมพูชา ไทย บรูไน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย

พัฒนาการของงานจิตอาสาในภูมิภาคอาเซียนสะท้อนให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ของงานจิตอาสาเริ่มจากความต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์หรือแก้ปัญหา มาสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างจิตอาสา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างชุดประสบการณ์การเป็นจิตอาสาที่มีนัยของการเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ขณะเดียวกันชุมชนหรือกลุ่มคนที่จิตอาสาไปทำงานร่วมก็ได้รับการเสริมพลัง (Empowering) และไม่ได้เป็นเพียงผู้รอรับความช่วยเหลือ โดยกระบวนการเหล่านี้เป็นการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างจิตอาสา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพัฒนาไปสู่แนวคิดที่ว่างานจิตอาสาเป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ และเคารพในความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคม

สิ่งที่น่าสนใจในการขับเคลื่อนงานจิตอาสาในภูมิภาคอาเซียนอีกประเด็นหนึ่ง คือ การขับเคลื่อนงานจิตอาสาเชิงนโยบายซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น การกำหนดให้บรรจุเรื่องจิตอาสาในหลักสูตรการเรียนการสอน การกำหนดให้สะสมชั่วโมงจิตอาสาเป็นเงื่อนไข

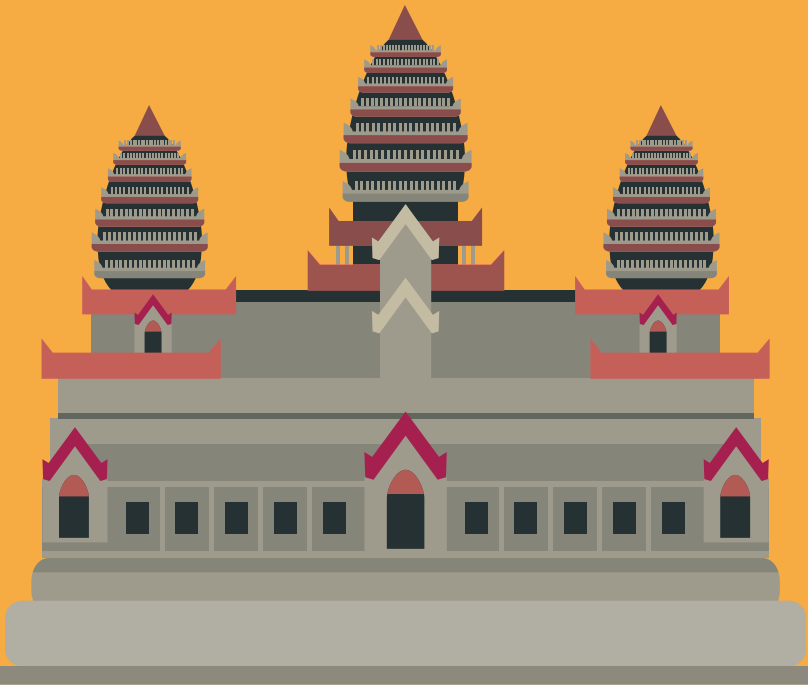
ในการสำเร็จการศึกษา หรือเพิ่มโอกาสในการสมัครเข้าทำงาน ซึ่งกลไกเชิงนโยบายเหล่านี้กระตุ้นให้คนในสังคมเข้าสู่แวดวงจิตอาสามากขึ้น และในขณะเดียวกันการขับเคลื่อนงานจิตอาสาของภาคประชาสังคมได้มาช่วยสนับสนุนนโยบายเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสา ระบบการจัดการที่ทำให้จิตอาสาได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์กับจิตอาสา และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

ทิศทางการทำงานด้านจิตอาสาในอาเซียนจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม และมีแนวโน้มขยายไปยังภาคส่วนต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น ภาคธุรกิจ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับขอบเขตของงานจิตอาสาที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติมากขึ้น โดยส่วนหนึ่งเกิดจากเงื่อนไขทางธรรมชาติ เช่น ภัยพิบัติที่ไม่ได้แบ่งแยกพรมแดน รวมทั้งโจทย์หรือประเด็นใหม่ๆ ในภูมิภาคนี้ เช่น แรงงานข้ามชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้ เป็นการเริ่มต้นสำรวจงานจิตอาสาในภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ของงานด้านนี้ ซึ่งไม่มีคำตอบสำเร็จรูปว่างานจิตอาสาที่ดีควรเป็นอย่างไร แต่สิ่งที่จะได้เรียนรู้จากหนังสือเล่มนี้คือ ประสบการณ์และบทเรียนการดำเนินงานจิตอาสาที่สร้างแรงบันดาลใจ และสามารถนำไปพัฒนางานรวมถึงต่อยอดงานจิตอาสาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้ทั้งระดับปฏิบัติการและระดับนโยบาย

สัญลักษณ์ ศรีสัง่า

กัมพูชา

(ราชอาณาจักรกัมพูชา)

ดร.ดารศ ชูศรี

พัฒนาการจิตอาสากับพูชา

ก่อนยุคเขมรแดง

พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๕๑๒

รูปแบบอาสาสมัครดั้งเดิม
(Traditional Volunteerism)

ผู้นำชุมชน

ศาลา

สอดคล้องกับวิถีชุมชนที่มีสัมพันธ์แบบครอบครัว
และเครือญาติที่อยู่รวมกันในหมู่บ้าน

ยุคเขมรแดง

พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๒

ยุคมีดจิตอาสา
One People, One Police

เขมรแดง

ควบคุม ใช้ความรุนแรง

ประชาชน

หลังยุคเขมรแดง

พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา

ฟื้นฟูการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
(Mutual Assistance)

รัฐบาล

พัฒนาบ้านเมือง
ด้านกายภาพ

ส่งเสริม
งานอาสาสมัคร

๑.๑ บทนำ

ประเทศกัมพูชามีชื่อเป็นทางการว่าราชอาณาจักรกัมพูชา ตั้งอยู่ส่วนใต้ของคาบสมุทรอินโดจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ ๑๘๑,๐๓๕ ตารางกิโลเมตร พรมแดนทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศไทย ทิศเหนือติดกับประเทศไทย และลาว ทิศตะวันออก และทิศใต้ติดกับเวียดนาม และทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดอ่าวไทย ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลักษณะคล้ายชามหรืออ่าง ตรงกลางเป็นแอ่งทะเลสาบและลุ่มแม่น้ำโขง มีเมืองหลวง คือ กรุงพนมเปญ

ประชากรประกอบด้วย เชื้อชาติเขมรร้อยละ ๘๕ ชาวจีนร้อยละ ๕ และอื่นๆ เช่น ชนกลุ่มน้อยเชื้อสายไทยในจังหวัดเกาะกง ชาวจามในจังหวัดกำปงจาม ชาวลาวชาวจะราย ร้อยละ ๓ ใช้ภาษากัมพูชาเป็นภาษาราชการ และภาษาที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เวียดนาม ไทย และภาษาจีน ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ มีประชากร ๑๕,๒๐๕,๕๓๙ คน มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ มีผู้นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทร้อยละ ๘๕ ศาสนาอิสลามร้อยละ ๓ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๑.๗ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูร้อยละ ๐.๓ เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒^๑

๑.๒ ความหมาย “อาสาสมัคร” “จิตอาสา” และ “จิตสาธารณะ”

ในกัมพูชา “จิตอาสา” รู้จักกันในคำที่เรียกกันทั่วไปว่า “อาสาสมัคร” ริเริ่มในกิจกรรมระดับรากหญ้าโดยองค์กรพัฒนาเอกชน โดยภาพรวมแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดคุ้นเคย เข้าใจ และให้ความหมายคำว่าอาสาสมัคร (Volunteer) ได้ง่ายกว่าคำว่าจิตอาสา (Volunteer Spirit) หรือจิตสาธารณะ (Public Mind) โดยสรุปภาพรวมได้ดังนี้

“อาสาสมัคร” (ภาษาเขมรเรียกว่า “เนี่ยะสมัครเจ็ด”) คือ ผู้ที่ทำงานด้วยใจรัก ด้วยความเต็มใจ ชอบที่จะทำ มีคำมั่นสัญญา (Commitment) อยากทำก็ทำโดยไม่ต้องการค้าตอบแทน หรือค่าจ้างใดๆ ทำงานที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือศีลธรรม ทำเพราะต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง การเป็นอาสาสมัครนั้นมีวาระของตนเอง และได้เรียนรู้จากงานที่ทำ

คำนิยามดังกล่าวคล้ายคลึงกับงานวิจัยเกี่ยวกับอาสาสมัครในกัมพูชา^๒ ซึ่งให้คำจำกัดความของคำว่า “อาสาสมัคร” โดยปรับจากนิยามขององค์การอาสาสมัครออสเตรเลียระหว่างประเทศ (Australian Volunteers International) หมายถึงบุคคลที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนและอาสาสมัคร ทำงานด้วยการตัดสินใจที่อิสระด้วยตนเอง ไม่ได้ถูกจูงใจจากค่าตอบแทน แต่อาจได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นเงินหรืออย่างอื่น แต่ไม่ใช่ค่าจ้าง โดยทำกับหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร และไม่ใช่งานที่เพิ่มเวลาขององค์กร

“จิตอาสา” (ภาษาเขมรเรียก สลันขนงกาโจรววมตีกเจ็ด / สมัครเจ็ด) สรุปความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดได้ว่า เป็นการทำงานที่ดีมีคุณธรรม ทำด้วยใจของคนที่มีความรัก และมีจิตเป็นกุศลที่อยู่ภายในตัวบุคคล ทำโดยไม่คำนึงถึงเงิน มีคำมั่นสัญญาที่แน่วแน่ / เข้มแข็ง (Strong Commitment) มีความรับผิดชอบสูง

“จิตสาธารณะ” (ภาษาเขมรเรียก “กาเจียสังคมสมัครเจ็ด”) คือ สำนึกเพื่อส่วนรวมงานที่ทำมาจากหัวใจ มาจากจิตวิญญาณ เป็นงานช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับสังคมหรือสาธารณะ การช่วยเหลือที่เท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ

^๑ วิกิพีเดีย. ประเทศกัมพูชา เข้าถึงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เข้าถึงจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

^๒ Brown, Eleanor. (๒๐๐๘). Volunteerism : Harnessing the Potential to Develop Cambodia. Youth Star Cambodia in cooperation with United Nations Volunteers. Access on file : // C : / Users / jade / Downloads / ๑๘๐๒๑๖๖๐-IVCO-๒๐๐๘-YouthStar-Research%๒๐(๘).pdf.

ประชาชนในกัมพูชาค้นเคยและเรียก “อาสาสมัคร” มากกว่า “จิตอาสา” โดยมีลักษณะทั้งแบบ อาสาสมัครเต็มเวลา (Full-Time Volunteer) และอาสาสมัครนอกเวลา (Part-Time Volunteer) จิตอาสาเป็นใครก็ได้ มาจากภูมิหลังที่หลากหลาย ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่มีทักษะหรือความเชี่ยวชาญที่ต้องผ่านการเรียนการฝึกอบรมเป็นเวลานานเท่านั้น แต่ต้องทำงานโดยไม่ได้หวังค่าตอบแทน มีจิตใจที่ต้องการช่วยเหลือ อาจจะในรูปแบบของเวลา แรงกาย ทักษะ หรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน อาจทำงานคนเดียว เป็นกลุ่ม หรือผ่านการบริหารจัดการของหน่วยงานต่างๆ ก็ได้

๑.๓ พัฒนาการ “จิตอาสา” จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ประชาชนส่วนมากของกัมพูชานับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับลาวและไทย จึงมีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกัน การมีจิตอาสาของประชาชนมีแนวคิดและมีรากฐานมาจากศาสนา จากการศึกษาพบว่าข้อมูลงานจิตอาสาของกัมพูชาได้ถูกกล่าวถึงในช่วงยุคต่างๆ ตามสถานการณ์การเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๓.๑ จิตอาสา ก่อนยุคเขมรแดง (พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๖๒)

ก่อนยุคเขมรแดงกัมพูชามีงานจิตอาสาในรูปแบบอาสาสมัครดั้งเดิม (Traditional Volunteerism) ซึ่งส่วนมาก คือ ผู้นำในชุมชน งานจิตอาสาที่มีแรงจูงใจเชื่อมโยงจากแบบแผนแนวปฏิบัติด้านศาสนาเกี่ยวกับการทำความดี ซึ่งพบได้ทั้งในศาสนาพุทธ คริสต์และมุสลิม แนวคิดของการ “บริการ” และ “หน้าที่” ยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบครอบครัว และเครือญาติที่อยู่รวมกันในหมู่บ้าน มีพื้นฐานทางสังคมเศรษฐกิจลักษณะเดียวกัน กิจกรรมชุมชนจัดโดยวัดและรัฐบาล มีจิตอาสาเข้าไปร่วมช่วยในกิจกรรมต่างๆ หรือในชุมชนก็มีวัฒนธรรม “การลงแขก” ปลูก หรือเกี่ยวข้าวเช่นเดียวกับสังคมชนบทของไทยในอดีต^๑ เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงาน (Exchange of Labours) หรือชาวบ้านเรียกว่า “เอาแรง” การช่วยเหลือกันปลูกหรือย้ายบ้าน การแลกเปลี่ยนสัตว์สิ่งของ เช่น วัว รูปแบบเช่นนี้ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร ผูกพัน และสมานฉันท์ในสังคมเครือญาติในหมู่บ้าน

๑.๓.๒ จิตอาสา ยุคเขมรแดง (ปี พ.ศ.๒๕๑๓-๒๕๖๒)

วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันถูกทำลายลงในยุคความขัดแย้งของสงครามกลางเมืองช่วงเขมรแดง ประชาชนอยู่ภายใต้การควบคุมของเขมรแดงที่มีทุกพื้นที่ เปรียบเสมือนตาสับประรดที่จ้องมองและควบคุมประชาชนตลอดเวลา จนมีคำพูดที่ว่า One People, One Police ซึ่งเปรียบเทียบกับประชาชนแต่ละคนมีตำรวจ (หมายถึง เขมรแดง) จับตาเฝ้าดูอยู่ ชนิดตัวต่อตัว อีกทั้งมีการใช้ความรุนแรงที่โหดร้ายถึงขั้นเสียชีวิต ประชาชนจึงตกอยู่ในสภาพหวาดผว และเกิดความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจกัน อาจเรียกว่าเป็นยุคมืดของงานจิตอาสา

๑.๓.๓ จิตอาสา หลังยุคเขมรแดง (พ.ศ.๒๕๖๓ เป็นต้นมา)

หลังยุคเขมรแดงสิ้นสุดในปี พ.ศ.๒๕๖๓ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Assistance) ได้ฟื้นฟูกลับมาใหม่ ซึ่งมีความจำเป็นต้องสร้างบ้านพัฒนาเมือง โดยรัฐให้ความสำคัญกับเรื่องทางกายภาพ และเนื่องจากบ้านเมืองถูกทำลายในช่วงสงคราม ทำให้ผู้นำชาติต้องส่งเสริมงานอาสาสมัคร เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๑.๔ รูปแบบกิจกรรม และกระบวนการบ่มเพาะ “จิตอาสา”

จากการสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ การทบทวนเอกสาร การสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก รูปแบบ กิจกรรม และกระบวนการบ่มเพาะ “จิตอาสา” ในกัมพูชามีการดำเนินงานใน ๑๐ รูปแบบ ดังนี้

๑.๔.๑ ภาครัฐกับงานจิตอาสา

จากการศึกษายังไม่พบว่ามีหน่วยงาน โครงสร้างรวม หรืองบประมาณจากภาครัฐที่รับผิดชอบหลักในการส่งเสริมให้เกิดจิตอาสา งานจิตอาสาที่รัฐเกี่ยวข้องด้วยมี ๒ รูปแบบคือ

- ๑) ระบบเด็กฝึกงาน (Intern) บางหน่วยงานของบางกระทรวงมีระบบรับเจ้าหน้าที่ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องผ่านการเป็นเด็กฝึกงานเป็นเวลา ๑ เดือน-๑ ปีก่อน

^๑ Brown, Eleanor. (๒๐๐๘). Volunteerism : Harnessing the Potential to Develop Cambodia. Youth Star Cambodia in cooperation with United Nations Volunteers. Access on file : /// C : / Users / jade / Downloads / ๑๘๐๒๒๖๖๐-IVCO-๒๐๐๘-YouthStar-Research%๒๐(๘).pdf.

๒) เรียกจิตอาสาช่วยงาน ปัจจุบันรัฐสนับสนุนการเป็นจิตอาสา^๔ ในรูปแบบต่างๆ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน อาสาสมัครที่มีส่วนร่วมกับสมาชิกสภาท้องถิ่น (Commune Councils) และร่วมส่งเสริมการปรับเปลี่ยนทัศนคติ หรือบรรทัดฐานเรื่องเพศสภาวะ (Gender Norm)

๑.๔.๒ การจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนและขับเคลื่อนโดยนักการเมือง

นายฮุน มานี^๖ นักกฎหมายและบุตรชายคนโตของนายฮุน เซิน นายกรัฐมนตรี กัมพูชา จัดตั้งสหพันธ์สภาเยาวชนแห่งกัมพูชา (The Union of Youth Federations of Cambodia : UYFC) ในปี พ.ศ.๒๕๒๑ เพื่อรวบรวมเยาวชน ซึ่งเป็นข้าราชการจากทุกกระทรวง และเยาวชนทั่วไปร่วมเป็นอาสาสมัครดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ในช่วงเวลาสำคัญ

ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนให้ข้อสังเกตว่า เครือข่ายที่จัดตั้งโดยนักการเมือง อาจถูกมองว่าเป็นหน่วยงานของภาครัฐ เรียกกันโดยทั่วไปว่า GONGOS (A Government Organized Non-Governmental Organization) และยังมีคำถามว่าอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ อย่างไรก็ตามองค์กรประเภทนี้สามารถสร้างความแตกต่างในแง่ของการระดมสรรพกำลังของอาสาสมัครได้จำนวนมาก อาจเพราะอิทธิพลหรืออำนาจทางการเมือง โดยอาสาสมัครที่เข้าร่วมนั้นอาจมีจิตอาสาที่แท้จริง ขณะเดียวกันอาจถูกใช้เพื่อสร้างชื่อให้กับผู้ก่อตั้งโดยไม่รู้ตัว

๑.๔.๓ องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (INGOs : International Non-Government Organizations)

แบ่งการทำงานเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. องค์กรที่จัดระบบการทำงานของจิตอาสา
๒. องค์กรที่ใช้ชุมชนเป็นฐานสร้างจิตอาสา

๑) องค์กรที่จัดระบบการทำงานของจิตอาสา องค์กรระหว่างประเทศ เช่น VSA (Volunteer Spirit Association), Peace Corps, International Volunteer HQ (IVHQ) เข้ามาตั้งสำนักงานในกัมพูชา โดยทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครจากต่างประเทศสมัครเข้ามาปฏิบัติงานจิตอาสาด้านต่างๆ เช่น สอนภาษาอังกฤษ ดูแลเด็กหรือผู้สูงอายุ พัฒนาชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน

บางหน่วยงานมีการเก็บค่าธรรมเนียม และอาสาสมัครชาวต่างชาติต้องออกทุนด้วยตนเองทั้งหมดในการเข้ามาทำงานจิตอาสา ไม่ว่าจะเป็ค่าตัวเครื่องบิน ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายระหว่างเป็นจิตอาสา นับว่าจิตอาสาต้องทุ่มเท และมีความตั้งใจมากเพราะใช้ทั้งทักษะ เวลา กำลังทรัพย์ และที่สำคัญมากที่สุด คือ เจตนาารมณ์ของการเป็นจิตอาสา

๒) องค์กรใช้ชุมชนเป็นฐานสร้างจิตอาสา (Community-Based Volunteering) เพื่อดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเดียวกัน โดยนำวัฒนธรรม ประเพณีมาเชื่อมโยงกับศาสนา ซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืน

กรณีศึกษาขององค์กรช่วยเหลือผู้สูงอายุระหว่างประเทศในกัมพูชา (Help Age International) : สูงวัยกับความใส่ใจของชุมชนที่ยั่งยืน
รูปแบบการจัดการขององค์กรช่วยเหลือผู้สูงอายุระหว่างประเทศในกัมพูชา (Help Age International) ใช้เวลา และเหตุการณ์วันสำคัญทางศาสนาเป็นตัวหล่อหลอม ฟูมฟัก และถักทอให้เกิดความสัมพันธ์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณี การดำเนินการวางแผนตั้งแต่วันแรกที่เข้าไปทำงานว่าเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้วจะเกิดความยั่งยืน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ณ หมู่บ้านในจังหวัดพระตะบอง (Battambang)^๗ และบันเตียเมียนจย (Banteay Meanchey)^๘ เนื่องจากในหมู่บ้านเหลือแต่ผู้สูงอายุ ลูกหลานวัยแรงงานออกไปทำงานนอกประเทศ เมื่อเจ็บป่วยจะไม่มีใครดูแลช่วยเหลือ โดยองค์กรทำหน้าที่ฝึกอบรม และเป็นพี่เลี้ยงให้กับจิตอาสาที่จะเป็นผู้ช่วยดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในหมู่บ้านให้เกิดความผูกพันในพื้นที่

^๔ Sidedine, Lim., Kim Van, Heng. and Zweers, Judith. (n.d.). Volunteer Resurgence in Cambodia : ๕ grass roots volunteers tell their story. Access on ๑๐ November ๒๐๑๕. Access from : <http://www.volunteerspirit.org/files/volunteer%๒๐case%๒๐in%๒๐cambodia.pdf>.

^๕ Brown. ๒๐๐๘. อ้างแล้ว.

^๖ <http://www.uycf.org/about-us-๒>.

^๗ พระตะบอง หรือชื่อกัมพูชาว่า บัตตัมบอง เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชา อยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศ มีเขตติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว และจันทบุรี ประเทศไทย พื้นที่นี้อดีตเคยเป็นจังหวัดพระตะบองในมณฑลบูรพาของสยาม <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

^๘ จังหวัดบันเตียเมียนจย เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชา อยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ ติดต่อกับประเทศไทยทางทิศตะวันตกที่เมืองปอยเปต <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

๑.๔.๔ องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศ (NGOs : Non-Governmental Organizations) กับการจัดระบบการทำงานจิตอาสา

องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศกัมพูชา^๔ (Local NGOs หรือ Host Organization) กว่าครึ่งหนึ่งก่อตั้งช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๔ (สนธิสัญญาสันติภาพปารีส) ถึงปี พ.ศ.๒๕๔๓ ส่วนอีกประมาณ ๑ ใน ๓ ก่อตั้งหลังปี พ.ศ.๒๕๔๓ มีส่วนน้อยไม่ถึงร้อยละ ๖ ที่ตั้งก่อนปี พ.ศ.๒๕๓๔ ซึ่งเป็นองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (INGOs) และต่อมากลายมาเป็นองค์การพัฒนาเอกชนกัมพูชา^๕ รูปแบบการจัดการคล้ายกับองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ แต่ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมอาสาสมัคร แต่อาจให้อาสาสมัครช่วยหาทุนให้กับองค์กรก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร เช่น Self Help Community Center^๖ รับสมัครอาสาสมัครเพื่อเป็นครูสอนภาษาอังกฤษให้กับเด็กกัมพูชา

อีกตัวอย่าง คือ สมาคมอาสาสมัครเพื่อสังคมกัมพูชา (Cambodian Volunteers for Society : CVS) ก่อตั้งปี พ.ศ.๒๕๔๘ โดยหลายหน่วยงาน ได้แก่ คณะสิ่งแวดล้อมศาสตร์ (Department of Environmental Science : DES) มหาวิทยาลัยพนมเปญ (Royal University of Phnom Penh) ทีมเครือข่ายปฏิบัติการด้านประมง (Fisheries Action Coalition Team : FACT) กองทุนพัฒนาคนจนเมือง (Urban Poor Development Funds : UPDF) หรือปัจจุบันคือมูลนิธิพัฒนาชุมชน (Community Development Foundation) และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส : Thai Volunteers Services Foundation : TVS) ในประเทศไทย

CVS จัดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทยของกัมพูชา ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นองค์การพัฒนาเอกชนของกัมพูชาที่สร้างและพัฒนาอาสาสมัครเยาวชน สนับสนุนให้ทำวิจัยและสำรวจปัญหาที่มีผลกระทบต่อเยาวชน และนำผลไปเผยแพร่กับผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นเป้าหมาย (Target Stakeholders) โดยทำงานร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องในระดับกลุ่มน้ำโขงและอาเซียน

^๔ Ponter, Elizabeth., Ponter. Brian., and Sok, Chamroeun. (๒๐๐๘). Cambodian NGOs' Perceptions of International Volunteer Agencies Prepared for the IVCO conference ๒๐๐๘. Access on Nov ๑, ๒๐๑๕. Access from : <http://forum-ids.org/wp-content/uploads/๒๐๑๒/๐๗/๑๘๐๒๑๖๑๑-IVCO-๒๐๐๘-Cambodian-NGOs-Perceptions-Full.pdf>.

^๖ Self Help Community Center. Volunteer. เข้าถึงจาก <http://shcccambodia.org/volunteer> เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๘.

๑.๔.๕ องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศ (Local NGOs) ทำงานผ่านการสนับสนุนจากการบริหารจัดการจิตอาสาโดยองค์กรระหว่างประเทศที่อยู่ในต่างประเทศ (INGOs in Oversea)

การส่งเสริมจิตอาสาจากต่างประเทศให้เข้ามามีส่วนร่วมกับจิตอาสาในกัมพูชา โดยจิตอาสาชาวต่างประเทศเป็นผู้ที่มีทักษะเฉพาะด้าน เช่น Australian Volunteers International (AVI)^๗ องค์กรระหว่างประเทศที่ตั้งมานานกว่า ๖๐ ปี ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเรื่องสันติภาพรวมถึงความยั่งยืนของโลก ได้ส่งจิตอาสาชาวออสเตรเลียที่มีทักษะเฉพาะด้านออกไปทำงานสนับสนุนในประเทศต่างๆ กว่า ๘๙ ประเทศรวมถึงกัมพูชา

๑.๔.๖ การพัฒนาจิตอาสาโดยการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรระดับภูมิภาค (Regional NGOs) และองค์กรในประเทศ (Local NGOs)

การปลูกฝังจิตอาสาโดยการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรในประเทศ ได้แก่การทำงานของมูลนิธิศูนย์ศึกษาที่อยู่อาศัยแห่งเอเชีย หรือ ACHR (Asian Coalition for Housing Rights)^๘ กับมูลนิธิพัฒนาชุมชน^๙ หรือ CDF (Community Development Foundation) ก่อตั้งในปี พ.ศ.๒๕๔๑ เป็นองค์กรที่ดำเนินงานในกัมพูชา ชื่อเดิมคือกองทุนพัฒนาคนจนเมือง (Urban Poor Development Fund : UPDF) ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ครบรอบการดำเนินงาน ๑๓ ปี ได้เปลี่ยนชื่อเป็น CDF เพราะขยายงานไปในชนบทในจังหวัดต่างๆ ของกัมพูชา

^๗ Australian Volunteers International. About us. Who we are?. เข้าถึงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๘ เข้าถึงจาก <http://www.australianvolunteers.com/about-us/who-we-are/>.

^๘ ก่อตั้งโดยนางสาวสมสุข บุญยะบุญญา เลขาธิการมูลนิธิ เพื่อแก้ปัญหาของเมืองและที่อยู่อาศัยของคนจนในเอเชีย ใช้ประสบการณ์จากโครงการบ้านมั่นคงในประเทศไทย และประสบการณ์การแก้ปัญหาที่ชุมชนเป็นแกนหลักในประเทศอื่นๆ ขยายการทำงานไปยัง ๑๙ ประเทศ ๑๖๕ เมืองในเอเชีย โดยใช้หลักการดังกล่าว. อ้างอิงจาก ขยายรูปแบบบ้านมั่นคงไปยัง ๑๖๙ เมืองในเอเชีย. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๘ เข้าถึงจาก <http://www.codi.or.th/index.php/๒๐๑๕-๐๔-๑๑-๐๑-๕๒/๑๒๑๐๖-๒๐๑๒-๐๔-๑๔-๐๖-๕๙-๕๗>.

^๙ History of CDF. เข้าถึงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ เข้าถึงจาก <http://www.cdfcambodia.net/en/index.php/history>.

ACHR และ CDF มุ่งสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก โดยใช้พลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม ด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการทำงานกับองค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น การทำงานใช้ประสบการณ์จากโครงการบ้านมั่นคงในประเทศไทย^{๑๔} คล้ายกับการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่งเสริมการเรียนรู้ประสบการณ์โดยการศึกษาดูงาน เผยแพร่แนวคิด ส่งเสริมและผลักดันการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงบริหารจัดการกองทุนให้คำปรึกษา และติดตามกรณีผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้เมื่อครบกำหนด โดยทำงานใกล้ชิดร่วมกับผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นจิตอาสาดูแลกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนนั้น

ACHR และ CDF ทำงานกับชุมชนแบบองค์รวม หรือการพัฒนาทั้งเมือง (City Wide Upgrading) เพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จึงทำงานมากกว่าเรื่องบ้านและที่อยู่อาศัยที่เป็นโครงสร้างกายภาพ โดยร่วมแก้ปัญหาเชิงสังคมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำให้ “บ้าน” เป็นบ้านที่มั่นคงและอบอุ่น รวมถึงการสร้างจิตอาสาซึ่งเป็นนักศึกษาสถาปนิกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

๑.๔.๗ การดำเนินการโดยองค์กรการกุศล (Charity Organization) ในประเทศไทย

สภากาชาดกัมพูชา ซึ่งชาวกัมพูชาเรียกว่ากาชาดบาทกะฮอม (Kakkrobat Krahom) เป็นองค์กรการกุศลระดับประเทศ ก่อตั้งเมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๘ เข้าเป็นสมาชิกสหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies : IFRC) ในปี พ.ศ.๒๕๐๓ และหยุดภารกิจไปในช่วงสงครามกลางเมือง กระทั่งปี พ.ศ.๒๕๓๗ กลับมาเริ่มกิจกรรมอีกครั้งหนึ่ง^{๑๕} โดยให้บริการงานด้านมนุษยธรรมที่ใหญ่ที่สุดในกัมพูชาช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติต่างๆ เช่น น้ำท่วมในปี พ.ศ.๒๕๕๔^{๑๖} โดยหนึ่งในภารกิจสำคัญ คือ การพัฒนาอาสาชาดเพื่อช่วยเหลืองานที่เกี่ยวข้องกับมนุษยธรรม แต่การที่มีภรรยาของนายกรัฐมนตรี (นางบุญ รานี ฮุนเซน) เป็นประธานจึงถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับการเมือง และการช่วยเหลืออาจมีแนวโน้มไปยังเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๘ การดำเนินงานจิตอาสาโดยองค์กรทางศาสนา^{๑๗} (Religion)

นักบวชของศาสนา เช่น พระสงฆ์หรือแม่ชีเป็นผู้ดำเนินการ งานจิตอาสา มีลักษณะของการช่วยเหลือในรูปแบบของการสงเคราะห์สิ่งของ สัมพันธ์กับแนวคำสอนหรือหลักการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญ การทำคุณงามความดี การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์บนความเมตตาและเอื้ออาทร เพื่อให้ผู้ประสบปัญหาพ้นจากความทุกข์ยาก

๑.๔.๙ การดำเนินงานจิตอาสาโดยบุคคล^{๑๘} (Individual)

ส่วนมากเกิดจากความตระหนัก ความสนใจ ต้องการแก้ไขปัญหาหรือทำเพื่อการกุศลตามหลักของศาสนาที่ตนเองนับถือ ขณะที่บางคนทำงานจิตอาสาเพราะเป็นวัฒนธรรมที่ฝังมา เพื่อเป็นตัวอย่างให้ลูกหลานและสืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป การศึกษาภาคสนามพบว่าจิตอาสารุ่นใหม่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาบนพื้นฐานของสันติ หรือจิตอาสาที่เป็นอดีตผู้ลี้ภัยมีความมุ่งมั่นช่วยเพื่อนบ้านให้พ้นความทุกข์ยากลำบาก เพราะตนเองเคยมีประสบการณ์มาก่อน และเชื่อว่าการช่วยเพื่อนมนุษย์นั้นเป็นการทำบุญกุศล ซึ่งจิตอาสาที่ทำงานด้วยตนเองนั้นยังเข้าร่วมเป็นจิตอาสาขององค์กรพัฒนาเอกชนหรือเข้าไปช่วยงานกิจกรรมต่างๆ ของวัดอีกด้วย

๑.๕ ปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตอาสา

การศึกษาของนางลักษณ์ เขียนงาม และสมพร เมธีวัฒนากุล^{๑๙} ในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวน ๕๘๐ คน พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษา คือ ด้านครอบครัว ด้านศาสนา ด้านสื่อมวลชน และด้านการศึกษา จากการศึกษาสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดจิตอาสาในกัมพูชาว่า เกิดจากระบบ หน่วยงาน วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และสิ่งแวดล้อมที่ปลูกฝังงานจิตอาสา ทั้งในระดับบุคคลและองค์กรดังนี้

^{๑๔} ขยายรูปแบบบ้านมั่นคงไปยัง ๑๖๔ เมืองในเอเชีย. เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๘ เข้าถึงจาก <http://www.codi.or.th/index.php/๒๐๑๕-๐๘-๐๔-๑๑-๐๑-๕๒/๑๒๑๐๖-๒๐๑๒-๐๔-๑๔-๐๖-๕๔-๕๗>.

^{๑๕} Cambodian Red Cross. Background. Access on ๒ Dec ๒๐๑๕. Access from : <http://www.redcross.org/kh/newpage.php?mid=๔๔&aid=๒๔๕&lang=en>

^{๑๖} The Cambodian Red Cross เข้าถึงจาก https://en.wikipedia.org/wiki/Cambodian_Red_Cross เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗} Lim Sidedine, Heng Kim Van and Judith Zweers. (n.d.). Volunteer Resurgence in Cambodia : ๕ grass roots volunteers tell their story. UNDP.

^{๑๘} Lim Sidedine, Heng Kim Van and Judith Zweers. (n.d.). อ้างแล้ว.

^{๑๙} นางลักษณ์ เขียนงาม และสมพร เมธีวัฒนากุล. (๒๕๕๓). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๓. หน้า ๑๐๑-๑๐๘.

- ๑) กระบวนการพัฒนาจิตอาสาที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีองค์กรหรือหน่วยงานรับผิดชอบชัดเจน
- ๒) จัดโอกาสให้ผู้ที่มีใจเป็นจิตอาสา และใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
- ๓) มีภาคีเครือข่ายสนับสนุนให้ผู้ที่มีใจสมัครเข้าเป็นจิตอาสา
- ๔) การสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยสื่อสารสองทาง ให้ข้อมูลและเปิดให้พูดคุยซักถาม
- ๕) มีต้นแบบของการส่งเสริมการกระทำ สร้างวัฒนธรรมจิตอาสา
- ๖) ผู้ที่จะเป็นจิตอาสาตระหนักและเห็นประโยชน์ของงานจิตอาสา
- ๗) ต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมความดี และวิถีวัฒนธรรมตลอดช่วงชีวิต ผ่านการอบรมสั่งสอนทางศาสนา การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- ๘) หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่รังสรรค์จิตอาสา เลือกคนหรือกลุ่มให้ถูกเวลา และงานที่ทำให้เกิดประสิทธิผล
- ๙) มีการเสริมพลังอำนาจและใช้กระบวนการเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถให้กับจิตอาสา
- ๑๐) สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับต่างๆ ในลักษณะพหุภาคี
- ๑๑) การสร้างจิตอาสาหรือจิตสาธารณะต้องใช้เวลา ไม่ควรเร่งรัด
- ๑๒) ต้องมีการติดตาม สนับสนุนอาสาสมัครในลักษณะของผู้เฝ้าอำนวยการหรือให้คำปรึกษา
- ๑๓) สร้างแรงจูงใจของการเป็นจิตอาสา

๑.๖ ผลกระทบที่เกิดจากจิตอาสา

การดำเนินงานของจิตอาสาในกัมพูชาทั้งในระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม หรือองค์กร ได้สร้างผลกระทบในเชิงบวกทั้งที่เกิดกับตัวบุคคล องค์กรหรือกับประเทศ โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ๑) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น
- ๒) ชุมชนมีศักยภาพเข้มแข็งขึ้น เชื่อมั่นในพลังอำนาจของชุมชนที่สามารถพัฒนาร่วมกัน
- ๓) จิตอาสาคือทรัพยากรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพึ่งพาตนเอง
- ๔) จิตอาสาก่อให้เกิดทุนทางสังคม เกิดการทำงานเพื่อสังคมโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงเฉพาะงบประมาณ
- ๕) จิตอาสาคือการพัฒนาสังคมและประเทศ
- ๖) เกิดชุมชนประชาธิปไตย จากการทำงานของเครือข่ายจิตอาสาด้วยกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- ๗) ปรับเปลี่ยนทัศนคติและผูกพัน ผลของการสร้างจิตอาสาที่เป็นนักศึกษาส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเข้าใจชีวิตของคนในชุมชน หรือชาวบ้านระดับรากหญ้า ทำให้เกิดความผูกพันในการทำงานช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมต่อไป
- ๘) เกิดเครือข่ายจิตอาสา จากการทำงานร่วมกันของพหุภาคีในระดับชุมชน ระดับประเทศ ระหว่างรัฐ และชุมชน รวมถึงเครือข่ายในระดับเอเชีย
- ๙) การได้รับการยอมรับจากรัฐและได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบาย
- ๑๐) การสนับสนุนงบประมาณจากต่างประเทศ

๑.๗ สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

“จิตอาสา” หรือ “จิตสาธารณะ” เป็นคำค่อนข้างใหม่ในกัมพูชา แต่ก็มีการปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต โดยรู้จักกันในชื่อ “อาสาสมัคร” ตั้งแต่ก่อนยุคเขมรแดง ซึ่งมีแรงจูงใจจากศาสนา และสอดคล้องกับลักษณะวิถีชีวิตแบบเครือญาติและชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้ถูกทำลายลงในยุคเขมรแดงหลังสิ้นสุดยุคเขมรแดง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๓ เป็นต้นมา จึงฟื้นฟูกลับมาใหม่

รูปแบบกิจกรรม และกระบวนการปมเพาะ “จิตอาสา” ในกัมพูชามีการดำเนินงานทั้งหมด ๔ ลักษณะ ทั้งจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศและในประเทศ รวมถึงปัจเจกบุคคล มีทั้งการดำเนินการเองและร่วมกันดำเนินการ ลักษณะเด่นของการดำเนินการที่พบว่าเป็นนวัตกรรมคือ การริเริ่มพัฒนาจากฐานรากของหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนระดับภูมิภาคร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศ โดยใช้ชุมชนเป็นเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้อาสาสมัครชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

“จิตอาสา” จะเกิดขึ้นได้ต้องมีกระบวนการพัฒนาที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบชัดเจน จัดโอกาสให้คนที่สนใจและใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยต้องมีภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้าถึงงานจิตอาสา สื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ช่องทางให้ข้อมูล ชักชวนผู้ที่สนใจให้รับทราบ โดยเลือกคนให้ถูกเวลา ถูกกับงานจิตอาสา มีการเสริมพลังโดยมีผู้เอื้ออำนวยหรือให้คำปรึกษา สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ศึกษาดูงาน และทำงานเป็นทีม มีต้นแบบของการส่งเสริมการกระทำหรือการสร้างวัฒนธรรมจิตอาสา เพื่อขยายให้เกิดจิตอาสา เพื่อความตระหนัก และเห็นประโยชน์ของผู้เป็นจิตอาสาเองก็มีความสำคัญเช่นกัน จึงต้องมีกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมความดี วิถีวัฒนธรรม และสร้างแรงจูงใจของการเป็นจิตอาสา การสร้างจิตอาสาแม้ต้องใช้เวลาและต้องมีการติดตาม แต่ผลกระทบที่เกิดจาก “จิตอาสา” นั้นมีพลังสามารถที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ส่งเสริมการทำงานกับสื่อมวลชน เพื่อถ่ายทอดแนวคิดและการปฏิบัติคุณธรรมจิตอาสาในระดับประเทศและในอาเซียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะการปลูกฝังทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้ประชาชนเกิดการซึมซับ และได้เห็นต้นแบบที่ดี กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติสืบต่อกันไป ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องเพราะการปลูกฝังคุณธรรมต้องใช้เวลาและทำซ้ำจึงจะเกิดผล
- ๒) ส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งเครือข่ายคุณธรรมภาคประชาชนในระดับประเทศและอาเซียน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้บทเรียน ประสบการณ์ในการปลูกฝัง รวมถึงดำเนินงานด้านจิตอาสา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

๒๓

ไทย
(ราชอาณาจักรไทย)

กนกพรรณ อยู่ซ่า และปรกรณ์ เลิศเสถียรชัย

พัฒนาการจิตอาสาไทย

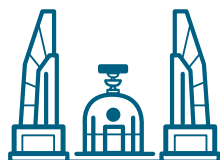
ศาสนา

ความหลากหลาย
ของชาติพันธุ์

จุดเริ่มต้นของ
องค์กรสาธารณประโยชน์
ในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๖
องค์กรสาธารณประโยชน์
และการพัฒนาองค์กรประชาสังคม
ยุคนี้เริ่มเกิดองค์กรที่หลากหลายและ
แผ่ขยายไปในสังคมมากขึ้นรวมทั้งเกี่ยวกับ
การเกิดขึ้นของระบอบประชาธิปไตย

ยุคเครือข่ายจิตอาสา ท่ามกลางสังคมกึ่งพิตี
และการถือกำเนิดของความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ
(Corporate Social Responsibility: CSR)

เทคโนโลยี
การติดต่อสื่อสารมีสูงขึ้น

ระดมทรัพยากรและประสานงานในระดับมหิมา

สังคมเผชิญกับ
ภาวะภัยพิบัติ

● สร้างเครือข่าย
ระดมความช่วยเหลือ
ผ่านสังคมออนไลน์
มากขึ้น

● โลจิสติกส์
มีบทบาทในงานจิตอาสา

ยุคที่ ๑

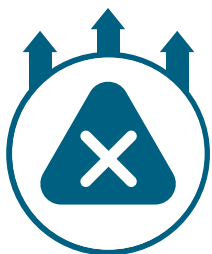
ยุคที่ ๒

ยุคที่ ๓

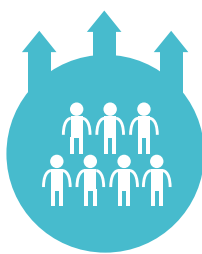
ยุคที่ ๔

ยุคที่ ๕

พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๓๕
การเติบโตของกระบวนการประชาสังคม

ปัญหาสังคมขยายตัว

ประชาสังคมขยายตัว
องค์กรสาธารณประโยชน์
จิตอาสา
องค์กรที่ทำงานด้วยวิชาชีพ

กระบวนการประชาธิปไตย
ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึงเหตุการณ์สีนํ้าม

องค์กร
สาธารณประโยชน์
ขยายขยาย

กระบวนการขับเคลื่อน
ประชาสังคม
มีมากขึ้น

ส่งเสริมประชาธิปไตย
ที่มีฐานจากเรื่องสิทธิ

๒

๒.๑ ความหมายของจิตอาสา

จากเหตุการณ์สึนามิที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ทำให้การให้ความหมาย “จิตอาสา” มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากเป็นเหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่ทำให้เห็นถึงความมีน้ำใจดีใจของผู้คนที่หลังไหลไปช่วยเหลืออย่างท่วมท้น เสียสละทั้งร่างกาย แรงใจ กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเกิดการมองภาพของ “จิตอาสา” ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยชัดเจนขึ้น และสร้างกระแสการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทนไปในด้านอื่นๆ อีกมากมาย (มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, ๒๕๕๑)

นักวิชาการไทยนิยามความหมายคำว่า “จิตอาสา” ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (๒๕๕๐)^{๖๐} ได้ให้ความหมายของคำ “จิตอาสา” ที่สอดคล้องกับหลักทางศาสนาไว้ว่า คือ การให้ทาน หรือการให้ เป็นเครื่องยังให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ ถ้ามนุษย์มีแต่การเอาไม่มีการให้ มนุษย์จะมีความสุขและความขัดแย้ง ดังคำกล่าวที่ว่าใดเป็นที่มีการให้ ที่นั่นก็ย่อมมีความสุขอบอุ่นหรือร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งในหลักคำสอนของทุกศาสนามีหลักการเหมือนกัน คือ ทาน ศีล ภาวนา การฝึกให้ มีนายนานัปการ ทั้งทางใจ ทางวาจา ทางกาย ทางวัตถุสิ่งของและทางปัญญา เป็นต้น

มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (๒๕๕๐ อ้างใน สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๘)^{๖๑} จิตอาสา หรือ Volunteer Spirit หมายถึง การมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ หรือช่วยให้ผู้อื่นมีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) นิยามจิตอาสา ว่าเป็นจิตที่ไม่นิ่งเฉย เมื่อพบปัญหาความทุกข์เกิดขึ้นกับผู้อื่นและสังคม เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลา กำลังร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือสติปัญญา เพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ผู้อื่นและเพื่อสาธารณประโยชน์

พระไพศาล วิสาโล (ม.ป.ป.)^{๖๒} กล่าวว่าจิตอาสา เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เปรียบเสมือนกับการได้เปลี่ยนจากการเห็นน้ำตาเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือ ความสงบเย็น และพลังแห่งความดี ในการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน แต่มาจากความรู้สึกข้างในของผู้ที่มีจิตอยากช่วยเหลือผู้อื่น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (๒๕๕๐) กล่าวว่า จิตอาสา หรือจิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมของพลเมือง ส่งเสริมทำให้สังคมเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากการมีพลเมืองที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม นอกจากนี้ ยังเห็นวาทิตอาสา จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกของสังคมจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายใน ซึ่งได้แก่ การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคล ความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติด้านจิตใจ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ภาวะทางสังคม เป็นต้น

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (๒๕๕๐)^{๖๓} จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น เสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นรวมถึงสังคม โดยไม่หวังตอบแทน

^{๖๐} สรณีย์ สายศร. (๒๕๕๘). การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

^{๖๑} พระไพศาล วิสาโล. ม.ป.ป. ความหมายเกี่ยวกับจิตอาสา. [Online] : <http://volunteerspirit.org/?q=node/๒๐๓>.

^{๖๒} ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (๒๕๕๐). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๖๓} ประเวศ วะสี. (๒๕๕๐). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ (ศูนย์ หนังสือ). กรุงเทพมหานคร : สวสนเงินมีมา.

ชัยวัฒน์ สิทธิรัตน์ (๒๕๕๒)^{๒๔} จิตอาสา หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึก ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งที่ผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ปิยะนาถ สรวินุตต (๒๕๕๒)^{๒๕} จิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีจิตพร้อมจะให้ หรือเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยให้ผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

ยรรยง สิ้นธุ์งาม (๒๕๕๓)^{๒๖} จิตอาสา หมายถึง การมีน้ำใจ การมีความเมตตา กรุณา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความดีที่ได้สร้างมานั้นก็จะส่งผลดีให้กับสังคมต่อไป

วนภัทร์ แสงแก้ว (๒๕๕๓)^{๒๗} จิตอาสา หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ การให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกาย รวมทั้งด้านแรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเอง แม้กระทั่งเสียสละเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม

นนท์รัตน์ ปรีวัติธรรม (๒๕๕๓) จิตอาสา หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ เงิน แรงกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตใจที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยการกระทำ ด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เอาใจใส่ป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม

ประวิตร พิสุทธิโสภณ (๒๕๕๔) จิตอาสา หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม

สรณีย์ สายศร (๒๕๕๘) ถอดบทเรียนการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัคร และองค์กรที่ทำงานด้านจิตอาสาในไทย อาสาสมัครได้ให้ความหมาย จิตอาสา หมายถึง การมีความปรารถนาดี ปรารถนาช่วยเหลือผู้อื่น หรือการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ที่มีความทุกข์หรือปัญหา รวมไปถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ด้วยความเสียสละด้วยใจที่บริสุทธิ์ และด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน รวมทั้งจิตอาสาจะใช้เรียกกลุ่มคน หรือบุคคลที่มีจิตใจเสียสละ มุ่งหวังช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนด้วย

ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ (๒๕๕๕) ให้ความหมาย “จิตอาสา” ในมิติศาสนาทั้งพุทธ คริสต์ อิสลามว่า จิตอาสาในมิติศาสนาประกอบด้วย การมีความรับผิดชอบ มีความเมตตา มีการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน การมีใจเป็นกลาง และการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นหลักพื้นฐานตามหลักศาสนาที่สอนให้คนเป็นคนดี โดยกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ว่าจะเป็นการให้ด้านใดก็ตาม ก่อให้เกิดการส่งเสริมเกื้อกูลซึ่งกันและกันให้กับผู้ที่อยู่รอบข้างให้มีความสุข

จากการรวบรวมความหมาย “จิตอาสา” ในมุมมองนักวิชาการไทยและนักปฏิบัติ สรุปได้ว่า หมายถึง ผู้ที่มีความเอื้ออาทร มีความเมตตาให้ผู้อื่น พร้อมกับการมีใจเป็นกลาง มีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม และเอาใจใส่ผู้อื่นด้วยการกระทำด้วยความสมัครใจ เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และปรารถนาจะช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งจิตอาสาเป็นคุณธรรมของพลเมืองที่ดี

๒.๒ พัฒนาการของจิตอาสา

แม้คำว่าจิตอาสาปรากฏในสังคมไทยไม่นานนัก แต่พบว่าเมืองศรีนคราธารณประโยชน์มานานแล้ว และมีพัฒนาการต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น ๕ ยุค ยุคที่ ๑-๔ นั้นเป็นพัฒนาการขององค์กรสาธารณประโยชน์ และองค์กรประชาสังคมในไทย และยุคที่ ๕ เป็นยุคเครือข่ายจิตอาสาท่ามกลางสังคมกัยพิบัติ และการถือกำเนิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคบริษัท (Corporate Social Responsibility : CSR)^{๒๘}

^{๒๔} ชัยวัฒน์ สิทธิรัตน์. (๒๕๕๒). สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. กรุงเทพฯ : วี พรินท์.

^{๒๕} ปิยะนาถ สรวินุตต. (๒๕๕๒). แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภายาวชน. กรุงเทพมหานคร. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

^{๒๖} ยรรยง สิ้นธุ์งาม. (๒๕๕๓). ๑๐ วิธีปฏิรูปแก้วิกฤติชาติแนวคิด ศ.นพ. ประเวศ วะสี. [Online] : <http://www.vcharkarn.com / vblog / ๑๑๒๐๐๙>.

^{๒๗} วนภัทร์ แสงแก้ว. (๒๕๕๓). การพัฒนาแกนนำจิตอาสาป้องกันเอดส์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

^{๒๘} อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ. (๒๕๔๖). องค์กรสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒.๒.๑ จุดเริ่มต้นขององค์กรสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย จากศาสนาและชาติพันธุ์

เริ่มแรกเกิดจากอิทธิพลของศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา หรือการเผยแพร่ศาสนาที่มาจากบอิทธิพลตะวันตก ตลอดจนความหลากหลายเชื้อชาติและชาติพันธุ์

๒.๒.๒ องค์กรสาธารณประโยชน์และการพัฒนาองค์กรประชาสังคม

ยุคนี้เริ่มเกิดองค์กรที่หลากหลายและแผ่ขยายไปในสังคมมากขึ้น รวมทั้งเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของประชาสังคม ที่ถือเป็นฐานของระบอบประชาธิปไตย

๑) ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๕ – ๒๕๑๖

กิจกรรมของสมาคมต่างๆ ที่ก่อตั้งในช่วงเวลานี้ ส่วนใหญ่เป็นองค์กรให้บริการสังคม เช่น ลูกเสือของรัชกาลที่ ๖ สภาอุณาโลมแดง สภาสตรีไทยแห่งประเทศไทย เมื่อมีการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ สถาบันพุทธศาสนาจึงได้รับการส่งเสริม ขณะนี้องค์กรอื่นถูกควบคุม ช่วงเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๔-๒๕๐๖) องค์กรสาธารณประโยชน์ทั้งหมดเป็นองค์กรของชนชั้นสูง เช่น สโมสรโรตารี สโมสรไลออน และสโมสรซอนต้า ส่วนของคนชั้นกลางเป็นสมาคมสโมสรในกิจกรรมพัฒนาสังคมด้วยกลุ่มศาสนาบางกลุ่ม

ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ เกิดองค์กรประชาสังคมรูปแบบใหม่ คือ โครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และโครงการบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในรูปแบบขององค์กรพัฒนาชนบท ซึ่งองค์กรทั้งสองนี้มีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้บัณฑิตที่จบใหม่ได้มีโอกาสฝึกการทำงานในชนบทและเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทที่มีความแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนในเมือง

๒) ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๖ – ๒๕๒๓

กิจกรรมเน้นการพัฒนาประชาธิปไตย โดยหลังจากวันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖ มีการก่อตั้งองค์กรจากบุคคลที่มีอุดมการณ์พัฒนาสังคมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำสังคม แต่ช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๙ เป็นช่วงตกต่ำขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) กิจกรรมนักศึกษาและประชาชนถูกจำกัดขอบเขต คนหนุ่มสาวจำนวนมากหนีเข้าป่าไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อแสวงหาทางเลือกอื่นในการพัฒนา ขณะที่นักศึกษาและนักเคลื่อนไหวบางส่วนทำงานใต้ดิน หลายองค์กรถูกมองเป็นคอมมิวนิสต์

อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมที่คนหนุ่มสาวทำกันส่วนมากช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๑๙ เรียกว่า “ช่วงค้นหาคำตอบ” ต่อด้วยช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๙-๒๕๒๓ เรียกว่า “ช่วงคำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน”

ขณะเดียวกันในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ได้เกิดองค์กรพัฒนาเอกชนต่างชาติขึ้นในประเทศไทย โดย UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees หรือข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ) ตั้งค่ายผู้ลี้ภัยเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากประเทศแถบอินโดจีนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง องค์กรพัฒนาต่างชาติเหล่านี้ได้ทำงานร่วมกับ UNHCR ในการให้ความช่วยเหลือและบริการระยะสั้น และระยะยาวแก่ผู้ลี้ภัย

๒.๒.๓ การเติบโตของกระบวนการประชาสังคมช่วง พ.ศ.๒๕๒๓-๒๕๓๕

ในยุคต่อมานั้น ประชาสังคมขยายตัวมากขึ้น องค์กรสาธารณประโยชน์งอกเงยจากภาคประชาสังคม ส่วนหนึ่งยังเป็นจิตอาสาอยู่ และอีกส่วนเป็นองค์กรที่ทำงานด้วยวิชาชีพ โดยขยายตัวพร้อมกับการพัฒนา และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นตามมา

ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๕๒๓ รัฐเริ่มนโยบายส่งเสริมกระบวนการประชาสังคม หลังนโยบาย ๖๖ / ๒๕๒๓^{๒๙} มีองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เกิดขึ้นมาก โดยเกิดจากขบวนการนักศึกษา และเริ่มมีประชาสังคมให้บริการกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมากขึ้น เช่น ผู้หญิง เด็ก ผู้ด้อยโอกาส

๒.๒.๔ กระบวนการประชาธิปไตยในช่วง พ.ศ.๒๕๓๕ ถึงเหตุการณ์สึนามิ

องค์กรสาธารณประโยชน์ขยายตัวมากขึ้นพร้อมกับกระบวนการขับเคลื่อนประชาสังคมที่มีมากขึ้น เป็นส่วนส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีฐานจากเรื่องสิทธิ และเสนอกระบวนการที่สนับสนุนการพัฒนา ทั้งการพัฒนาชุมชน และการพัฒนามนุษย์

^{๒๙} คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖ / ๒๕๒๓ เป็นนโยบายสำคัญในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ชวปลายสงครามเย็น โดยให้ ความสำคัญกับมาตรการทางการเมืองเหนือการปฏิบัติทางทหาร กำหนดให้มีการจัดการความยุติธรรมทางสังคม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตย รวมทั้งมีการออกกฎหมายนิรโทษกรรม.

๒.๒.๕ ยุคเครือข่ายจิตอาสา ท่ามกลางสังคมภัยพิบัติ และการถือกำเนิดของความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR)

ปัจจุบันนี้พบว่าบทบาทของเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารมีสูงขึ้น ทำให้เอื้อต่อการสร้างเครือข่าย พร้อมกับที่สังคมก็ต้องเผชิญกับภาวะภัยพิบัติ เช่น เหตุการณ์สึนามิที่ภาคใต้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๗ อาจนับว่าเป็นจุดเปลี่ยนหนึ่งขององค์กรสาธารณประโยชน์ เพราะต้องทำหน้าที่ระดมทรัพยากร และประสานงานมากขึ้นในระดับภูมิภาค^{๑๐๐} ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ส่งต่อมายังเหตุการณ์ภัยพิบัติอื่นหลังจากนั้น เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๔ หรือในต่างประเทศที่มีการส่งความช่วยเหลือไป เช่น พายุฮาร์กีสในเมียนมาร์ หรือแผ่นดินไหวในเนปาล อนึ่ง พัฒนาการด้านการติดต่อสื่อสาร ทำให้โลจิสติกส์ (ระบบการจัดการการส่งสินค้า ข้อมูล และทรัพยากร) มีบทบาทสำคัญในงานจิตอาสา และเครือข่ายจิตอาสาที่ระดมคนและความช่วยเหลือผ่านสังคมออนไลน์มากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ภาคธุรกิจยังร่วมมีจิตอาสาด้วย ส่วนหนึ่งเกิดจากความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) โดยที่ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) มีส่วนผลักดันเรื่องนี้ด้วย ในงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๕ “ฝ่าวิกฤติ ด้วยธุรกิจคุณธรรม”

๒.๓ ปัจจัยหนุนเสริมกระแสความคิดจิตอาสา-อาสาสมัคร

จากพัฒนาการของงานจิตอาสาพบแนวโน้มของแรงผลักดันทางความคิดอย่างน้อย ๓ ประการ ในกระแสจิตอาสา-อาสาสมัครในสังคมไทย คือ

ประการแรก ในขณะที่ความคิดทางศาสนาต่างๆ ยังสำคัญอยู่นั่นเอง การตีความได้ขยายบทบาทของศาสนาให้เกิดงานอาสาที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น

ประการที่สอง เพื่อให้งานอาสาสมัครอยู่รอดในสังคมที่แบ่งขั้วรุนแรงนั้น งานอาสาได้นิยามชัดว่าปลอดจากอุดมการณ์ทางการเมือง และได้นำไปเชื่อมโยงกับแนวทางสันติวิธี

ประการสุดท้าย งานอาสานั้นเป็นการสร้างคน สร้างพลเมืองสำหรับสังคมประชาธิปไตย โดยเป็นแนวทางประชาธิปไตยสังคม มีเนื้อหาไปมีส่วนร่วมและการเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ

ภาพรวมพัฒนาการอาสาสมัคร-จิตอาสา สรุปได้ดังนี้

- ๑) มีการขยายจากกิจกรรมทางศาสนาที่มีแง่มุมของการกุศล ความศักดิ์สิทธิ์ มาสู่องค์กรที่จัดตั้งแบบฆราวาสมากขึ้น แต่กระนั้นก็ยังมีการฟื้นคืนคุณค่าทางศาสนาให้กลับมา มีบทบาทมากขึ้นในยุคนี้
- ๒) มีการขยายขยายจากการเกื้อกูลกันในกลุ่มเฉพาะให้ออกมาสู่กว้างมากขึ้น เน้นไปในทางมนุษยธรรมมากขึ้น ด้วยเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ จึงได้ขยายขอบเขตออกไปถึงนอกประเทศด้วย
- ๓) มีพัฒนาการควบคู่กับความคิดอุดมการณ์ คือ ตีคู่มากับการสร้างภาคประชาสังคม และประชาธิปไตย มุ่งมั่นที่จะให้เกิดพลเมืองที่กระตือรือร้น การทำงานประเพณีนี้เน้นไปที่แรงขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นสำคัญ

^{๑๐๐} สุริชัย หวันแก้ว และคณะ. (๒๕๕๐). สังคมวิทยาสีนาฮี : การรับมือภัยพิบัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

๒.๕ รูปแบบและลักษณะของจิตอาสา / อาสาสมัคร ในปัจจุบันของประเทศไทย

จากที่ได้นำเสนอพัฒนาการของจิตอาสา / อาสาสมัครในประเทศไทยมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถจัดรูปแบบและลักษณะของจิตอาสาที่มาทำงานอาสาสมัคร ได้ดังตารางนี้

ตารางที่ ๒ สรุปรูปแบบและลักษณะของจิตอาสา / อาสาสมัคร

บุคคล	ระดับ	หน้าที่	หน้างาน	ทักษะการจัดการ
↑ มวลชน	อาสาสมัคร เฉพาะทาง	ภารกิจ	พื้นที่ปัญหา (ในประเทศ หรือข้ามชาติ)	การจัดการฐานร่วม + การจัดการพัฒนาการ และความสามารถ เฉพาะทาง + การจัดการคนและองค์กร
	อาสาสมัคร ทั่วไป	งานอุทิศตน	พื้นที่ปัญหา + พื้นที่ กิจกรรมร่วม	การจัดการคน และองค์กร การจัดการฐานร่วม
	จิตอาสา	รายการกิจกรรม การบริจาค	พื้นที่รวมทั้งใน โลกออนไลน์ และในกายภาพ	การจัดการ ฐานร่วม

ความหมายและระดับของจิตอาสา / อาสาสมัคร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น คำว่า “จิตอาสา” นั้น เป็นคำศัพท์ที่เกิดขึ้นมา ในระยะหลัง มาเป็นที่นิยมในยุคหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ หมายถึง กลุ่มมวลชนกลุ่มใหญ่ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งเป็นคราว โดยไม่ได้เรียกร้องให้ต้องมีข้อมูลมากมายนัก กระนั้น เมื่อพิจารณาคำว่า “อาสาสมัคร” เจะจงลงไปอีก นั่นคือ การลงไปที่กลุ่มคนที่อุทิศตนมากขึ้น และหากมองถึงอาสาสมัครเฉพาะทางนั้น หมายถึง กลุ่มคนจำนวนน้อย ซึ่งต้องมีความสามารถ เฉพาะทางสูง และอุทิศตนทำงานเป็นภารกิจเฉพาะ

๒.๕.๑ ปัจจัยการพัฒนาไปสู่อาสาสมัคร

ปัจจัยหนุนเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตอาสาไปสู่การเป็นอาสาสมัครประกอบด้วย

- ๑) การสร้างพื้นที่หน้างานของจิตอาสา โดยแบ่งเป็นสองประเภท
 ๑. พื้นที่กายภาพให้ผู้มีจิตอาสาสามารถพบปะกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ระดมทรัพยากร
 ๒. พื้นที่ในโลกออนไลน์ เพื่อสื่อสารอย่างรวดเร็วและเป็นวงกว้าง สามารถระดมทุน หรือคนในระยะเวลาจำกัด และนัดหมายให้ได้ตามที่ต้องการ พื้นที่ทั้ง ๒ ลักษณะนี้ควรดำเนินการควบคู่กันไป
 - ๒) ทักษะการบริหารจัดการ การระดมจิตอาสาต้องการการจัดการฐานร่วม (Platform) ซึ่งต้องการการสื่อสารประเด็นที่ชัดเจน ดึงดูดใจ น่าสนใจ และเข้าถึงได้ในวงกว้าง การกำเนิดของสื่อสังคมออนไลน์จัดได้ว่าเป็นส่วน ก่อหนุนได้ดี ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ร่วมเชิงกายภาพ ที่สามารถเข้าถึง ได้สะดวก และเป็นพื้นที่ที่มีความหมาย ก็เป็นส่วนเสริมที่สำคัญเช่นกัน
- ระดับอาสาสมัครทั่วไป อาจเกิดเป็นองค์กรจัดการตนเอง (Self-Organizing) ซึ่งหมายความว่า การรวมตัวของคนที่มีความอุทิศตนนั้นจะเกิดการจัดการ ขึ้นมาเองอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ สภาพพื้นที่ และทรัพยากรที่มี โครงสร้างนี้เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้ที่หน้างาน และไม่จำเป็นต้องอยู่ อย่างถาวร

*** บุคคลและหน่วยงานที่สัมภาษณ์ คุณเดชะ ทับทอง (บุคคลที่ทำงานจิตอาสา) คุณนันทินี มาลาพันธ์ (ผู้จัดการเครือข่ายจิตอาสา) คุณพัฒนพัฒน์ อุณสวัสดิ์อภา (ธรรมภาติ มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ สวนโมกข์ กรุงเทพฯ).

ระดับอาสาสมัครเฉพาะทาง ต้องมีการจัดการสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นกำลังใจ กำลังกาย รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือ เพื่อให้อาสาสมัคร มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูงขึ้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน อาสาสมัครนั้น ต้องมีทักษะในการทำงาน โดยให้ชุมชนหรือผู้ประสบเคราะห์เข้ามามีส่วนร่วม

๒.๔.๒ สีสลักษณ์ของอาสาสมัคร

การพิจารณาสีสลักษณ์ (Style) ของการพัฒนาอาสาสมัคร โดยจำแนก ให้เห็นแนวทาง (Mean) และผล (End) อาจจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ ข้อที่ต้องระวัง คือ ๒ ลักษณะนี้มีความคาบเกี่ยวกันสูง ไม่ใช่การเลือกแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น

๑) อาสาสมัครที่ใช้แนวทางของหลักธรรม และนำไปสู่ผลของการเป็นเพื่อนมนุษย์

ใช้หลักธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนการกระทำของอาสาสมัคร หลักสำคัญ คือ การลดอัตตา หรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง งานอาสาเป็นการขัดเกลา ตนเองให้มีความเมตตากรรมมากขึ้น เน้นที่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ผลที่เกิดขึ้น คือ อาสาสมัครมีความเป็นเพื่อนมนุษย์มากขึ้น องค์กรที่มีฐาน มาจากศาสนา หรือ ธรรมาจารย์สามารถพัฒนาไปในแนวทางนี้

๒) อาสาสมัครที่ใช้แนวทางของหลักประชาธิปไตย และนำไปสู่ผลของการเป็นพลเมือง

ใช้หลักประชาธิปไตยเป็นตัวกล่อมเกลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเคารพ ความแตกต่างหลากหลายในสังคม สิทธิมนุษยชน การทำงานพัฒนา อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน เน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ อาสาสมัครพัฒนาการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ระบุเรื่องนี้เป็นส่วนสำคัญของวิชาการศึกษาทั่วไป TU ๑๐๐ ด้วย สีสลักษณ์เช่นนี้ เด่นชัดขึ้น ในระยะหลังที่ภาคประชาสังคม (Civil Society) ในประเทศไทยขยาย พรมแดนมากขึ้น และมีความสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตย

๒.๔.๓ บริบทใหม่ของงานอาสาสมัคร

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า งานจิตอาสา / อาสาสมัคร กำลังอยู่ในกระแส การเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัตสูง เช่น ในเรื่องเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร พบว่าเป็นส่วนสำคัญ ในหลายขั้นตอน ขึ้นของมวลชน ได้แก่ ระดมทรัพยากร สื่อสารประเด็นกับสาธารณะ ขึ้นของการจัดการ ได้แก่ การสื่อสารในสถานการณ์ภัยพิบัติ ขึ้นการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถขยายไปในระดับนานาชาติได้

ในเรื่องสภาพเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนั้น พบว่าสภาพการประกอบการแบบ บรรษัทขนาดใหญ่ ทำให้คนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งเบื่อหน่ายกับการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ กลไกขนาดใหญ่ ที่มีเงินหรือตำแหน่งเป็นเป้าหมาย ผลที่เกิดขึ้นคือ คนรุ่นใหม่บางคน ใช้งานอาสาสมัครหาความหมายของชีวิต งานอาสาสมัครครูชายแดนที่จัดโดยเครือข่าย จิตอาสา นั้น พบว่าผู้มาเป็นอาสาสมัครส่วนหนึ่งมีแรงใจเช่นนี้ งานอาสาสมัคร จึงมีความหมายหนึ่งในโลกสมัยปัจจุบัน คือ การละวางจากภาวะที่กดทับของเศรษฐกิจเสรี และการดำเนินชีวิตตาม “กระแสหลัก”

๒.๕ นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีนโยบายในระดับประเทศที่สนับสนุนงานอาสาสมัครพอสมควร เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๔๔ จนถึงปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีทั้งนโยบายเกี่ยวกับอาสาสมัคร การบรรจุงานอาสาสมัคร ไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การประกาศให้งานจิตอาสาเป็น งานวาระแห่งชาติ และยกระดับสู่โครงสร้างองค์กรระดับประเทศ โดยจัดตั้งศูนย์อาสาสมัคร แห่งชาติ สามารถสรุปช่วงเวลาการเกิดนโยบายอาสาสมัครที่ผลักดันให้เกิดวาระแห่งชาติ การบรรจุ ในแผนพัฒนาระดับชาติ กระทรวง และท้องถิ่น ได้ดังนี้

พัฒนาการของนโยบาย และผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอาสาสมัคร^{๑๖}

- ปี พ.ศ.๒๕๔๓ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ประเทศไทยประกาศให้วันที่ ๒๑ ตุลาคมของทุกปี เป็นวัน “อาสาสมัคร” ซึ่งเชื่อมโยงกับการประกาศปีอาสาสมัครสากลของ องค์การสหประชาชาติในปี พ.ศ.๒๕๔๔
- ปี พ.ศ.๒๕๔๔ องค์การสหประชาชาติ ประกาศให้เป็นปีอาสาสมัครสากล (International Year of Volunteer, ๒๐๐๑)
- ปี พ.ศ.๒๕๔๔ ประเทศไทยประกาศ “ปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบายพัฒนาอาสาสมัคร” ฉบับที่ ๑ เพื่อมุ่งส่งเสริม และพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับงานอาสาสมัคร ในทุกภาคส่วนเพื่อประโยชน์ในงานสาธารณะ และประกาศ “นโยบาย การพัฒนาอาสาสมัครไทย (Thai Volunteer Policy) จัดตั้งองค์กรอาสาสมัคร ระดับชาติ โดยมีคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานอาสาสมัครแห่งชาติ เกิดขึ้น มีการตั้งสถาบันและศูนย์ฝึกอบรมอาสาสมัครทั้งในระดับชาติ จังหวัด และท้องถิ่น รวมทั้งจัดตั้งสภาอาสาสมัครแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรอิสระ
- ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ประเทศไทยประกาศ “ปีแห่งการพัฒนาอาสาสมัครไทย” (Thailand Year of Volunteer Development)
- ปี พ.ศ.๒๕๔๖ มีพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม มีอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) รวมถึงอาสาสมัครเพื่อนไทย
- ปี พ.ศ.๒๕๔๗ งานอาสาสมัครถูกบรรจุใน “มาตรฐานการศึกษาของชาติ เรื่อง “จิตสาธารณะ” และในปีเดียวกันนี้เกิดเหตุการณ์สึนามิ ทำให้เห็นพลังของอาสาสมัคร ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามาช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัย

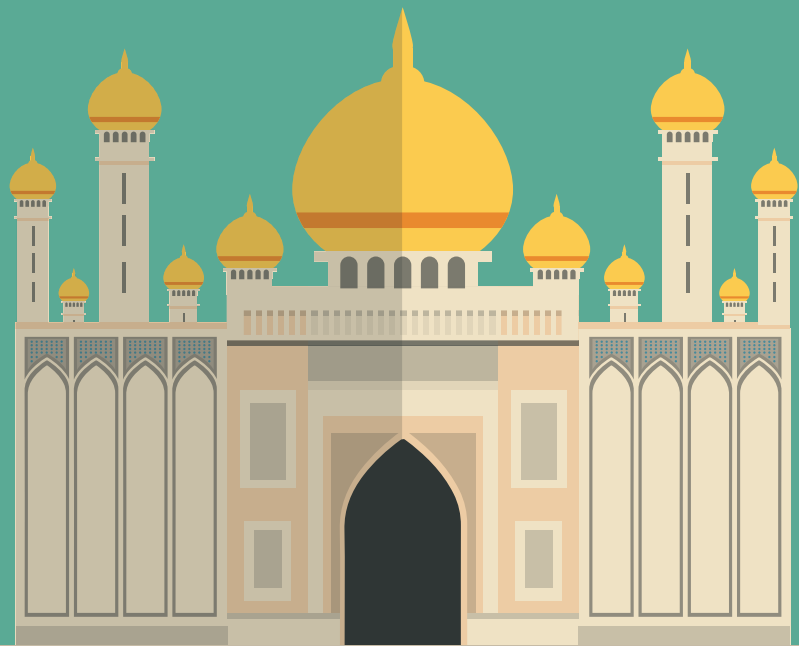
- ปี พ.ศ.๒๕๔๘ มีอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (อสท.) และ อาสาสมัครเกษตร (อกษ.)
- ปี พ.ศ.๒๕๔๙ ก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมการให้และอาสาช่วยเหลือสังคม
- ปี พ.ศ.๒๕๕๐ งานอาสาสมัครถูกบรรจุใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ว่าด้วย จิตสาธารณะ” ประกาศ “วาระแห่งชาติเรื่องการให้และการช่วยเหลือสังคม” เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๐ โดยกำหนดให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่รัฐสามารถลาไปทำงานอาสาสมัครได้ปีละ ๕ วัน โดยไม่คิดวันลา และมีการกำหนดมาตรฐานอาสาสมัคร และมีอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)
- ปี พ.ศ.๒๕๕๑ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องส่งเสริมประชาสังคมเพื่อการพัฒนา มีอาสาสมัคร กศน. มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีการจ่ายค่าตอบแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ฉลองครบรอบ ๑๐ ปี ปีอาสาสมัครสากล ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดเวที พัฒนานโยบายงานอาสาสมัครไทยในรอบ ๑๐ ปี และมีการจัดงานกิจกรรม Volunteer Street Fair ครั้งแรก
- ปี พ.ศ.๒๕๕๕ มติคณะรัฐมนตรีวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๕ เห็นชอบข้อเสนอแนวทางการพัฒนา งานอาสาสมัครไทย เสนอโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ จัดตั้ง “ศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติ”

^{๑๖} นันทินี มาลาพันธ์. (๒๕๕๘). รายงานสถานการณ์งานอาสาสมัครประเทศไทย นโยบายและส่งเสริมงานอาสาสมัคร ระดับชาติ”. งานประชุม ระดับชาติด้านอาสาสมัคร ครั้งที่ ๑, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗} อ่างแล้ว.

^{๑๘} ชินชัย ชี้เจริญ. “จิตอาสาภายใต้การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่เวทีประชาคม อาเซียน”, http://www.m-society.go.th/article_attach/๑๓๒๙/๑๙๖๔.pdf.

จากที่นำเสนอมาข้างต้น กล่าวได้ว่าในเชิงโครงสร้างนโยบายโดยรวม ประเทศไทยมีนโยบายที่ก้าวหน้าและล้าไปตามปฏิญญาสากล แต่ในเชิงปฏิบัติจริงยังคงมีปัญหา โดยเฉพาะกลไกภาครัฐบางอย่างที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานอาสาสมัคร ด้วยองค์กรอาสาสมัครหรืออาสาสมัครที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วในต่างประเทศงานจิตอาสา งานอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นงานที่เน้นกลไกที่มาจากภาคประชาชน หรือภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญที่รัฐบาลจะต้องผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะการส่งเสริมกลไกอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ และกระจายทรัพยากรออกไปสู่ภาคส่วนต่างๆ รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมอาสา

๓

บรูไน
(เนการาบรูไนดารุสซาลาม)

ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย

พัฒนาการจิตอาสาบูรณา

จิตอาสาแบบเดิม

สถาบันพระมหากษัตริย์
มีบทบาทนำในสังคม

กลุ่มองค์กรอาสาสมัครเป็นส่วนเสริม
ของงานสังคมสงเคราะห์ของพระองค์

จิตอาสารุ่นใหม่

องค์กรมีฐานจากเยาวชน

การก่อตั้งมีความเชื่อมโยงกับภูมิภาควิวัฒน์
(Regionalization) ของอาเซียน

มีประเด็นใหม่ท้าทาย เช่น สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ

๓

๓.๑ พัฒนาการทางสังคมและงานจิตอาสา

ลักษณะพื้นฐานและราชอาณาจักรแห่งบอร์เนียว

บรูไนมีชื่อเป็นทางการว่า เนการาบรูไนดารุสซาลาม เป็นราชอาณาจักรขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว มีพื้นที่ทั้งสิ้น ๕,๗๖๕ ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากร ๔๑๗,๒๐๐ คน แบ่งเป็นประชากรหญิงร้อยละ ๔๘.๑ และประชากรชาย ร้อยละ ๕๑.๙ หากแบ่งตามเชื้อชาติ ประชากรประกอบด้วย ชาวมลายูร้อยละ ๖๖ ชาวจีนร้อยละ ๑๐.๑ และอื่นๆ ร้อยละ ๒๓.๙

อาณาบริเวณของบรูไนถูกล้อมด้วยรัฐซาราวักของมาเลเซีย มีเขตลิมบัง (Limbang) ของซาราวักคั่นกลางระหว่างเตมบูรงกับเขตการปกครองอื่นของบรูไน ลักษณะภูมิประเทศของบรูไนเป็นปากอ่าว และมีแม่น้ำบรูไนไหลลงปากอ่าว เดิมมีการรวมกลุ่มของผู้คนที่วิถีชีวิตอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมทางน้ำ เรียกว่า กำปง อายเออร์ (Kampong Ayer) ซึ่งปัจจุบันยังพบเห็นได้

รายได้หลักของบรูไนมาจากปิโตรเลียม ในปี ค.ศ.๑๙๓๕ เป็นประเทศที่ผลิตน้ำมันมากเป็นอันดับสามในเครือจักรภพอังกฤษ บรูไนได้รับเอกราชในปี ค.ศ.๑๙๘๔ และเข้าร่วม ASEAN และ OIC (Organization of Islamic Countries) มีกษัตริย์ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหาร กล่าวคือ พระองค์เป็นนายกรัฐมนตรีด้วย และเชื้อพระวงศ์มีส่วนร่วมในคณะรัฐมนตรี บรูไนสถาปนา ๓ เสาหลัก เรียกว่า MIB = Malayu, Islam, Beraja (วัฒนธรรมมลายู, ศาสนาอิสลาม, การปกครองแบบราชาธิปไตย) พร้อมนารายได้จากปิโตรเลียมมาจัดตั้งกองทุนความมั่งคั่งแห่งชาติ^{๓๔}

การแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเต็มที่ (Free Speech) ไม่ปรากฏในบรูไน ไม่พบภาคประชาสังคมที่รณรงค์เพื่อเป้าหมายทางการเมือง และถูกขนานนามว่า “ราชาธิปไตยแบบสวัสดิการ” (Welfare monarchy)^{๓๖} อนึ่ง ความร่ำรวยจากปิโตรเลียม ส่งผลมาถึงสวัสดิการในปัจจุบันคือ ไม่มีการเก็บภาษี การศึกษาฟรีทุกระดับ การรักษาพยาบาลฟรี รัฐบาลจัดสรรบ้านให้ฟรีแก่ประชากรเมื่อถึงวัยอันควร น้ำมันมีราคาถูก (ประมาณ ๑๓ บาท / ลิตร)

หนทางในการพัฒนาต่อไปของบรูไนปรากฏใน Wawasan Brunei ๒๐๓๕ หรือ “วิสัยทัศน์บรูไน สู่ ค.ศ.๒๐๓๕” ที่ต้องการคงสวัสดิการและรายได้ของประชาชนในขั้นสูงต่อไป และเสนอทางเลือกจากเศรษฐกิจปิโตรเลียม แต่เน้นในเรื่องการพัฒนามนุษย์ เน้นการศึกษาโดยเริ่มจากเยาวชน สร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และทักษะขั้นสูง

พัฒนาการของจิตอาสาบรูไน ดังที่บรูไนมีพื้นฐานของสังคมที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ มีบทบาทนำในสังคม กลุ่มองค์กรอาสาสมัครแบบเต็มเริ่มจากการเป็นส่วนเสริมของงานสังคมสงเคราะห์ของพระมหากษัตริย์ และด้วยลักษณะสังคมที่เหมือนเป็นชุมชนร่วมกัน จึงเป็นงานที่มีแนวทางเกื้อกูลกันในสังคม แต่ในระยะหลังจิตอาสาของบรูไนรุ่นใหม่มีลักษณะเด่นเพิ่มเติมดังนี้

๑. มีองค์กรที่มีฐานจากเยาวชน ดังวิสัยทัศน์ประเทศที่เน้นเยาวชนเป็นกำลังในอนาคต
๒. การก่อตั้งมีความเชื่อมโยงกับภูมิภาควิวัฒน์ (Regionalization) ของอาเซียน
๓. มีประเด็นปัญหาใหม่ที่ท้าทาย เช่น สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ เป็นประเด็นนำขององค์กร และการมองประเด็นเหล่านี้เป็นการมองแบบข้ามพรมแดนชาติ โดยพิจารณาบอร์เนียวเป็นพื้นที่ทางนิเวศวิทยาข้ามพรมแดนรัฐชาติที่ต้องทำงานร่วมกัน

^{๓๔} Graham Saunders ๑๙๙๔, A History of Brunei, Kuala Lumpur : Oxford University Press, pp ๒๖๑-๒๖๗.

^{๓๖} Ibid.p. ๒๘๕.

๓.๒ ความหมายของจิตอาสา

งานจิตอาสาของบรูไน หมายถึง การทำงานเชิงรณรงค์ (โดยไม่ขัดกับแนวทางของรัฐ) และการสังคมสงเคราะห์ (เสริมบทบาทจากสวัสดิการภาครัฐ) กล่าวอีกนัยหนึ่งงานจิตอาสาบรูไน ถูกพิจารณาเป็นส่วนเสริมของรัฐ และเน้นสร้างความสุขให้กับสังคมในลักษณะเป็นชุมชนร่วมกัน

หากพิจารณาในแง่ของการขัดเกลาบุคคล จากกรณีศึกษาที่จะกล่าวต่อไป แสดงให้เห็นว่า จิตอาสาถูกมองว่าเป็นส่วนช่วยในการหลอมรวมผู้คนที่หลากหลายให้มีความรู้สึกร่วมในสังคมเดียวกัน ภายใต้อุดมการณ์ MIB (Malayu, Islam, Beraja : วัฒนธรรมมลายู, ศาสนาอิสลาม, การปกครองแบบราชาธิปไตย) และนอกจากนี้จิตอาสาถูกพิจารณาเป็นส่วนสำคัญสำหรับการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศเช่นกัน

๓.๓ รูปแบบและกิจกรรมจิตอาสา

๓.๓.๑ จิตอาสาในศาสนาอิสลาม

อิสลามเป็นศาสนาแห่งความเอื้อเฟื้อ ครอบคลุมริ้วชาวมุสลิมจะดูแลผู้มาเยี่ยมเยือนอย่างดีมาก การถือศีลอดของชาวมุสลิมมีเพื่อให้ได้รู้สึกร่วม และระลึกถึงผู้ที่อดอยาก ในจารีอะระบุนี้ให้มีการแบ่งทรัพย์สินส่วนหนึ่งไปบริจาค เรียกว่า ซากาต (Zakat) โดยทั่วไปบริจาคที่ร้อยละ ๓ และยังมีกรกล่าวสนับสนุนให้ศาสนิกทำงานอุทิศเพื่อสังคม รวมทั้งในประวัติศาสตร์ศาสนาอิสลาม สามารถสืบทอดความไปถึงครั้งที่ท่านนบี (ศาสดา) ต้องลี้ภัยจากเมืองเมกกะไปพึ่งพิงเมืองเมดิना ชาวเมืองเมดินาได้เกื้อกูลท่าน และเป็นผู้ติดตามเป็นอย่างดี ชุมชนมุสลิมและมัสยิดแต่แรกจึงเกิดขึ้นได้ด้วยพลังของจิตอาสา และการต่อสู้เพื่อความถูกต้องของศาสนาตั้งแต่แรกเริ่มก็เป็นพลังอาสาสมัครเช่นกัน^{๓๗}

^{๓๗} Muhammad Nejatullah Siddiqi, “The role of voluntary sector in Southeast Asia : a conceptual framework” in Mohamed Ariff (ed.) ๑๙๙๑, The Islamic Voluntary Sector in Southeast Asia, Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, pp. ๖-๓๐.

^{๓๘} รายการองค์กรจิตอาสาในเบื้องต้นได้มาจาก <https://mywpjourney.wordpress.com/volunteers-oraganization-in-brunei/> (เข้าถึงเมื่อ ๒๐ เม.ย. ๖๐).

๓.๓.๒ สังเขปองค์กรจิตอาสาในบรูไน

องค์กรจิตอาสาในบรูไนมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องด้วยบริบททางสังคมทำให้หน้าที่สังคมสงเคราะห์เป็นของรัฐและสถาบันกษัตริย์ องค์กรจิตอาสาบรูไนที่ค้นได้จากสื่อออนไลน์^{๓๘} มีดังนี้

- ๑) องค์กร Green Brunei กลุ่มเยาวชนที่มุ่งเน้นกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างภาวะผู้นำ ได้แก่ การจัดเสวนา การเดินป่า การเข้าค่ายอบรม พื้นที่ทำการ คือ พื้นที่ป่าเกาะบอร์เนียว โดยเชื่อมโยงกับประเด็นใหม่ๆ ด้วย เช่น การรีไซเคิล ภาวะโลกร้อน เกษตรยั่งยืน การทำงานนั้นมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภาครัฐและภาคธุรกิจ^{๓๙}
- ๒) องค์กร Asean Young Professional Volunteers กลุ่มเยาวชนอาสาสมัคร แห่งอาเซียนซึ่งเชื่อมโยงกับบรูไนด้วย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มเยาวชนจิตอาสา ที่พัฒนาจิตอาสาจนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และมีการแลกเปลี่ยน บุคลากรกันในกลุ่มประเทศอาเซียน ลักษณะความเชี่ยวชาญ และคุณสมบัติ ที่ต้องการมีความหลากหลายตามแต่ละท้องที่^{๔๐}
- ๓) องค์กร Yayasan Sultan Haji Hassanal Bolkiah Volunteers กลุ่มอาสาสมัครวงกว้างในพระราชูปถัมภ์ของสุลต่าน จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนา พสกนิกรให้ห่วงใยและเอื้อเฟื้อต่อกัน งานหลัก คือ งานสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาชุมชน เน้นยกระดับคุณภาพชีวิต ทำงานร่วมกับหน่วยงาน สวัสดิการภาครัฐ^{๔๑}
- ๔) องค์กร H.E.A.R.T Volunteers ย่อมาจาก Humanitarian Emergency Aid Response Team – HEART Volunteers Group ก่อตั้งในปี ค.ศ.๒๐๑๒ เป็นกลุ่มอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัย ทำงานสังคมสงเคราะห์ และมีการพัฒนา เยาวชน ข้อที่น่าสนใจ คือ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีจีน และมีคน เชื้อสายจีนร่วมทำกิจกรรม^{๔๒}

^{๓๘} <https://green-brunei.com/>.

^{๓๙} <https://www.facebook.com/aypvc/>.

^{๔๐} <http://www.yshhb.org.bn/sukarelawan/en/>.

^{๔๑} [https://www.facebook.com/Humanitarian-Emergency-Aid-Response-Team-HEART-Volunteers- Group-๒๙๒๗๑๖๓๔๔๑๐๗๗๗๐/](https://www.facebook.com/Humanitarian-Emergency-Aid-Response-Team-HEART-Volunteers-Group-๒๙๒๗๑๖๓๔๔๑๐๗๗๗๐/).

๕) องค์กร Able Brunei กลุ่มอาสาสมัครที่เน้นช่วยเหลือผู้ที่เป็นดาวนซินโดรม (Down Syndrome) และครอบครัว มีการระดมทุนรวมถึงการสร้างความเข้าใจกับสังคม

นอกจากนี้ ยังมีหน้าเพจเฟซบุ๊ก Brunei Volunteers Fanpage ตั้งขึ้นเพื่อเป็น One Stop Service ประชาสัมพันธ์สำหรับผู้จัดกิจกรรมและผู้ทำอาสาสมัคร ลักษณะของงานที่เผยแพร่ในเพจนี้ได้แก่ งานยกระดับคุณภาพชีวิต งานบริจาคเลือด งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือชุมชน บ้านเรือนที่ถูกไฟไหม้ การพัฒนาเยาวชนผู้นำ^{๔๓}

๓.๓.๓ รูปแบบและกิจกรรมจิตอาสา

จากรายชื่อและลักษณะขององค์กรดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้น จำแนกได้ดังนี้

จำแนกตามหน้าที่ทางสังคม (Societal Function) ประกอบด้วย กลุ่มหน้าที่ให้บริการ กลุ่มหน้าที่ช่วยเหลือ โดยเป็นตัวแทนคนเปราะบางเป็นรายคน กลุ่มหน้าที่ระดมทรัพยากรโดยสร้างการประสานงาน แต่ไม่พบกลุ่มหน้าที่ช่วยเหลือตนเอง และกลุ่มหน้าที่สร้างแรงกดดัน

ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับบริบทของบรูไนที่รัฐกับสังคมถูกหลอมรวมให้เป็นเอกภาพเนื้อเดียวด้วยความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ค่อนข้างจำกัด และภายใต้ระบบสวัสดิการที่ครอบคลุม องค์กรจิตอาสาในบริบทเช่นนี้มีความสำคัญที่เป็นตัวร่วมสนับสนุนงานสวัสดิการ และสังคมสงเคราะห์ของภาครัฐ โดยเป็นผู้สานชุมชน เสริมสร้างศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่พยายามสร้างทางเลือกอื่นนอกจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาการผลิตปิโตรเลียม

จำแนกตามแรงขับเคลื่อน (Motive) พบว่าองค์กรทั้งหมดข้างต้น จัดอยู่ในกลุ่มแรงขับเคลื่อนด้วยมนุษยธรรม (Philanthropic Motive) โดยที่กลุ่มแรงขับเคลื่อนจากการช่วยเหลือตนเอง (Mutual Aid Motive) และกลุ่มแรงขับเคลื่อนที่มุ่งเพื่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Motive) อาจไม่เด่นชัดนัก จำแนกตามลีลาลักษณะ (Style) เมื่อพิจารณาตามยุคสมัยจำแนกพอสังเขปได้เป็น กลุ่มลีลาลักษณะดั้งเดิม (Old Style) ที่เน้นหนักเรื่องเชิงศีลธรรม คุณค่าทางจิตวิญญาณ กลุ่มลีลาลักษณะอย่างใหม่ (New Style) ที่ขยับออกจากแบบดั้งเดิม โดยเน้นไปในทางฆราวาส

(Secular) และให้คุณค่ากับวัตถุมากขึ้น การจำแนกเช่นนี้มีข้อน่าสังเกตว่า อาจแบ่งได้ไม่ชัดเจนนัก ข้อสมมติในเบื้องต้นขณะนี้ถือว่า แทบทุกกลุ่มน่าจะมีลีลาลักษณะดั้งเดิมที่เน้นเรื่องศีลธรรมเป็นฐาน

๓.๔ บทบาทของภาครัฐและภาคประชาสังคม ต่องานจิตอาสา

การสนับสนุนทางนโยบายจากภาครัฐนั้น พบว่างานจิตอาสาในบรูไนถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเยาวชนบรูไนรุ่นใหม่ ให้มีลักษณะเป็นเลิศ (Create Excellent Brunei Youth) ประกอบด้วย ๕ ด้าน สรุปได้ดังนี้

- ๑) ผนวกศาสนาอิสลามที่เป็นศาสนาประจำชาติเข้ากับชีวิตประจำวัน
- ๒) เสริมสร้างเยาวชนให้สร้างคุณูปการต่อเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม
- ๓) เพาะบ่มความตระหนักและตื่นรู้
- ๔) สร้างความรู้และทักษะแก่เยาวชน
- ๕) พัฒนาทัศนคติและบุคลิกลักษณะ เช่น ความรักชาติ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์

การขับเคลื่อนหลักดำเนินการผ่านกระทรวงวัฒนธรรม เยาวชน และกีฬา (Ministry of Culture, Youth, and Sports) และแถลงไว้ในแผนงานนโยบายเยาวชนแห่งชาติ (National Youth Policy)^{๔๔}

นอกจากนี้ ระบบการศึกษาในบรูไนยังระบุไว้ว่า ก่อนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เยาวชนจะต้องมีชั่วโมงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ๑๐๐ ชั่วโมง

^{๔๓} <https://www.facebook.com/bruneivolunteers/>.

^{๔๔} <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/brunei/> (เข้าถึงเมื่อ ๒๐ เม.ย. ๖๐).

สำหรับภาคประชาสังคมในบรูไนไม่ถือว่ามึบทบาทหนา ในบริบทที่รัฐสามารถเป็นผู้จัดสรรสวัสดิการได้อย่างถึงพร้อม สังคมในบรูไนเป็นประหนึ่งชุมชนแผ่ขยายที่มีองค์สุดท้ายอยู่สูงสุด ด้วยพระกรุณาผ่านโครงการต่างๆ แต่พสกนิกร งานจิตอาสาจึงต้องดำเนินไปตามสภาพของการดำรงความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม และสอดคล้องกับอุดมการณ์ MIB

การเข้าร่วมงานประชุมในครั้งนั้น ทำให้กลุ่มผู้ก่อตั้งได้แรงบันดาลใจที่จะจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร Green Brunei ขึ้นมา โดยกลุ่มผู้จัดตั้งนั้นแบ่งเป็นสองชั้นด้วยกัน แกนหลักในการทำงานเป็นคนบรูไน ๓ คน และที่เสริมคือ คนสิงคโปร์ ๑ คน และคนบรูไนอีก ๑ คน

๓.๕ กรณีศึกษาจิตอาสาในบรูไน

หลักการในการเลือกกรณีศึกษาสำหรับบรูไนนั้น มีข้อพิจารณาดังนี้

- ๑) คัดเลือกองค์กรที่มีการจัดตั้งโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่
- ๒) คัดเลือกองค์กรที่แสดงความริเริ่มของภาคประชาชน เนื่องจากองค์กรอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐมีการจัดตั้งที่ชัดเจนแล้ว การเลือกองค์กรที่ริเริ่มโดยภาคประชาชน จะทำให้เห็นพัฒนาการขององค์กร และแนวโน้มของจิตอาสาในบรูไนได้มากกว่า
- ๓) คัดเลือกองค์กรที่แสดงการรวมตัวของคนกลุ่มน้อย (Minority group) ในบรูไน เป็นการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ภาพที่ครบถ้วน

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ องค์กร Green Brunei

องค์กร Green Brunei จัดตั้งเมื่อ สิงหาคม ค.ศ.๒๐๑๒ หลังจากกลุ่มผู้จัดตั้งเข้าประชุม ASEAN Youth Volunteer Program (AYVP) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ การประชุมนี้มีมาตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๐๘ หลังจากพายุเฮอร์ริเคนเข้าถล่มเมียนมาร์ และจัดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครเยาวชน^{๔๔}

รูปที่ ๓-๑ สัญลักษณ์ของ Green Brunei

งานเริ่มแรกของ Green Brunei นั้น เรียกว่า Green School Project สอนเรื่องสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ทั้งนี้ องค์กร Green Brunei เน้นการทำงานรายโครงการ และเป็นโครงการที่มาจากกรณีริเริ่มจากความสนใจของสมาชิก องค์กรนั้นจัดตั้งเป็น Social Enterprise (กิจการเพื่อสังคม) โดยมีได้จัดตั้งเป็น NGOs (Non Government Organization : องค์กรพัฒนาเอกชน) เนื่องจากการจัดตั้งเป็น NGOs นั้นจะเพิ่มความลำบากอย่างมากในงานด้านเอกสารและการตรวจสอบเพื่อให้ภาครัฐอนุมัติ ด้วยเหตุนี้ Green Brunei จึงจดทะเบียนเป็นภาคธุรกิจ

^{๔๔} อย่างไรก็ดี ใน Facebook Page ของ Green Brunei กลับระบุว่า เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs).

Green Brunei เน้นการบริหารงานที่กระชับและคล่องตัว มีคนทำงานประจำองค์กรอยู่เพียง ๕ คน ทำหน้าที่ใน ๓ แขนงหลัก ประกอบไปด้วย การสื่อสารและจัดการ (Communication) การศึกษา (Education) และการบอกกล่าวแก่สังคม (Advocacy) ประเด็นที่ศึกษาเน้นเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ช่วงหลังเมื่อมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เข้ามาก็เน้นเรื่องนี้ด้วย วิธีการดำเนินงานไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์ในตัวกิจกรรม แต่เน้นการเสริมสร้างพลัง (Empowering) บุคคลโดยเฉพาะในระดับเยาวชน รูปแบบกิจกรรม ได้แก่ การจัดค่าย การลงพื้นที่ (Field Trip) และโครงการกลุ่มร่วมกัน (Group Project)

การจัดการเรื่องงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมนั้น Green Brunei ทำโดยอิสระ ไม่ผูกติดกับองค์กร งบประมาณหนึ่งได้จากผู้สนับสนุน (Sponsor) ซึ่งหาได้ไม่ยาก เนื่องจากมีผู้พร้อมช่วยเหลือกิจกรรมรูปแบบนี้อยู่แล้ว และอีกส่วนหนึ่งจากสมาชิกที่จ่ายค่าสมาชิก (Fee) นอกจากนี้ สุดต่านยังเกื้อหนุนด้วย ดั่งวิสัยทัศน์ของพระองค์ที่มองเยาวชนเป็นพลังสำคัญของอนาคตชาติ

แม้ว่างานของ Green Brunei จะเน้นไปที่เยาวชน แต่มิได้หลุดไปจากภาพใหญ่ของเรื่องสิ่งแวดล้อม พวกเขาเห็นว่าจุดเน้น คือ การเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวันของผู้คนให้มาใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเรื่องหลักด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องดำเนินการในบรูไน ได้แก่ ๑. การจัดการขยะ (Waste management) ๒. รอยเท้าคาร์บอน (Carbon Footprint) สืบเนื่องจากน้ำมันราคาถูก ทำให้การใช้รถส่วนตัวเป็นไปอย่างสิ้นเปลือง และไม่มีระบบขนส่งมวลชนที่เพียงพอ ๓. เรื่องการบริโภคพลังงาน (Energy consumption) ความที่เป็นประเทศผลิตปิโตรเลียมได้ ต้นทุนพลังงานจึงต่ำและใช้อย่างสิ้นเปลือง

พื้นที่การทำงานของ Green Brunei คือ เกาะบอร์เนียว ซึ่งเป็นอาณาบริเวณของสามประเทศ คือ บรูไน มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การทำงานจึงเป็นงานระหว่างประเทศ เยาวชนส่วนหนึ่งของ Green Brunei เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย Young Southeast Asian Leaders Initiative (YSEALI) ในโครงการ Borneo Eco-Warriors Program ซึ่งต้องร่วมมือกับเยาวชนจากซาราวัก และซาบฮ์ของมาเลเซีย บอร์เนียวจึงมีศักยภาพเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนในระดับระหว่างรัฐบาล ยังมีโครงการร่วมของ ๓ ประเทศ คือ The Heart of Borneo Initiative

๓.๕.๒ องค์กร H.E.A.R.T.

องค์กรอาสาสมัคร H.E.A.R.T. ก่อตั้งโดยคุณพอล แซ่เฉียว (Paul Chiew) วัย ๕๔ ปี คุณพอลเป็นคนบรูไนเชื้อสายจีน นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก องค์กร H.E.A.R.T. จัดตั้งเป็น NGOs ที่ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์และการตรวจสอบ โดยการเป็น NGOs ในสังคมบรูไนเป็นการร่วมทำงานกับภาครัฐเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

องค์กร H.E.A.R.T. จัดตั้งเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.๒๐๑๒ มีแกนหลักเป็นอาสาสมัครจำนวน ๒๐ คน สมาชิกประมาณ ๗๕๐ คน คุณพอลบอกว่าตัวเองนั้นอุทิศใจงานเต็มร้อย สำหรับคนอื่นนั้นตามแต่ความเหมาะสม เขาต้องการกลุ่มคนทำงานเล็กๆ ไม่กี่คนแต่จริงจัง

คุณพอลดำรงตำแหน่งเป็นรองประธาน ตำแหน่งประธานนั้นเขามอบให้ผู้อาวุโสกว่า คือ คุณครูซึ่งเป็นพ่อบุญธรรม คุณพอลมีความสัมพันธ์อันดีกับศูนย์การแพทย์ ใช้เงินสำหรับการบริหารองค์กรน้อย และมีเงินสำรองพร้อมช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันที เช่น กรณีไฟไหม้ กรรมการองค์กรมีวาระ ๓ ปี เลือกตั้งในหมู่สมาชิก

ตราสัญลักษณ์องค์กรที่เป็นรูปหัวใจอันสอดคล้องกับตัวอยู่ที่เขาออกแบบเอง รวมถึงชื่อองค์กรซึ่งตั้งเอง ชื่อเต็มคือ Humanitarian Emergency Aid Response Team ในตราสัญลักษณ์นั้นมีตัวอักษรหลายภาษาอยู่ด้วยกัน มีทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาฮาลิบิก และภาษามลายู ในช่วงหนึ่งของการสนทนา เขาบอกเราว่า H.E.A.R.T. เป็นครอบครัวเดียวกัน ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ไม่แบ่งแยกศาสนา ไม่ยุ่งเกี่ยวทางการเมือง นอกจากนี้ เขายังแสดงตัวเล่มธรรมนูญ (Constitution) ขององค์กรให้ดู และใบประวัติสมาชิกที่ประกอบด้วยคนอันหลากหลาย

รูปที่ ๔ ตราสัญลักษณ์ของ H.E.A.R.T.

สิ่งที่ดูโดดเด่นมาก คือ รถฉุกเฉิน เริ่มแรกมีรถฉุกเฉินอยู่ ๔ คัน แต่เนื่องจากค่าดูแลรักษามีมาก จึงลดลงเหลือคันเดียว ถ้าไม่มีภาวะฉุกเฉินรอมิไว้ให้บริการจัดส่งผู้ป่วยจากบ้านไปให้แพทย์ตรวจที่โรงพยาบาลฟรี และมีบางงานที่ต้องเอารถฉุกเฉินไปเตรียมไว้ เช่น งานวิ่งเพื่อสุขภาพ หรืองานเดินการกุศลที่จัดโดยรัฐบาล นอกจากนี้สายด่วนที่เอาไว้รองรับเหตุฉุกเฉิน คุณพลจะเป็นผู้รองรับโทรศัพท์เอง โดยไม่ได้จ้างพนักงานประจำ

นอกจากงานด้านกู้ชีพและกู้ภัยแล้ว องค์กรยังมีงานทางด้านสังคมสงเคราะห์กับบุคคลที่ประสบปัญหาอีกด้วย วิธีการทำงาน คือ ชั้นแรกส่งทีมลงไปพบ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการรับความช่วยเหลือ ทีมแบ่งเป็นสองชุด ชุดหนึ่งทำการสัมภาษณ์และอีกชุดหนึ่งสำรวจบริเวณบ้านให้ได้ข้อมูลรอบด้าน โดยการช่วยเหลือนั้นทำอย่างจำกัดระยะเวลาแค่ระยะสั้นเท่านั้น และช่วยจัดการให้บุคคลที่ประสบปัญหาสามารถยื่นขอความช่วยเหลือจากภาครัฐได้ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสังคมสงเคราะห์อื่นๆ ได้แก่ การเยี่ยมและมอบของขวัญแก่ผู้ป่วยตามโรงพยาบาลที่จะจัด ๓-๔ ครั้ง ตามวันสำคัญ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ การเดินสวนสนามเยาวชน

๓.๕.๓ การศึกษาและนักเรียนแลกเปลี่ยนในบรูไน : ศักยภาพของการเชื่อมเครือข่ายจิตอาสานานาชาติ

บรูไนเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายอิสลาม และเป็นประเทศที่พัฒนาเป็นอันดับต้นๆ ของอาเซียน การศึกษาของบรูไนติดอันดับของอาเซียนเช่นกัน จากการศึกษาที่รัฐบาลให้สวัสดิการด้านการศึกษาเป็นอย่างดี และเน้นพัฒนาเยาวชน เหตุนี้เองจึงทำให้มีผู้คน

จากหลากหลายประเทศ หลากหลายภูมิภาคมาศึกษาที่บรูไน ไม่ว่าจะเป็นยุโรป แอฟริกา ประเทศแถบอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย กัมพูชา ไทย โดยบรูไนเปิดโอกาสให้เยาวชนจากประเทศเหล่านี้เข้ามาศึกษาต่อ ไม่ว่าจะระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก โดยมีทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาต่างประเทศเพื่อมาศึกษา ณ ประเทศบรูไน และฟรีค่าใช้จ่ายทั้งหมด

บรูไนมีมหาวิทยาลัยหลัก ๓ แห่งด้วยกัน ได้แก่ University Brunei Darussalam (UBD) University Islam Sultan Aharif Ali (UNISSA) และ University Technology Brunei (UTB) ทั้ง ๓ มหาวิทยาลัยมีความเฉพาะทางต่างกันไป เช่น UBD เน้นด้านวิชาการหรือทางด้านสามัญ UNISSA เน้นการศึกษาด้านวิชาการศาสนา เช่น คณะอิสลามศึกษา คณะภาษาศาสตร์ UTB เน้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยทั้ง ๓ แห่งเปิดกว้างรับสมัครนักศึกษาต่างประเทศ วิธีการสมัคร หรือแนวทางการศึกษาต่อที่บรูไนมี ๓ แนวทางหลัก คือ ส่งเอกสารใบสมัครให้กับสถานทูตบรูไนและสมัครกับญาติ คนรู้จักที่เคยศึกษา ณ บรูไน หรือสมัครด้วยตนเอง

ปัจจุบันบรูไนเปิดให้นักท่องเที่ยวหรือนักศึกษาเข้ามารู้จักประเทศมากขึ้น และสาเหตุที่มีนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนในบรูไน คือ บ้านเมืองสงบ และมีทุนการศึกษาให้นักศึกษาต่างประเทศด้วย เช่น นักศึกษาไทย แต่ละปีรัฐบาลบรูไนรับนักศึกษา ๕-๖ คน ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

จากพื้นฐานของสวัสดิการด้านการศึกษา และความเกื้อกูลมีน้ำใจของครอบครัวชาวบรูไน โดยเฉพาะในสังคมมลายูมุสลิม ซึ่งเชื่อมโยงด้วยพื้นฐานทางความศรัทธาในศาสนา ส่งผลให้บรูไนมีศักยภาพในการสร้างเครือข่ายจิตอาสานานาชาติระดับเยาวชนของอาเซียนได้ในระดับหนึ่ง

๓.๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จิตอาสาในบรูไนแต่เดิมนั้นมีรากฐานมาจากคำสอนในศาสนาอิสลาม และเป็นส่วนงานที่เสริมกับกิจการการกุศลขององค์กรมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของบรูไนที่เป็นสังคมแบบชุมชน และด้วยความที่กิจกรรมจิตอาสาเชื่อมโยงกับนานาชาติมาตั้งแต่แรก ทำให้กลุ่มจิตอาสาในบรูไนปัจจุบันสามารถใช้เครือข่ายอาเซียนให้เป็นประโยชน์ในการจัดตั้งกลุ่ม และการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครอื่นของอาเซียน

แม้ว่างานจิตอาสาของบรูไนเป็นงานส่วนเสริมของสวัสดิการจากรัฐ แต่ก็มีภารกิจเริ่มประเด็นใหม่ที่ท้าทายและเรียกร้องการทำงานหลากหลายภาคส่วน อาทิ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ กิจกรรมจิตอาสาในบรูไนยังจัดเป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พยายามก้าวพ้นจากเศรษฐกิจพึ่งพิงปิโตรเลียม โดยเน้นเยาวชนรุ่นใหม่เป็นกำลังสำคัญด้วย

กรณีศึกษาของบรูไนนั้ ทำให้เห็นนโยบายของรัฐบาลให้การสนับสนุนพลังของเยาวชน ซึ่งแสดงความคิดริเริ่มในพื้นที่ของจิตอาสา และเป็นการริเริ่มจากระดับอาเซียนแต่แรกด้วย นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่าภายใต้ความเป็นรัฐอิสลามของบรูไน องค์กรจิตอาสาเป็นพื้นที่ให้พลังของความแตกต่างหลากหลายได้มาคิดริเริ่มร่วมกัน ให้ความรู้สึกว่าประเทศขนาดกะทัดรัดนี้เป็นเหมือนชุมชนหนึ่งเดียว ที่มีความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน และด้วยความที่เป็นประเทศขนาดเล็ก จิตอาสาบรูไน (และครอบครัวบรูไน) จึงประกอบด้วยวิถีคิด และสายสัมพันธ์แบบข้ามแดนเป็นฐาน ไม่ว่าจะมองบอร์เนียวเป็นหลัก และแสวงหาความร่วมมือจากประเทศอื่นที่มีอาณาบริเวณบนพื้นที่นั้นเวลานั้น หรือแม้แต่จินตนาการทางความรู้สึกร่วมของวัฒนธรรม และภาษามลายู ก็สามารถสร้างความผูกพันในลักษณะที่อาจเรียกได้ว่า “ลือดรัฐ” ซึ่งสามารถเป็นเครือข่ายความร่วมมือของเยาวชนรุ่นใหม่ เช่น นักเรียนแลกเปลี่ยน สำหรับการทำงานจิตอาสา ระดับอาเซียนต่อไป

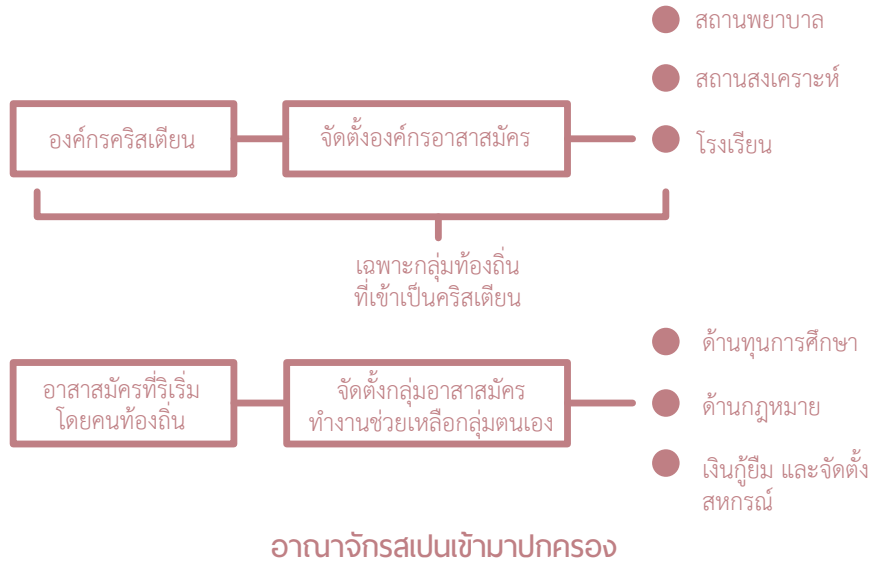

ฟิลิปปินส์

(สาธารณรัฐฟิลิปปินส์)

วิธีะ สว่างไซติ

พัฒนาการจิตอาสาฟิลิปปินส์

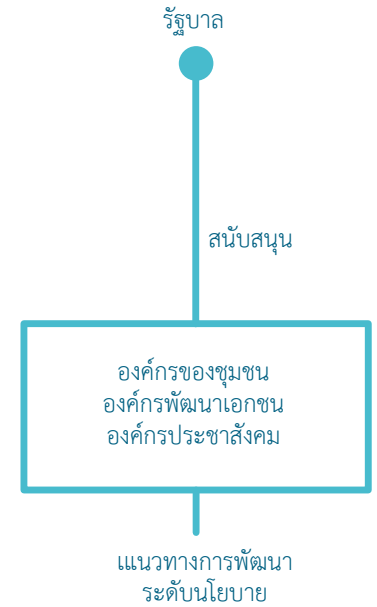
การกลับมามีบทบาทของภาคประชาสังคม

กลุ่มอาสาสมัครเพื่อสังเกตุการณ์เลือกตั้ง

กลุ่มนักธุรกิจ

ยุคอาณานิคมสเปนและสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. ๑๕๖๕-๑๘๙๘)

ยุคเป็นเอกราชจนถึงมาร์กอส (ค.ศ. ๑๙๔๖-๑๙๘๖)

ยุคคอร์ซอน อาคิโนจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ. ๑๙๘๖-ปัจจุบัน)

สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกครอง

ริเริ่มจัดการกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

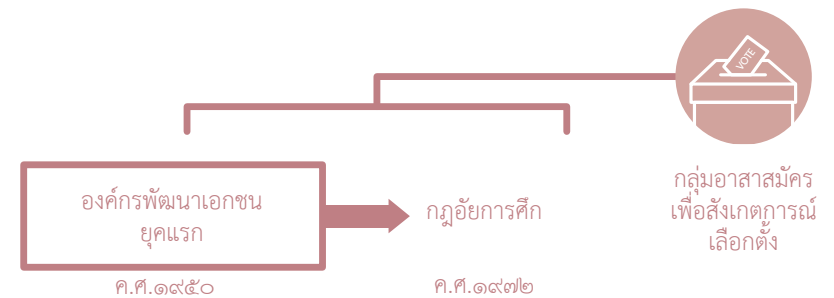

ส่งเสริมการบริจาดการทำบุญช่วยเหลือกันทางโลก (Secular Philanthropy)

ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มประชาสังคม

ห้ามไม่ให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

๔.๑ จิตอาสาในฟิลิปปินส์

การทำความเข้าใจในเรื่องของจิตอาสาของฟิลิปปินส์ (Filipino Volunteerism) ผู้ศึกษาเห็นว่าเราต้องทำความเข้าใจกิจกรรมจิตอาสาภายใต้บริบทด้านสังคมการเมืองและด้านภูมิศาสตร์ของฟิลิปปินส์ ประเด็นแรก คือ ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีชนวนภาคประชาชนที่หลากหลายและมีความเข้มแข็งมาก มาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ เนื่องจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่ถูกนำมาเป็นหลักปฏิบัติ ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรสเปน ต่อเนื่องถึงยุคที่ฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกาในปลายศตวรรษที่ ๑๙ มาจนถึงกระบวนการเป็นประชาธิปไตยในศตวรรษที่ ๑๙๗๐ อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมของอาสาสมัครเป็นภาพสะท้อนขบวนการประชาสังคมโดยรวมของฟิลิปปินส์^{๔๖}

ประเด็นที่สอง ฟิลิปปินส์ตั้งอยู่ในเขตของภูเขาไฟและกลุ่มหมู่เกาะ ประสบภัยกับไต้ฝุ่น มีภูเขาไฟที่ยังไม่ดับสนิทประมาณ ๒๒๐ ลูก และมี ๔๔ ไต้ฝุ่นเข้าปีละ ๒๐ ครั้งโดยเฉลี่ย ในอดีตรัฐบาลฟิลิปปินส์ประสบปัญหาในการจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติมาตลอด แต่เหตุการณ์น้ำท่วมจากพายุไต้ฝุ่นอันดอยที่กรุงมะนิลาในปี ค.ศ.๒๐๐๙ ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้กิจกรรมอาสาสมัครในฟิลิปปินส์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน และประสานงานกับรัฐบาล ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจสังคม องค์กรชุมชน องค์กรระหว่างประเทศมากขึ้น ในการบรรเทาภัยพิบัติและการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ^{๔๗}

^{๔๖} Hedman, Eva-Lotta. (๒๐๐๖). In the Name of Civil Society. Hawai'i : University of Hawai'i Press.

^{๔๗} Medina, Marcia Czarina Corazon M.(๒๐๑๑). Spontaneous Volunteerism : Exploring Disaster-Response Volunteer. Journal of Social Transformation. Vol. ๑๑, No.๑.

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาเห็นว่ายังต้องการข้อมูลด้านงานเอกสารและงานเก็บข้อมูลภาคสนามอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการวิเคราะห์ให้เข้าใจสังคมที่ซับซ้อนของจิตอาสาและอาสาสมัครของฟิลิปปินส์ในกรอบที่กล่าวมา ดังนั้น เนื้อหาที่กล่าวถึงในส่วนต่อไปยังคงเป็นภาพกว้างๆของการทำความเข้าใจเรื่องจิตอาสาของฟิลิปปินส์

การให้ความหมาย “จิตอาสา”

ฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปนมากกว่า ๓ ศตวรรษ อิทธิพลของเจ้าอาณานิคมสเปนที่เห็นเด่นชัดจนถึงปัจจุบัน คือ การเผยแพร่ศาสนา ทำให้คนฟิลิปปินส์หันมานับถือศาสนาคริสต์ และแม้ว่าฟิลิปปินส์ตกเป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกาเป็นเวลาเพียง ๕๐ ปี แต่ความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามแนวทางประชาธิปไตยที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ปูพื้นฐานให้มีผลต่อคนฟิลิปปินส์ทุกระดับ จนกล่าวได้ว่าความคิดในเรื่องสิทธิ และเสรีภาพเป็นสำนึกของวัฒนธรรมการเมืองของฟิลิปปินส์ในปัจจุบัน^{๔๘} ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเกี่ยวข้องกับจิตอาสาฟิลิปปินส์ เห็นได้จากองค์การพัฒนาทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในฟิลิปปินส์มีมากที่สุดในโลกซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความเด่นชัดอันแตกต่างไปจากประเทศอื่นในอาเซียน^{๔๙}

ในฟิลิปปินส์การให้ความช่วยเหลือโดยไม่หวังอะไรตอบแทนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คน มีคำในภาษาถิ่นว่า “Bayanihan”^{๕๐} ที่ใช้เรียกกิจกรรมนี้ อย่างไรก็ตามในแง่ของกิจกรรมของอาสาสมัคร ปัจจุบันได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติอาสาสมัครปี ค.ศ.๒๐๐๗ (The Volunteer Act of ๒๐๐๗) ว่า^{๕๑}

พระราชบัญญัติอาสาสมัครปี ค.ศ.๒๐๐๗ คือ พระราชบัญญัติที่ครอบคลุมหลากหลายกิจกรรม รวมถึงประเพณีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์และผู้เป็นอาสาสมัคร ภายใต้เหตุผลการพัฒนาทางสังคม แนวทางธุรกิจหรือองค์กรเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และยึดเป็นแนวทางต่อการบรรลุผลประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการเป็นอาสาสมัครนี้ไม่ได้มุ่งหวังที่ผลตอบแทนเป็นลำดับแรก (ส่วนที่ ๔, นิยามคำศัพท์)

^{๔๘} Quimpo, Nathan Gilbert.(๒๐๐๘). Contested Democracy and the Left in the Philippines after Marcos. Connecticut :Yale University Southeast Asia Studies.

^{๔๙} จ. โชติพันธุ์. (๒๕๑๒) ประวัติศาสตร์ การปกครองและการเมืองของสาธารณรัฐแห่งฟิลิปปินส์ กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา และ สิดา สอนศรี. (๒๕๓๗) ฟิลิปปินส์ : จากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สู่งานประชาชน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

^{๕๐} จากการสัมภาษณ์ Alama Quinto และ Bernadette Zeena Bello Manglinong.

^{๕๑} de Guia.(๒๐๐๕,). Kapwa : The Self in the Other. Philippines : Anvil Publishing.

๔.๒ พัฒนาการจิตอาสาในฟิลิปปินส์

จิตอาสาหรือกิจกรรมอาสาสมัครในฟิลิปปินส์ริเริ่มมานานนับร้อยปีตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งเป็นยุคที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรสเปน ต่อเนื่องด้วยการเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกาในปลายศตวรรษที่ ๑๙ ถึงกลางศตวรรษที่ ๒๐ และหลังจากได้รับเอกราชใน ปี ค.ศ.๑๙๔๖ สามารถแบ่งพัฒนาการของจิตอาสาและกิจกรรมอาสาสมัครในฟิลิปปินส์ภายใต้กรอบพัฒนาการขององค์กรในภาคประชาชนและภาคพลเมือง ได้ดังนี้^{๕๖}

๔.๒.๑ ยุคอาณานิคมสเปนและสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.๑๕๖๕-๑๘๙๘)

อำนาจปกครองฟิลิปปินส์ภายใต้ราชอาณาจักรสเปนไม่ได้แยกอำนาจรัฐกับอำนาจของคริสตจักรออกจากกัน บทบาทของคริสตจักรในฟิลิปปินส์จึงมีทั้งในพื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่ทางสังคม การจัดตั้งองค์กรอาสาสมัครนั้นองค์กรคริสเตียนที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดและมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์และโรงเรียน แต่องค์กรเหล่านี้ให้บริการกับกลุ่มคนที่เข้าเป็นคริสเตียนแล้ว

กิจกรรมอาสาสมัครที่ริเริ่มโดยคนท้องถิ่น เริ่มโดยนายแพทย์โฮเซ ไรซาล (Jose Rizal) จักขุแพทย์ที่จบการศึกษาจากยุโรปในปี ค.ศ.๑๘๘๒ โดยจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร La Liga Filipina ทำงานช่วยเหลือกลุ่มตนเอง (Self-Help Group) ด้านทุนการศึกษา กฎหมาย เงินกู้ยืม และมีการจัดตั้งสหกรณ์ สเปนระวางในศักยภาพของไรซาลจึงบังคับให้ยกเลิกกิจกรรมพร้อมจับไรซาลเนรเทศไปที่เกาะแห่งหนึ่ง

ยุคที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกครองฟิลิปปินส์ได้แยกอำนาจของรัฐและศาสนจักรออกจากกันอย่างเด็ดขาด และริเริ่มจัดการกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมการบริจาค การทำบุญช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางโลก (Secular Philanthropy) พร้อมกับการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มประชาสังคมในรูปแบบต่างๆ แต่ห้ามไม่ให้มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอันมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

๔.๒.๒ ยุคเป็นเอกราชจนถึงมาร์กอส (ค.ศ.๑๙๔๖-๑๙๘๖)

ทศวรรษที่ ๑๙๕๐ องค์กรพัฒนาเอกชนของฟิลิปปินส์ยุคแรกถือกำเนิดขึ้น เช่น มูลนิธิสวัสดิการ (The Council of Welfare Foundations) ขบวนการการฟื้นฟูชนบทฟิลิปปินส์ (The Philippine Rural Reconstruction Movement) เกษะมินดาเนาที่มีประชากรจำนวนหนึ่งนับถือศาสนาอิสลาม มีการจัดตั้งสมาคมมุสลิมแห่งฟิลิปปินส์ (The Muslim Association of the Philippines) และสมาคมอิสลามแห่งอากามา (Agama Islamic Society)

อย่างไรก็ตามหลังจากเฟอร์ดินาน มาร์กอส ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ได้ประกาศกฎอัยการศึกในปี ค.ศ.๑๙๗๒ ด้วยการอภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ทำให้ฟิลิปปินส์ตกอยู่ภายใต้รัฐบาลเผด็จการของมาร์กอสเป็นเวลา ๒๔ ปี โดยในช่วงก่อนและระหว่างยุคมาร์กอส องค์กรอาสาสมัครที่มีบทบาทสำคัญ คือ กลุ่มนมแฟรล (National Movement for Free Election – NAMFREL) กลุ่มอาสาสมัครเพื่อสังเกตการณ์เลือกตั้ง

๔.๒.๓ ช่วงคอร์ริซอน อากิโนจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.๑๙๘๖ - ปัจจุบัน)

จากการที่ประชาชน นักศึกษา กลุ่มนักธุรกิจ ไม่พอใจต่อปัญหาเศรษฐกิจอันเกิดมาจากการคอร์รัปชัน นำไปสู่การโค่นล้มอำนาจเผด็จการของมาร์กอสในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๘๖ หลังจากนั้นระบบการเมืองของฟิลิปปินส์กลับมาเป็นประชาธิปไตยอีกครั้งภายใต้ระบบประธานาธิบดี เมื่อมีประกาศการเลือกตั้งช่วงปี ค.ศ. ๑๙๘๗ กลุ่มพ่อค้า นักกิจกรรม นักศึกษา ได้อาสาเข้ามาดูแลการเลือกตั้งให้มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม นัมแฟรลจึงกลับมามีบทบาทอีกครั้ง และกลายเป็นกลุ่มอาสาสมัครภาคประชาสังคมที่มีบทบาทยาวนานที่สุด โดยเฉพาะการหนุนเสริมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย และปลุกจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนในฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะในยุคของการเลือกตั้งประธานาธิบดีคอรากอน อากิโน

นอกจากนี้กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาคประชาคมของฟิลิปปินส์ ก็คือ กลุ่มนักธุรกิจ เช่น กลุ่มนักธุรกิจมากาตี (Makati Business Club) จากย่านธุรกิจในเมืองมะนิลา กลุ่มพระและนักธุรกิจเพื่อการพัฒนามนุษยชาติ (Bishops – Business ‘s Conference for Human Development) ซึ่ง ๒ กลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการร่วมกับประชาชนในการโค่นล้มมาร์กอส และนำไปสู่การต่อต้านของคอร์รัปชันจากกลุ่มธุรกิจในเครือข่ายของมาร์กอส

^{๕๖} Brower Ralph S. and Francis A. Mangno. (๒๐๑๑). A “Third Way” in the Philippines : Voluntary Organization for A New Disaster Management Paradigm. International Review of Public Administration. ๒๐๑๑. Vol.๑๖. No.๑. Acejas, Alice B.(๒๐๑๖). The Role of Colonial, Gambling, Religion, and Resistance in Shaping the Philippine Third Sector. A presented paper for the ๑๖th International conference of the International Society.

ยุคนางคอรากอน อาคีโน เป็นประธานาธิบดีถือว่าเป็นยุคประชาธิปไตยแบ่งบาน องค์กรของชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาสังคม ตลอดจนพรรคการเมือง เกิดขึ้นจำนวนมาก รัฐบาลให้การสนับสนุนอย่างดี และเชิญนักพัฒนา ปัญญาชน สาธารณะ ผู้นำชุมชนเข้าสู่สภา ถือเป็นครั้งแรกที่เข้าไปมีบทบาทต่อแนวทางพัฒนาสังคม ฟิลิปปินส์ระดับนโยบาย

๔.๓ รูปแบบและกิจกรรมจิตอาสา

กิจกรรมจิตอาสาในฟิลิปปินส์เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมการเมืองของฟิลิปปินส์ โดยเรียกองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ ที่ทำงานด้านจิตอาสาว่า “ภาคที่สาม” (Third Sector)^{๕๓} และจัดแบ่งรูปแบบและกิจกรรมอาสาไว้ดังนี้

๑. องค์กรชุมชน (Community-Base Organization : CBOs) หมายถึง องค์กรที่ทำงาน โดยมีกิจกรรมในระดับชุมชน โดยคำนึงถึงต้องการของประชาชนที่จะพัฒนาตนเอง
๒. องค์กรประชาสังคม (Civil Society Organizations : CSOs) หมายถึง องค์กรที่ทำงานในส่วนเชื่อมโยงกลุ่มหรือชุมชนต่างๆ โดยคำนึงผลกระทบต่อสาธารณะระดับกว้าง
๓. องค์กรที่ไม่ใช่ส่วนของรัฐ (Non governmental Organizations : NGOs) หมายถึง องค์กรที่ทำงานในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ ส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่ทำงานด้านพัฒนาและด้านมนุษยธรรม
๔. องค์กรอาสาสมัคร (Voluntary Organization : Vos) เป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป (บางครั้งใช้ซ้อนความหมายกับ ๓ กลุ่มข้างต้น) ใช้เรียกสำหรับกลุ่มองค์กร สมาคม ชุมชน ที่ทำกิจกรรมสังคมหรือกิจกรรมสาธารณะโดยไม่หวังผลตอบแทน

๔.๔ บทบาทของภาครัฐและภาคประชาสังคมต่องานจิตอาสา

รัฐบาลของฟิลิปปินส์ถือว่าเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการอาสาสมัคร โดยรัฐบาลก่อตั้ง “องค์กรความร่วมมืออาสาสมัครแห่งชาติ” (The Philippine National Volunteer Service Coordinating Agency (PNVSCA)^{๕๔} ตามข้อตกลงตามการประชุม The International Middle Level Manpower Conference ในประเทศเปอร์โตริโก ในปี ค.ศ.๑๙๖๒

รูปที่ ๔.๑ องค์กรความร่วมมืออาสาสมัครแห่งชาติ

รัฐบาลฟิลิปปินส์ตั้งสำนักงานองค์กรความร่วมมืออาสาสมัครแห่งชาติ ในปี ค.ศ.๑๙๗๓ อยู่ภายใต้การกำกับของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (The National Economic and Development Authority) มีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมพึ่งพาตนเอง สร้างเสริมตนเอง และสร้างความก้าวหน้าผ่านแนวคิดจิตอาสา ทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจ สื่อมวลชน รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เป็นจุดเชื่อมต่อให้กับหน่วยงานอาสาสมัครหรือแหล่งทรัพยากรที่แตกต่างกัน ร่วมเป็นพันธมิตรในการทำงานในระดับชาติให้แก่ชุมชนหรือภาคส่วนที่ด้อยโอกาส

^{๕๓} Ibid.

^{๕๔} http://www.pnvsc.gov.ph/aboutus/aboutus_agency_profile.php.

ในช่วงการปกครองด้วยระบบเผด็จการของประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ มาร์กอส เกิดการทำงานของกลุ่มอาสาสมัครที่โต้แย้งกับแนวคิดของการพัฒนาและความมั่นคงของรัฐบาลในยุคนั้น รวมถึงข้อโต้แย้งประเด็นเศรษฐกิจและการเมือง คุณธรรมและภาพลักษณ์ของอาสาสมัครที่เกิดขึ้นในยุคนี้จึงเป็นภาพของ “นักกิจกรรม”(Activism) เกิดอาสาสมัคร นักกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชน ที่ทำงานกับคนยากจนในชนบทและชาวนาจำนวนมาก องค์กรเหล่านี้กำหนดสถานะของตนเองในฐานะที่เป็นองค์กรทางด้านการพัฒนาสังคม (Social Development Agencies) ค้นหาเหตุปัจจัยของความล้มเหลวของการพัฒนาและแสวงหาแนวทางการพัฒนาทางเลือก ด้วยข้อจำกัดของการทำงานภายใต้กฎอัยการศึก หลายองค์กรได้สถาปนาการทำงานวิชาการมากขึ้น ทั้งในองค์กรเองและร่วมกับสถาบันทางวิชาอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย รวมถึงเริ่มมีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ

ฉะนั้น คำอธิบายถึงจิตอาสาจึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมเชิงทางการเมือง และกิจการต่างๆ ที่รัฐและภาคธุรกิจไม่อาจกระทำได้ โดยกลุ่มอาสาสมัครจัดอยู่ในกลุ่มองค์กรชุมชนหรือภาคประชาสังคม

๔.๕ กรณีศึกษาจิตอาสาในฟิลิปปินส์

สำหรับในการศึกษาเรื่องของจิตอาสาในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นี้ ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ศึกษา ประการแรก คือ ให้ความสำคัญกับลักษณะขององค์กร ซึ่งเลือกองค์กรที่โครงสร้างชัดเจนและกลุ่มเชิงปัจเจกที่เริ่มจัดกิจกรรมกันเอง ประการที่สอง ให้ความสำคัญกับลักษณะของอาสาสมัครและกิจกรรมที่ทำ ซึ่งเลือกอาสาสมัครที่ทำงานด้านบรรเทาสาธารณภัยและอาสาสมัครงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม

จากความสำคัญทั้งสองประการที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้ศึกษากรณีของกลุ่มจิตอาสาในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ไว้ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก คือ Freedom From Debt Coalition องค์กรผู้ประสานกลุ่มอาสาสมัครในเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยน ในปีค.ศ.๒๐๑๓ และทำงานใกล้ชิดกับขบวนการรากหญ้า (Grassroot Movement) มาตั้งแต่ ปี ค.ศ.๑๙๘๗ และทำวิจัยร่วมกับ Third World Center ของมหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ และกลุ่มของ ๙๘ B Collaboratory กลุ่มศิลปินที่อาสาสร้างพื้นที่ทำงานด้านศิลปะ การศึกษาและกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเพื่อชุมชนและสาธารณะที่รวมตัวกันมาตั้งแต่ ปี ค.ศ.๒๐๑๒ ย่านชุมชนเก่าบนถนนเอสโกลตา (Escolta St.) ในกรุงมะนิลา

รูปที่ ๔.๒ สัญลักษณ์องค์กร Freedom From Debt Coalition (FDC)

๔.๕.๑ อาสาสมัครฟิลิปปินส์ในการบรรเทาสาธารณภัยพิบัติลักษณะองค์กร

Freedom From Debt Coalition (FDC) เป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไร ตั้งอยู่ในเมืองเคซอนซิตี ทำงานด้านมนุษยธรรมรณรงค์เรื่องการปลดหนี้ให้กับคนจน การก่อตั้งกองทุนสาธารณะ และรณรงค์ให้รัฐให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นของประชากร รวมทั้งร่วมศึกษาวิจัยกับศูนย์ Third World Center ของมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์

รูปแบบและการดำเนินการ

ผู้วิจัยได้พบกับ อนานนีซา พี แอบบาน (Ananeza P. Aban) ในงานสัมมนา South-South Forum จัดที่มหาวิทยาลัยสิงหนาน ซึ่งอนานนีซา มีส่วนในการให้ความช่วยเหลือ บรรเทาภัย รวมถึงศึกษากระบวนการช่วยเหลือและฟื้นฟูกรณีไต้ฝุ่นไห่เยี่ยน ซึ่งถือว่าเป็นพายุไต้ฝุ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากในฟิลิปปินส์เมื่อปี ค.ศ.๒๐๑๔

จากการเดินทางไปฟิลิปปินส์ผู้วิจัยมีโอกาสนสัมภาษณ์ เบร์นาเด็ต ซีนา เบลโล เมนกลินอง (Bernadette Zeena Bello Manglinong) ผู้ประสานโครงการผู้หญิงและเพศสภาพจากองค์กร Freedom From Debt Coalition ที่ทำงานบรรเทาภัยช่วงพายุไห่เยี่ยน เบร์นาเด็ตแสดงความเห็นว่าถึงแม้ว่าองค์กรไม่เคยมีประสบการณ์ด้านนี้แต่ในสถานะที่จำเป็น ยังไม่มีองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่ทำหน้าที่นี้โดยตรง องค์กร Freedom From Debt Coalition จึงเป็นหนึ่งในหลายองค์กรที่ทำงานด้านพัฒนาและด้านมนุษยธรรมที่ต้องเข้ามาช่วยงานด้านการบรรเทาภัยพิบัติ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาสำคัญ คือ ขาดประสบการณ์ อาสาสมัครการฟื้นฟูต้องการการทำงานระยะเวลานาน ซึ่งอาสาสมัครมีช่วงเวลาทำงานจำกัดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขส่วนบุคคลและองค์กร

ปัจจัยเกื้อหนุนการทำงาน

การทำงานของ Freedom From Debt Coalition มีเครือข่ายทำงานอยู่ทั่วประเทศ มายาวนานเกือบ ๓๐ ปี ทำให้สามารถระดมอาสาสมัครและทรัพยากรต่างๆ เข้าสู่พื้นที่ประสบภัยได้ไม่ช้าเกินไป ทำได้ต่อเนื่อง และในอีกด้านหนึ่งโครงสร้างเครือข่ายและครอบครัวอันเป็นพื้นฐานของสังคมฟิลิปปินส์นั้นมีส่วนอย่างมากต่อการช่วยระดมความช่วยเหลือ และระดมทรัพยากรที่จำเป็นเข้าไปยังพื้นที่ประสบภัย

๔.๕.๒ กิจกรรมจิตอาสาของกลุ่มคนทำงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม ลักษณะองค์กร

๙๘ B : Collaboratory เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ หรืออาร์ตสเปซ ที่มายุมิ ฮิราโน (Mayumi Hirano) ร่วมทำกับมาร์ค ซาลวาตัส (Mark Salvatus) ทั้งคู่ริเริ่มกิจกรรมศิลปะ วัฒนธรรม และการศึกษาทางเลือกที่บ้านพักของมาร์คที่ ๙๘ B : Collaboratory ในปี ค.ศ. ๒๐๑๒ จุดเริ่มเกิดจากคุยกับเพื่อนๆ ระหว่างทำอาหารกินที่บ้าน ว่าศิลปะการแสดง รวมถึงกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ทั้งคู่และเพื่อนสร้างสรรค์นั้นค่อนข้างหาพื้นที่จัดแสดงยาก สถานที่จัดแสดงไม่ว่าแกลลอรี่ หรืออาร์ตสเปซต่างๆ มักให้พื้นที่กับศิลปินที่มีชื่อเสียง และภัณฑารักษ์ที่ดูแลการคัดเลือกงานไม่เปิดกว้างรับงานศิลปะอย่างหลากหลายสไตล์พอ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัจจุบัน กิจกรรม ๙๘ B : Collaboratory ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากที่ไหน นอกจากที่กลุ่มศิลปินหลักที่ร่วมก่อตั้งทำงานอยู่ ๗ คน ในกิจกรรม ๕ แนวทาง คือ ชุมชน เครือข่าย ห้างสมุด ครั้ว และร้านจำหน่ายสิ่งของ (Community, Network, Library, Kitchen, Shop) โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มศิลปินเข้ามาใช้พื้นที่สร้างสรรค์งาน กิจกรรมต่างๆ โดยไม่มีผลตอบแทนให้ และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสาธารณะ โดยศิลปินที่เข้าต้องคำนึงถึงหลักการ แบ่งปัน ถกเถียง และร่วมมือ (Sharing, Discussion and

Collaboration) รวมทั้งเปิดรับอาสาสมัครทำกิจกรรมหรือช่วยทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีวาระคนละ ๑ ปี

ปัจจัยเกื้อหนุนการทำงาน

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำส่วนใหญ่ตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อชุมชน เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส รวมถึงกิจกรรมงานเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น เทศกาลภาพยนตร์ เทศกาลศิลปะกรุงมะนิลา เทศกาลดนตรี เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอิสระ หรือไม่ได้เป็นองค์กรถาวร ดังนั้นความต้องการผู้ร่วมงานหรือผู้ช่วยงานที่เป็นอาสาสมัครจะมีเป็นครั้งๆ ไป ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่เป็นอาสาสมัครเป็นนักศึกษาหรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำงานด้านสร้างสรรค์

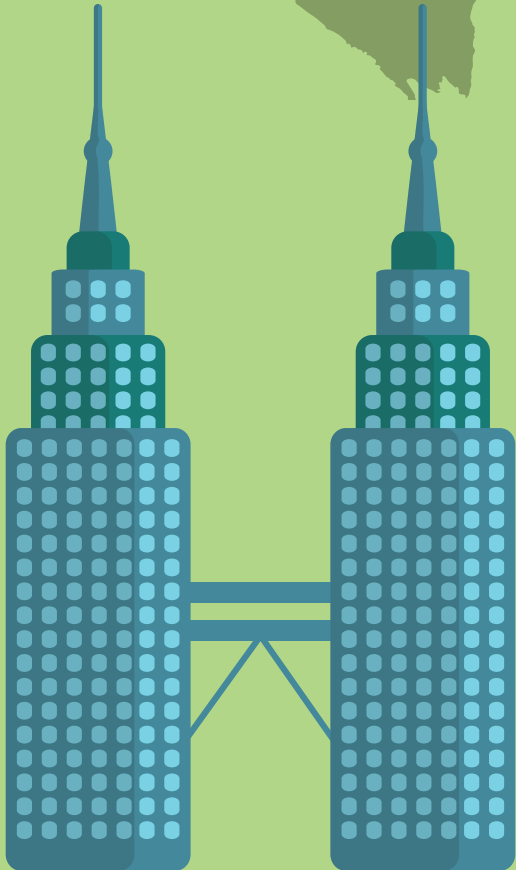
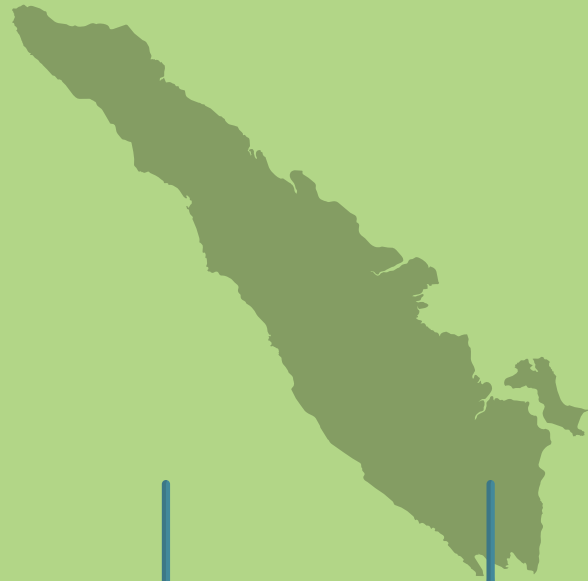
๔.๖ สรุปและข้อสังเกต

ปัจจุบันกิจกรรมจิตอาสา หรือลักษณะของการเป็นอาสาสมัครฟิลิปปินส์ (Filipino Volunteerism) โดยทั่วไปถูกเข้าใจว่า คือ “การช่วยเหลือบุคคลต่างๆ โดยเจตจำนงอิสระโดยแท้หรือปราศจากการบังคับ และปราศจากการพิจารณาซึ่งผลตอบแทนหรือการแลกเปลี่ยนใดๆ (Bukas / Kusang-Loob Na Pagtulong Sa Kapwa Na Walang Inaasahang Kapital : Helping Someone Out of Absolute Free Will or Without Compulsion to Help and Without Consideration of Any Remunerations or Anything in Exchange)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมฟิลิปปินส์เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม (มาเลย์) และวัฒนธรรมตะวันตกสองวัฒนธรรม คือ สเปนและอเมริกา ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยมีข้อสมมุติฐานเบื้องต้นว่า “ความเป็นอาสาสมัครฟิลิปปินส์” (Filipino Volunteerism) ก่อตัวมาจากการผสมผสานระหว่างประเพณีดั้งเดิม หลักการทางคริสต์ศาสนา และวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย และสามารถปรับทั้ง ๓ ส่วนนี้ ในแนวคิดและหลักการปฏิบัติในเรื่องของจิตอาสา

การประสบภัยพิบัติจากไต้ฝุ่นหลายครั้งในแต่ละปี ทำให้สำนึกของการช่วยเหลือกันเองของประชาชนทั่วไปมีความสำคัญ จนทำให้ปัจจุบันการทำงานแบบจิตอาสาจัดว่าเป็นกิจกรรมอันน่าภาคภูมิใจของคนฟิลิปปินส์อันแสดงถึงความร่วมมือ “Bayanihan” ของคนฟิลิปปินส์ (De Guia, ๒๐๐๕, P. ๓๗๖)

นอกจากนั้นเริ่มเห็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันมาให้ความสนใจงานจิตอาสาเพื่อชุมชน แม้ยังไม่อาจเห็นภาพที่ชัดเจนมากนัก แต่คนกลุ่มนี้เริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ทำงานสร้างสรรค์ในด้านศิลปะและวัฒนธรรม (เช่น ในกรณีศึกษา ๔๘ B : Collaboratory) กลุ่มประเภทนี้อาจรวมตัวเป็นคณะ องค์กร หรือลักษณะของโครงการ ซึ่งมีทั้งได้รับเงินทุนสนับสนุน และที่ไม่ได้รับทุนสนับสนุน ใช้การทำงานร่วมกัน (Collaborative Work) ซึ่งอาจเรียกกลุ่มเหล่านี้ว่า “องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร” (Non-Profit Organizations : NPOs) ทำกิจการด้านศิลปะวัฒนธรรมและการแสดงที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ความสนใจของผู้ที่ร่วมงานกันในแต่ละกลุ่ม

๑

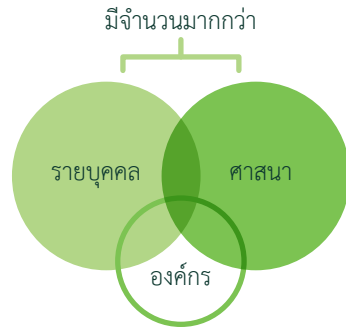
มาเลเซีย
(สหพันธรัฐมาเลเซีย)

ดร. เจษฎา ศาลาทอง

พัฒนาการจิตอาสาเลเซีย

ยุคแรก

กิจกรรมที่ผูกพันกับศาสนาและชุมชน

ยุคที่ ๒

นักศึกษากับจิตอาสา

ค.ศ. ๑๙๗๐

นักศึกษา

ออกค่ายพัฒนา
ไปอยู่ร่วมกับชุมชน

ยุคที่ ๓

รัฐและกิจกรรมจิตอาสาเยาวชนที่กำลังเฟื่องฟู

- พัฒนาเยาวชน
- ส่งเสริมการเมือง
- รวบรวมคนหลากหลายเชื้อชาติ

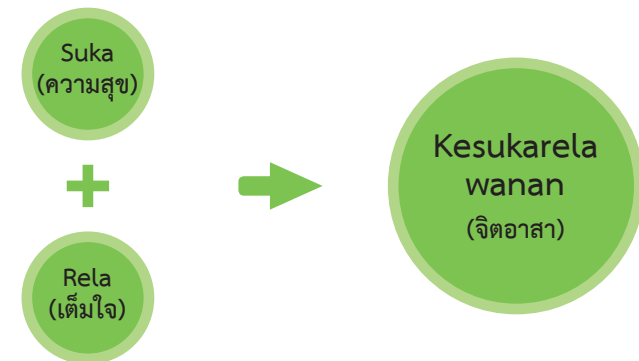
Clary และ Synder (๑๙๙๙) นิยาม “ผู้มีจิตอาสา” (Volunteers) คือ บุคคลที่ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่รับค่าตอบแทนซึ่งมีลักษณะนิสัยเฉพาะ ในแง่ที่คอยมองหาโอกาสช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ หลังจากทำการตัดสินใจแล้วจะวางวัตถุประสงค์ วางแผนกิจกรรม เพื่อดำเนินการดังกล่าว^{๕๗}

บทความวิจัยของ Siti Raba’ah Hamzah และคณะ ที่ทำการศึกษาในหัวข้อ Profiling Malaysian Youth Philanthropy in Professional Volunteer Organization พบว่า แก่นแกนของการนิยามจิตอาสาในเยาวชนมาเลเซียประกอบไปด้วย ๖ มิติ คือ ๑) การช่วยเหลือผู้อื่น ๒) ความตั้งใจที่จะทำโดยอาสา ๓) การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ๔) ความเป็นนักกิจกรรม ๕) การส่งเสริมแรงบันดาลใจ ๖) มีค่านิยมของการเอื้อเฟื้อ^{๕๘} จากมิติเหล่านี้ ทำให้เห็นว่า นอกจากมีจิตเสียสละแล้ว ยังต้องมีดีของการเป็นนักกิจกรรมหรือนักเคลื่อนไหว (Activism) ด้วย

๕.๑ นิยามจิตอาสาของมาเลเซีย

จิตอาสา (Volunteerism) เป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากการบังคับ หรือหวังผลรางวัลตอบแทน โดยงานจิตอาสาเป็นกระบวนการช่วยเหลือคน ซึ่งมีการวางแผนจัดการ และจับคู่ความสามารถส่วนบุคคลกับกิจกรรมของงานด้านอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม นิยามของจิตอาสาที่กล่าวถึงงานวิจัยในอดีตนั้น กล่าวว่าแนวคิดเรื่องจิตอาสาเป็นพฤติกรรมที่สนับสนุนสังคมที่มีการวางแผนอย่างดีแล้ว เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นซึ่งมักเกิดขึ้นในองค์กรเฉพาะ^{๕๕}

ทั้งนี้ งานจิตอาสาเป็นพฤติกรรมการช่วยเหลือระหว่างประชาชน และมีรูปแบบการช่วยเหลือเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้คำมั่นสัญญาในระยะยาว ไม่เพียงเท่านั้น งานจิตอาสาเปรียบเสมือนการลงทุนส่วนบุคคลในการใช้เวลาอย่างเสรีโดยที่ไม่ได้รับผลตอบแทน นอกจากนี้คนที่เป็นอาสาสมัครมีแนวโน้มเป็นคนมองโลกแง่ดีเกี่ยวกับอนาคต และมีแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือผู้อื่น^{๕๖}

รูปที่ ๕.๑ ความหมายจิตอาสาของมาเลเซีย

^{๕๕} Nur Aishah Hamzah Abdullah Sahimi and others. Factors Associated with Youth Engagement and Participation in Voluntary Activities in Malaysia. Middle-East Journal of Scientific Research ๑๙ (Innovation Challenges in Multidisciplinary Research & Practice) : ๐๑-๐๖, ๒๐๑๔ From [https://www.idosi.org/mejsr/mejsr๑๙\(icmrp\)๑๔/๑.pdf](https://www.idosi.org/mejsr/mejsr๑๙(icmrp)๑๔/๑.pdf)

^{๕๖} Abdullah AbdulElah Ali Sallam and others. The Key Drivers Of Volunteering Intention Among Undergraduate Malaysian Students. International Journal of Economics, Commerce and Management, United Kingdom Vol. III, Issue ๒, Feb ๒๐๑๕. From <http://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/๒๐๑๕/๐๒/๓๒๔๔.pdf>.

^{๕๗} Clary, E.G. and M. Snyder, ๑๙๙๙. The motivations to volunteer. <http://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/๒๐๑๕/๐๒/๓๒๔๔.pdf> : Theoretical and practical considerations. Current Direction in Psychological Science, ๘ : ๑๕๖-๑๕๙.

^{๕๘} Siti Raba’ah Hamzah & Turiman Suandi. Profiling Malaysian Youth Philanthropy In Professional Volunteer Organizations. From https://www.researchgate.net/publication/๒๘๙๕๑๕๖๐๘_PROFILING_MALAYSIAN_YOUTH_PHILANTHROPY_IN_PROFESSIONAL_VOLUNTEER_ORGANIZATIONS.

ศาสตราจารย์ Turiman Suandi อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยปุตรา อธิบายว่า ในภาษามาเลย์ คำว่า จิตอาสา ตรงกับคำว่า ‘Kesukarelawan’ โดยคำนี้มาจากคำหลักสองคำ คือ คำว่า ‘Suka’ ที่แปลว่าความสุขและ ‘Rela’ ที่แปลว่าเต็มใจหรือสมัครใจ สะท้อนให้เห็นความหมายที่ผูกโยงกับความสุขและความเต็มใจเป็นพื้นฐาน ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และระดับชาติ ไปจนถึงระดับนานาชาติ ปัจจัยสำคัญที่ปลูกฝังแนวคิดจิตอาสาในบริบทมาเลเซีย คือ ศาสนาอิสลาม ซึ่งมีคำว่า ‘Gotong Royong’ ในวัฒนธรรมชุมชนที่หมายถึงการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน เช่น งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

๕.๒ พัฒนาการจิตอาสาในมาเลเซีย

แนวความคิดเรื่องจิตอาสา (Volunteerism) ในมาเลเซียเริ่มขึ้นครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ โดยเกี่ยวข้องกับศาสนาและชุมชนเป็นหลัก^{๕๙} รวมถึงการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ สงคราม หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ^{๖๐} ปัจจุบันขยายไปในด้านต่างๆ และมีหลายหน่วยงานทั้งหน่วยรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงผลกำไร (NGOs) มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดและกิจกรรมด้านจิตอาสาในประเทศ โดยกลุ่มคนที่เข้าร่วมในกิจกรรมจิตอาสามากที่สุดเป็นกลุ่มคนเกษียณ เยาวชน และคนที่ทำงานแล้ว อย่างไรก็ตามคนกลุ่มนี้มักประสบปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมแบบเต็มเวลา^{๖๑}

^{๕๙} Siti Raba'ah Hamzah and others. "Understanding the Reasons for Malaysian Youth Participation in Volunteering Activities". Athens Journal of Social Sciences, January ๒๐๑๖. from <https://www.athensjournals.gr/social/2016-๓-๑-๕-Hamzah.pdf>.

^{๖๐} Jasmin Arif Shah and others. "Why Youths Choose to Become Volunteers : From the Perspective of Belief". Athens Journal of Social Sciences, January ๒๐๑๕. from <https://www.atiner.gr/journals/social/2015-๒-๑-๔-Shah.pdf>.

^{๖๑} Ibid.

^{๖๒} Ibid.

ยุคแรก กิจกรรมที่ผูกพันกับศาสนาและชุมชน

งานจิตอาสาในมาเลเซียปรากฏครั้งแรกชัดเจนจากกิจกรรมฟื้นฟูชุมชน ที่เริ่มในทศวรรษ ๑๙๔๐ ในขณะที่นั้นเป็นงานจิตอาสาที่ผูกพันกับศาสนา และเป็นรายบุคคลมากกว่าองค์กร จากนั้นมาการพัฒนาสังคมสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่รวดเร็วทำให้กลุ่มทำงานจิตอาสาที่มีจำนวนมากขึ้นและหลากหลายขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ภารกิจ และรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกัน^{๖๒} Jufitri Joha รองประธานสภาเยาวชนแห่งมาเลเซียกล่าวว่าจิตอาสาในมาเลเซียยุคแรกนี้ (ราว ๗๐ ปีที่แล้ว) มีส่วนสนับสนุนและผลักดันการปลดปล่อยตนเองของมาเลเซียจากการครอบงำของเจ้าอาณานิคม คือ สหราชอาณาจักร

ในส่วนเยาวชน ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๔๘ ริเริ่มก่อตั้ง Majlis Belia Malaysia (ตัวย่อ MBM) หรือสภาเยาวชนแห่งมาเลเซีย (Majlis แปลว่า สภา และ Belia แปลว่า เยาวชน) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชน โดยเกิดจากการประชุมตัวแทนจาก ๗๕ องค์กร ในสถาบันวิกตอเรีย (The Institute of Victoria) ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม และประกาศก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อ ๕ กันยายน ค.ศ.๑๙๕๐ เมื่อมาเลเซียได้รับอิสรภาพจากการปกครองของสหราชอาณาจักร ในปี ค.ศ.๑๙๕๗ สภาเยาวชนแห่งมาเลเซียยังคงมีอยู่ และเป็นองค์กรสำคัญในการพัฒนาเยาวชนต่อมา

ยุคที่ ๒ นักศึกษากับจิตอาสา

การทำงานจิตอาสาเริ่มขึ้นในสถาบันอุดมศึกษามาเลเซียตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๗๐ ส่วนใหญ่เป็นการบริการสังคมโดยออกค่ายพัฒนา นำนักศึกษาไปอยู่ร่วมกับชุมชน^{๖๓} โดยโรงเรียนและสถาบันการศึกษาจำนวนหนึ่งบรรจุงานจิตอาสาไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร (Co-Curriculum Programme)

^{๖๒} Ibid.

^{๖๓} Siti Raba'ah Hamzah, and others. Knowledge, Attitude And Spirit Of Volunteerism Among Students In Public Institution Of Higher Learning. From https://www.academia.edu/3๑๒๗๑๐๔๙/Knowledge_Attitude_and_Spirit_of_Volunteerism_amongStudents_in_Public_Institution_of_Higher_Learning.

ยุคที่ ๓ รัฐและกิจกรรมจิตอาสาเยาวชนที่กำลังเฟื่องฟู

ในปี ค.ศ.๒๐๐๗ รัฐเห็นความสำคัญของการทำงานจิตอาสาในสถาบันการศึกษา กระทรวงอุดมศึกษา (The Ministry of Higher Education) จัดตั้งสภาจิตอาสาของมหาวิทยาลัยในมาเลเซีย (The Malaysian Universities Volunteer Council) หรือ MASKUM เพื่อวางแผนช่วยเหลือ และกระตุ้นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา เพื่อเรียนรู้การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม^{๖๔}

ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ สภาเยาวชนแห่งมาเลเซีย หรือ MBM ก่อตั้งโครงการที่มีชื่อย่อว่า MyVOC หรือในชื่อเต็มว่า Komuniti Sukarelawan Belia ๑ Malaysia (Sukarelawan แปลว่ากิจกรรมจิตอาสา) เพื่อเปิดรับอาสาสมัครมาทำงานบริการชุมชน มีการฝึกอบรมทักษะด้านต่างๆ ให้เยาวชน Jufitri Joha ตั้งข้อสังเกตว่าราวปี ค.ศ.๒๐๐๐ เป็นต้นมา แนวคิดจิตอาสาเริ่มก่อตัวเป็นค่านิยมที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะทั้งภาครัฐ และเอกชนนำมาใช้พัฒนาเยาวชน ส่งเสริมการเมือง และรวบรวมคนหลากหลายเชื้อชาติในมาเลเซีย

๕.๓ ประเภทขององค์กรจิตอาสาในมาเลเซีย

มาเลเซียมีหน่วยงานด้านจิตอาสาทั้งที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล และหน่วยงานอิสระมากมาย ลักษณะของงานจิตอาสา มีทั้งการพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมและนันทกรรม กิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กีฬา การให้ความรู้และงานด้านการศึกษา เป็นต้น และเนื่องจากมาเลเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ และศาสนา การจัดกิจกรรมหรือการเข้าร่วมงานด้านจิตอาสา มักสอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ เพื่อปลูกฝังแนวคิดจิตอาสาให้กับประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน หน่วยงานบางหน่วยงานสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสาที่ไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ก็เชิญชวนชาวต่างชาติให้มาทำกิจกรรมจิตอาสาในประเทศ โดยกิจกรรมหลักเน้นที่การสอนภาษาอังกฤษ การพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น

^{๖๔} Ibid.

๕.๔ นโยบายรัฐกับจิตอาสาในมาเลเซีย

รัฐบาลมาเลเซียให้ความสำคัญอย่างมากกับการส่งเสริมแนวคิดจิตอาสา โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชน รัฐบาลของนายกรัฐมนตรี Najib Rasuck จัดตั้งโครงการ ๑ Malaysia for Youth หรือรู้จักในชื่อ ๑M๔U หรือ IM๔U ในปี ค.ศ.๒๐๑๒ เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังแนวคิดจิตอาสาให้กับเยาวชนมาเลเซียกว่า ๑๒.๕ ล้านคน^{๖๕} จากการวิจัยของ Siti Raba (๒๐๑๔) เกี่ยวกับทัศนคติของเยาวชนมาเลเซียที่เข้าร่วมกิจกรรมอาสาพบว่า เยาวชนเลือกเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาจากเหตุผล ๓ ประการคือ ๑) ถูกแนะนำ และต้องการฝึกหัดความรับผิดชอบ เรียนรู้ความสัมพันธ์ที่มาจากการแข่งขัน และฝึกการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการทางสังคมผ่านชุมชน ๒) พัฒนาความเป็นผู้นำ และเรียนรู้ทักษะในการสื่อสาร ๓) ใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เพื่อเรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิตผ่านกิจกรรม เพิ่มพูนความเคารพตนเอง ความมั่นใจในตนเองและความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์^{๖๖} ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของจิตอาสาอย่างดี เนื่องมาจากการส่งเสริมของรัฐผ่านการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ยังมีกรมอบรางวัลเกี่ยวกับจิตอาสาให้กับผู้ที่มีบทบาทสำคัญในประเทศ เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับงานจิตอาสา ที่ไม่เพียงเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาประเทศ อีกด้วย

๕.๕ องค์กรจิตอาสาในสหพันธรัฐมาเลเซีย

๕.๕.๑ องค์กร MyCorps (Malaysian Youth Volunteering Programme) ที่มา จุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจ

สภาเยาวชนแห่งมาเลเซีย (MBM) เป็นพันธมิตรหลักของกระทรวงเยาวชนและกีฬาในภาคองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (NGOs) ที่ทำงานพัฒนาเยาวชนร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหลัก ๔ ด้าน คือ ๑. ฝึกความเป็นผู้นำ ๒. ปลูกฝังจิตอาสา ๓. ฝึกทักษะผู้ประกอบการ และ ๔. ฝึกทักษะอาชีพ

^{๖๕} <http://malaysiandigest.com / features / ๖๒๘๘๓๗-majority-of-malaysian-youths-say-they-are-not-interested-in-volunteering-time-to-change-this-mindset.html>.

^{๖๖} Siti Raba and others. Understanding the reasons for Malaysian youth participation in volunteering activities. Annual International Conference on Social Sciences, ๔-๗ August ๒๐๑๔, Athens, Greece.

ในปี ค.ศ.๒๐๐๙ กระทรวงเยาวชนและกีฬาได้ก่อตั้ง Youth Transformational Lab สมาชิกที่เข้าร่วมมาจากเยาวชนทั่วประเทศจากทุกกลุ่ม ทั้งคนเมือง คนชนบท ตัวแทนจากภาคต่างๆ รวม ๔๐ คน โดยมีสภาเยาวชนแห่งมาเลเซียเป็นพันธมิตรหลัก ในการจัดตั้ง ประกอบไปด้วย ๖ โครงการย่อย และหนึ่งในนั้น คือ MyCorps (Malaysian Youth Volunteering Programme) ที่เริ่มดำเนินการในปี ค.ศ.๒๐๑๒ แต่ทว่าปัจจุบัน บางหน่วยงานยุติการดำเนินการไปแล้ว เหลือเพียง “รัฐสภาเยาวชน” (Youth Parliament)

MyCorps มีต้นแบบมาจากองค์กร Peace Corps ของสหรัฐอเมริกา สมัยประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี ที่เริ่มส่งเยาวชนอเมริกันไปทำกิจกรรมจิตอาสา นอกประเทศช่วงปี ค.ศ.๑๙๖๐ ซึ่งเป็นนโยบายการทูตแบบ “อำนาจอ่อน” (Soft Power) สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศผ่านกิจกรรมจิตอาสาของเยาวชน

Jufitri Joha รองประธานสภาเยาวชนแห่งมาเลเซีย หนึ่งในผู้ก่อตั้ง MyCorps ให้ข้อมูลว่า แนวคิดนี้ได้ประโยชน์ทั้ง ๒ ทางคือทั้งในด้านการพัฒนาเยาวชน และด้าน “การทูตสาธารณะ” (Public Diplomacy) ของประเทศด้วย เนื่องจากนโยบาย มาเลเซียต้องการยกระดับเป็นประเทศพัฒนาแล้วในปี ค.ศ.๒๐๒๐ การพัฒนาจึงต้องทำ ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจของประชาชนด้วย การปลูกฝังค่านิยมจิตอาสาในเยาวชน จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาดังกล่าว

รูปที่ ๕-๓ ตราสัญลักษณ์ MyCorps หลังจากรีแบรนด์

เป้าหมายของ MyCorps คือการสร้าง “ผู้นำจิตอาสา” (Volunteer Leader) มิใช่เพียงผู้ที่จะอยากจะทำกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมจึงแตกต่างจากกิจกรรมจิตอาสาอื่นๆ ตรงที่ผู้เข้าร่วมต้องอบรมจนชำนาญแล้วเมื่อลงพื้นที่ที่ต้องทำงานเอง ตั้งแต่การติดต่อชุมชน ที่จะลงพื้นที่ โดยไม่มีพี่เลี้ยง หรือผู้ใหญ่คอยนำ

ลักษณะองค์กร

MyCorps เป็นโครงการของกระทรวงเยาวชนและกีฬา ดำเนินการผ่านหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐ คือสภาเยาวชนแห่งมาเลเซีย (MBM) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐปีละ ๕ ล้านริงกิต สำนักงานประสานงานของ MyCorps เป็นห้องเล็กๆ ในศูนย์เยาวชนนานาชาติ เยาวชนอาสาสมัครที่มาร่วมกิจกรรมต้องจัดหาทุนเพื่อใช้ในกิจกรรมเอง รัฐออกเพียงค่าเดินทางให้ เนื่องจากต้องการให้อาสาสมัครเรียนรู้ทักษะในการจัดหาทุนด้วยตนเอง เพื่อนำไปปรับใช้หากต้องการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนสังคมในอนาคต

ปี ๒๐๑๔ มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเมื่อกระทรวงเยาวชนและกีฬา เปลี่ยนรัฐมนตรีใหม่ นาย Khairy Jamaluddin ซึ่งได้ทำการรีแบรนด์ MyCorps โดยเพิ่มงบประมาณและจ้างที่ปรึกษา คือ Epic Homes เข้ามาในภารกิจที่กำพูนฯ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างสาธารณูปโภค งานที่ Epic Homes เคยทำมาก่อน (ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป)

ในขั้นแรกของกิจกรรมอาสา สมาชิกราว ๔๐-๕๕ คนแบ่งกลุ่มลงสำรวจใน ๑๐ ประเทศ ปีที่ ๒ (ค.ศ.๒๐๑๕) ลงพื้นที่กำพูนฯ และปีต่อมาในตะวันออกกลาง เช่น เลบานอน ตุรกี เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมมิใช่เพียงการสร้างสาธารณูปโภคเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมด้านการศึกษา สุขภาพ และฟื้นฟูจิตใจด้วย ขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ เช่น ในตุรกี เยาวชนจิตอาสาไปสอนวาดภาพ พับกระดาษ เล่นตลก เป็นต้น

วิธีการเปิดรับสมัครของ MyCorps ใช้เว็บไซต์เป็นศูนย์กลาง ประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook และ Twitter ด้วย ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ มีผู้สมัครกว่า ๑,๕๐๐ คน โดยส่งใบสมัครออนไลน์ พร้อมวีดิโอแนะนำเสนอความยาว ๒ นาที เพื่อบอกคณะกรรมการว่าเหตุใด MyCorps ควรเลือกมาเป็นอาสาสมัคร จากนั้นเป็นรอบของการสัมภาษณ์ และเมื่อผ่านการคัดเลือกจำนวน ๔๐ คนแล้ว จะมีการอบรมสมาชิกใหม่ที่ศูนย์เยาวชนนานาชาติ (International Youth Centre) เป็นเวลา ๑ เดือนเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมก่อนลงพื้นที่จริง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

เนื่องจากเป้าหมายคือการสร้างผู้นำจิตอาสา ความท้าทายของ My Corps จึงเป็นคำถามที่ว่า “จะอย่างไรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านไปแล้วยังทำงานจิตอาสาให้กับสังคม” เพราะที่ผ่านมามีเพียงครั้งเดียวของผู้ผ่านโครงการ ที่ยังทำงานเพื่อสังคม แต่อีกครั้งหนึ่งไม่ได้สานต่อเพราะข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น การแบ่งเวลาจากการทำอาชีพประจำ

ปัจจัยเกื้อหนุนการทำงานของจิตอาสาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในอนาคต Jufitri มีแผนต่อยอดเสนอโครงการพัฒนาเยาวชนโดยสร้างเป็น Volunteerism Academy ต่อรัฐมนตรีกระทรวงเยาวชนและกีฬา เพื่อผลิตผู้นำจิตอาสาอย่างจริงจัง และเป็นศูนย์กลางจิตอาสาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแผนก่อตั้ง National Federation of Youth Workers อีกด้วย ซึ่งเห็นได้ว่ารัฐ เป็นแรงผลักดันที่สำคัญของจิตอาสาในมาเลเซีย ประกอบกับปัจจัยเกื้อหนุนอีกอย่างหนึ่ง คือจิตสำนึกด้านจิตอาสาที่ถูกถ่ายทอดในสังคมมาเลเซียอย่างต่อเนื่องผ่านระบบการศึกษา

รูปที่ ๕.๔ องค์การ EPIC Homes

๕.๕.๒ องค์การ Epic Homes

ที่มา จุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจ

Epic Homes ริเริ่มเมื่อ ค.ศ.๒๐๐๙ โดย John-Son Oei, Jayne Kennedy และ Loh Jon Ming โดยเปิดคอร์สอบรมความเป็นผู้นำ บทบาทในสังคม และการพัฒนาสังคมส่วนรวม เนื้อหาประกอบไปด้วยหลักการทางทฤษฎี ที่ทำให้เกิดความคิดที่จะนำไปปฏิบัติจริง และลงพื้นที่สำรวจความต้องการของชุมชนในรัฐสลังงอร์ โดยเมื่อโพสต์ชักชวนคนมาร่วมกิจกรรมดังกล่าวลงในเฟซบุ๊ก มีคนกว่า ๖๐ คนสนใจเข้าร่วม จึงทำให้เห็นว่ามีคนสนใจทำกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่แต่ขาดช่องทาง

จากกิจกรรมสร้าง และทาสีห้องน้ำสาธารณะ ด้วยความบังเอิญพวกเขาไปพบบ้านของชายชราในละแวกนั้นที่ทรุดโทรมอย่างมาก จึงมีความคิดริเริ่มที่จะสร้างบ้านให้ชายชราและชาวพื้นเมืองที่ขาดแคลน และบ้านหลังนั้นก็เป็นที่มาขององค์กร Epic Homes ในปี ค.ศ.๒๐๑๐

แนวคิดสำคัญของ Epic Homes คือการสร้างบ้านที่ใช้เวลาน้อยที่สุดเพื่อให้ครอบครัวที่รับการสนับสนุนไม่ถูกรบกวนนานเกินไป อีกทั้งสะดวกต่อทีมอาสาสมัครที่ไม่ต้องลางาน หรือทิ้งภารกิจในชีวิตปกตินานเกินไป ตอบโจทย์ชีวิตคนเมืองที่ทำงานประจำ และกลุ่มที่จบการศึกษาสูงที่อาศัยในตัวเมือง โดยตั้งเป้าหมายว่าบ้านแต่ละหลังควรสร้างเสร็จภายใน ๓ วัน แม้ครั้งแรกไม่สามารถสร้างบ้านเสร็จในเวลา ๓ วันได้ แต่พัฒนาต่อมาจนทำได้สำเร็จ จึงเป็นที่มาของชื่อ Epic Homes

อย่างไรก็ตาม คนเมืองไม่ได้เป็นฐานผู้เหนือกว่าทางการศึกษา หรือเศรษฐกิจเพื่อมอบให้อีกฝ่ายที่ด้อยกว่า แต่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะคนพื้นเมืองเองก็มีความรู้ และทักษะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะองค์กร

ปัจจุบัน Epic Homes เป็น Social Enterprise (ผู้ประกอบการทางสังคม) โดยก่อนหน้านั้นเป็นกลุ่มกิจกรรม การสร้างบ้านหลังแรก และหลังที่สองใช้วิธีรวบรวมเงินบริจาค (Fundraising) ต่อมาหลังจากได้รับทุนจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ ริงกิต จากโครงการ Dana Belia ๑ Malaysia และสร้างบ้านอีก ๘ หลัง ในปี ค.ศ.๒๐๑๒ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักนายกรัฐมนตรีที่สนใจการทำงานของ Epic Homes และต้องการทำโครงการนำร่องเพื่อสร้างบ้านจำนวน ๕ หลัง

จนในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ บริษัทเอกชนเริ่มให้ความสนใจ และอยากจัดกิจกรรมสร้างทีม (Team Building) โดยสนับสนุนทุนสร้าง และเก็บค่าร่วมกิจกรรมเป็นรายหัว นอกจากนี้ยังเปิดให้ผู้สนใจทั่วไปเข้าร่วมโดยเก็บค่าสมัครเป็นค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์ ค่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ กลายเป็นโมเดลธุรกิจของ Epic Homes ปัจจุบัน Epic Homes แบ่งกิจการออกอีก ๓ บริษัทในเครือ คือ Epic Collective ทำงานด้านการออกแบบ Epic DNA ดูแลด้านการจัดอบรม ส่งต่อความรู้ และ Epic Communities ที่เน้นการพัฒนาเพื่อชุมชนยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

Epic Homes เคยประสบความล้มเหลวและมาถึงทางแพร่งที่ต้องเลือกว่าจะดำเนินงานต่อไปในรูปแบบใด NGOs Non-Profit หรือ Social Enterprise แล้วก็ได้อธิบายว่าสิ่งที่พวกเขาทำไม่ใช่การออกไปสร้างบ้านให้ชนพื้นเมืองให้ได้มากที่สุด แต่เป็นการสร้างช่องทางใหม่สำหรับกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งรูปแบบองค์กรไม่แสวงหากำไรมีความเหมาะสมกว่า

นอกจากนั้น ยังมีความท้าทายที่น่าสนใจคือมุมมองของสาธารณชนที่มีต่อองค์กรที่อยู่กึ่งกลางระหว่างบริษัทเอกชนกับองค์กรไม่แสวงหากำไร ตัวอย่างเช่น มีกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ทำงานกับชุมชนอยู่แล้ว เกิดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการเข้าไปสร้างบ้านแบบสมัยใหม่โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัจจัยเกื้อหนุนการทำงานของจิตอาสาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เป้าหมายที่แท้จริงของ Epic Homes ไม่ใช่ตัวบ้าน แต่เป็นการสร้าง Platform หรือช่องทางของการทำงานจิตอาสาที่คนเมืองสามารถเข้าร่วมได้โดยสะดวก กลุ่มเป้าหมายผสมผสานทุกเชื้อชาติทั้งมาเลย์ อินเดียน จีน และอื่นๆ

นอกจากนี้คนกลุ่มนี้ยังมีค่านิยม รสนิยม และไลฟ์สไตล์ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยี ชอบใช้สื่อสังคมออนไลน์ ชอบเล่นเกม คุ่นเคยกับการแข่งขันสร้างโอกาสให้ชีวิต ฯลฯ Epic Homes จึงนำลักษณะร่วมดังกล่าวมาช่วยสร้างสีสันให้หน้าเว็บไซต์มีความน่าสนใจ ทำให้กิจกรรมจิตอาสาสนุกสนานราวกับเล่นเกมออนไลน์ คือมีคะแนนสะสม มีตัวเลขภารกิจที่เคยผ่านเปรียบเหมือนระดับของผู้เล่น

สรุป กรณีศึกษาจิตอาสา มาเลเซีย

การดำเนินงานขององค์กรจิตอาสาในมาเลเซียทั้ง ๒ องค์กรที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้น มีรากฐาน เป้าหมาย รูปแบบกระบวนการและแรงขับเคลื่อนที่แตกต่างกัน โดยองค์กรแรก คือ MyCorps ดำเนินการโดยรัฐเป็นผู้สนับสนุน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็น “ผู้นำจิตอาสา” โดยตรง รูปแบบกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ในต่างประเทศ จัดขึ้นเพื่อฝึกฝนเยาวชนที่ร่วมโครงการได้เรียนรู้การเป็นผู้นำ และสิ่งที่ผู้ประสบภัยหรือผู้ที่ขาดแคลนได้รับ รวมถึงผลพลอยได้จากภาพลักษณ์ทางบวกของประเทศตามนโยบายการทูตสาธารณะ (Soft Diplomacy)

หากจำแนกประเภทจิตอาสาตามแรงขับเคลื่อน (Motive) แล้ว MyCorps อยู่ในลักษณะกลุ่มแรงขับเคลื่อนที่มุ่งเทเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Motive) โดยสร้างผู้นำจิตอาสาที่จะต่อยอดจิตอาสาในแนวทางของตนเอง เป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม รูปแบบที่ MyCorps ใช้ คือ การไปต่างประเทศ และพัฒนาพื้นที่ห่างไกลคล้ายการทำค่ายจิตอาสา ยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับสังคมมาเลเซีย สามารถช่วยตอบโจทย์ความท้าทายต่างๆ ที่เข้ามาสู่เยาวชน อย่างเช่น การใช้เวลาว่างการปลูกฝังเยาวชนที่อยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์

ส่วนองค์กร Epic Homes เป็นลักษณะของกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ริเริ่มจากกิจกรรมจิตอาสาในกลุ่มเพื่อน แล้วพัฒนามาเป็นกิจการเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่จะทำงานจิตอาสาแต่ไม่สะดวกในการหาข้อมูล จึงเป็นตัวเชื่อมให้เอกชนหรือบุคคลทั่วไปสามารถทำกิจกรรมจิตอาสาในรูปแบบเฉพาะเจาะจง คือ การสร้างที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้ มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้กับผู้ที่อยากทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือคนวัยทำงานที่ไม่มีเวลามากนัก ต้องการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ และบริษัทเอกชนที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ทางบวกให้กับองค์กร หากจะกล่าวโดยเปรียบเทียบกิจกรรมจิตอาสาเป็น “สินค้า” อย่างหนึ่งได้เช่นกัน คือ คุณค่าทางจิตใจที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับ Epic Homes ได้จากการทำกิจกรรมเพื่อสังคม

ในลักษณะเช่นนี้ เมื่อจำแนกประเภทตามแรงขับเคลื่อน จึงถือได้ว่า Epic Homes ใช้กลุ่มแรงขับเคลื่อนมนุษยธรรม (Philanthropic Motive) เป็นตัวขับเคลื่อนองค์กร นั่นคือความรู้สึกของชนชั้นกลางที่มีการศึกษาดี ที่ต้องการตอบแทนหรือแบ่งปันแก่สังคม และหากมองจากแง่หน้าที่ทางสังคม (Societal Function) ในมุมมองผู้ได้รับการช่วยเหลือ Epic Homes เป็นลักษณะกลุ่มช่วยเหลือและเป็นการสนับสนุนระดับบุคคล (Individual Advocacy) นั่นคือ เป็นตัวแทนของคนที่ยากแคลนที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน

๕.๖ สรุปและข้อสังเกต

เมื่อรวบรวมปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ ที่ได้จากการเก็บข้อมูล สรุปได้ว่าจิตอาสาในมาเลเซีย สามารถสืบต่อแนวคิดและเติบโตเนื่องมาจาก ๔ ปัจจัยหลักๆ ดังนี้

- ๑) ศาสนา เป็นแนวคิดที่มีในศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานเดิมของสังคม
- ๒) นโยบายรัฐ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์นำชาติเข้าสู่ประเทศพัฒนาแล้วในปี ค.ศ.๒๐๒๐
- ๓) เศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของคนในเมืองและชนชั้นกลาง ทำให้คนกลุ่มนี้มองหาโอกาสในการช่วยเหลือสังคม และเรียนรู้ความยากลำบากที่ตัวเองไม่เคยประสบ
- ๔) สื่อ ทั้งสื่อมวลชนและสื่อใหม่ (New Media) เป็นเครื่องมือสำคัญใน ๒ ลักษณะ คือ
 ๑. เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกฝังค่านิยมและเชิญชวนคนมาร่วมกิจกรรม เช่น Facebook
 ๒. เป็นเครื่องมือให้ผู้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาได้แสดงศักยภาพของตัวเอง เช่น โพสต์รูปส่วนตัวขณะทำกิจกรรมลงอินสตาแกรม

๖

เมียนมาร์

(สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์)

ดร. เปรมใจ วังศิริไพศาล

พัฒนาการจิตอาสาเมียนมาร์

● ยุคอาณานิคม และหลังได้รับเอกราช

● ยุคเผด็จการ

● ยุคหลังภัยพิบัติและยุครัฐบาลพลเรือน

X การรวมตัวของภาคประชาชน
-ปิด
-ถูกควบคุม
-แทนที่ด้วยกลุ่มคนที่มีคนของรัฐบาล

✓ กลุ่มกิจกรรมทางศาสนา
-กิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์

กลุ่มวิชาชีพที่รัฐบาลจัดตั้ง
-มีอดีตข้าราชการหรือมีคนที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลเข้าไปบริหารหรือดำเนินการ

กลุ่มอาสาสมัครหรือองค์กรพัฒนาเอกชน
-จัดตั้งได้ยาก
-เว้นพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์มีอิทธิพล
-เชื่อมโยงกับกลุ่มการเมือง
-บริการทางสังคมและงานด้านสิ่งแวดล้อม

กลุ่มอาสาสมัครในเมืองใหญ่
-เป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองหรือต่อต้านรัฐบาล
-ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการศึกษา

หน่วยงานสหประชาชาติและองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ
-มีจำนวนไม่มาก
-ส่วนใหญ่เป็นงานด้านสาธารณสุข การสงเคราะห์เด็ก การศึกษา

หลังภัยพิบัติในเมียนมาร์

รัฐบาลเขื่องช้าไม่ทั่วถึง

กลุ่มอาสาสมัครเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

รวบรวมสิ่งของไปช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัย
ระดมความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ปัจจุบัน

กลุ่มอาสาสมัคร

กลุ่มประชาชน

กลุ่มประชาสังคม (Civil Society)

รวมตัวกันเป็นเครือข่ายทำงาน
รณรงค์ต่อสาธารณะ
ผลักดันนโยบาย

๒

๒.๑ บทนำ

เมียนมาร์ มีชื่อเป็นทางการว่าสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (The Republic of the Union of Myanmar) ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่หลากหลาย ประเทศถูกยึดครองโดยรัฐบาลทหารที่ให้ความสำคัญด้านการทหารเพื่อปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ จนประเทศแทบไม่มีการพัฒนาเป็นเวลายาวนาน และถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ มีปัญหาด้านการดำรงชีพและคุณภาพชีวิต ประชาชนเมียนมาร์จำนวนมากต้องไปหางานทำในต่างประเทศ

แต่ท่ามกลางสภาพปัญหาดังกล่าว ประชาชนเมียนมาร์จำนวนมากยังคงความศรัทธาและความเชื่อทางศาสนาอย่างสูง เมื่อเกิดสถานการณ์ร้ายแรงและภัยพิบัติในประเทศ ในประชาชนยังมีการรวมกลุ่มเป็นอาสาสมัคร ทั้งในรูปกลุ่มบุคคล องค์กร เพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ประสบปัญหา และมีการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสังคมหลายด้าน

การรวมกลุ่มเป็นอาสาสมัครดังกล่าว แสดงถึงการมีจิตใจเสียสละของประชาชนต่อส่วนรวมในหลายระดับ ในการจัดอันดับด้านการให้ของโลก เมียนมาร์จัดอยู่ในระดับต้นๆ ในหลายด้านทั้งการบริจาคเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่น รายงานนี้จึงเป็นการศึกษาถึงความเป็มา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีพฤติกรรม การมีจิตเสียสละของกลุ่มประชาชนเมียนมาร์ เพื่อเป็นกรณีศึกษาความมีคุณธรรมต่อไป

๒.๒ ความหมายของ “จิตอาสา” ในเมียนมาร์

แม้ประชาชนจำนวนมากมีรายได้ต่ำกว่าขีดความยากจน แต่ พ.ศ.๒๕๕๗ เมียนมาร์ได้รับการจัดอันดับโดย The World Giving Index หรือดัชนีการให้ของโลก ให้อยู่ในลำดับที่ ๑ ด้วยคะแนนรวมถึงร้อยละ ๖๔ โดยอยู่ในลำดับที่ ๑ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน ด้วยคะแนนสูงถึงร้อยละ ๙๑ และอยู่ในลำดับที่ ๘ ของโลกด้านจำนวนผู้บริจาคเงิน ซึ่งไม่เพียงการบริจาคทรัพย์ สิ่งของ แต่ประชาชนเมียนมาร์ยังมีการเสียสละในด้านอื่น เช่น การช่วยเหลือคนแปลกหน้า เมียนมาร์ถูกจัดอยู่ในลำดับที่ ๑ ด้วยคะแนนร้อยละ ๔๙ อยู่ในลำดับที่ ๒ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยคะแนนร้อยละ ๕๑ อยู่ในลำดับที่ ๑๐ ด้านจำนวนผู้ที่สละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม ด้วยคะแนนร้อยละ ๒๐ เป็นต้น

หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครของห้องสมุดบริติช เคาด์ซิล ที่ใช้ชื่อว่า Civic Society Initiative (CSI) วิน มิน (Win Min) ให้ความเห็นว่า การเป็นอาสาสมัครหรือผู้มีจิตอาสาในการช่วยเหลือสังคม คือ การกระทำที่มีความหมายว่า “เราอยู่ในสังคมร่วมกัน และเราทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมของเราเท่าๆ กัน” (We are all together, and we are all creating our society equally) โดยอธิบายถึงที่มาของจิตอาสา (Volunteer Spirit) ดังต่อไปนี้

“การคำนึงถึงผู้อื่น สำคัญกว่าการคำนึงถึงตัวเอง เราถูกสอนให้คิดถึงความรู้สึกของผู้อื่น ถ้าคนอื่นหิว เราก็ต้องเข้าใจความรู้สึกหิวเหมือนกัน ความเป็นชุมชนมีคุณค่าสูงในเมียนมาร์” (ที่มา <http://www.salem-news.com / Articles / July๐๙๒๐๑๒ / Volunteer-Spirit-PK.php>)

ผู้ประสานงานของ Civil Society Initiative คนปัจจุบันให้ความหมายของจิตอาสาเพิ่มเติมว่า “การกระทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น บนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจ ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน และมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์” (สัมภาษณ์, ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘)

ผู้ประสานงานมูลนิธิเมตตาเพื่อการพัฒนา (Metta Development Foundation) สำนักงานย่างกุ้ง องค์กรท้องถิ่นองค์กรแรกๆ ที่ทำงานด้านการพัฒนาในประเทศยาวนานถึงปัจจุบัน ให้ความหมายของจิตอาสาว่า “การกระทำเพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลกำไร การกระทำเพื่อผู้อื่นด้วยจิตกุศล” (สัมภาษณ์, ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘)

อดีตเลขาธิการ และอาสาสมัครของสมาคมสวัสดิการแม่และเด็ก (Mother and Child Welfare Association) เขตชานเมืองย่างกุ้ง ให้ความหมายของงานจิตอาสาว่า “การทำงานนี้เป็นงานที่สามารถช่วยชีวิตคน ในฐานะผู้ทำเป็นงานที่ทำแล้วทำให้ได้ความสุข” (สัมภาษณ์, ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘)

สอดคล้องกับ Kyaw Kyar อาสาสมัครและผู้ประสานงานกลุ่มเยาวชนในย่างกุ้ง (YaNGOsn Based Youth Volunteer Network-YBYVN) กล่าวถึงงานอาสาสมัครว่า เป็นงานที่ทำแล้วมีความสุข งานจิตอาสาสำหรับบางคนอาจหมายถึงการช่วยเหลือผู้อื่น แต่สำหรับเขาหมายถึง “การกระทำที่อาจไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นวัตถุ สิ่งของ แต่เป็นการกระทำที่มีคุณค่าในตัวเอง” (สัมภาษณ์, ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘)

Kyaw Thu ประธานกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ (Free Funeral Social Services – FFSS) กล่าวถึงงานของกลุ่มว่า “การทำดีแล้วอาจไม่ได้ผลที่หวัง อาจไม่ได้ไปสวรรค์ เพราะไม่มีใครเคยเห็นสวรรค์ การทำสิ่งที่ดี โดยไม่คิดถึงผลที่ได้ ย่อมได้รับสิ่งที่ดีกลับคืนมา” (สัมภาษณ์, ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘)

ความหมายของจิตอาสา (Volunteer Spirit) ในเมียนมาร์ จึงมีความหมายต่างๆ ตามที่รวบรวมได้ดังนี้ การทำบุญ (Merit) การกระทำเพื่อผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ การช่วยเหลือผู้ที่ยากลำบาก ผู้ประสบปัญหา การช่วยให้ผู้อื่นพ้นความทุกข์ การกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน

สรุป จากความหมายที่รวบรวมมาข้างต้น การเป็นอาสาสมัคร หรือ “จิตอาสา” ของกลุ่มอาสาสมัครในเมียนมาร์ คือ “การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากปัญหา ความทุกข์ ความยากลำบาก บนพื้นฐานของการทำความดี ความมีเมตตา และเป็นการกระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน”

๖.๓ พัฒนาการของกลุ่มจิตอาสาในเมียนมาร์

กลุ่มจิตอาสา หรือ การรวมตัวของภาคประชาชนทำกิจกรรมเพื่อสังคมในเมียนมาร์ แบ่งตามยุคได้ดังนี้

๖.๓.๑ ยุคอาณานิคมและหลังได้รับเอกราช

การศึกษาที่อังกฤษวางรากฐานไว้ระหว่างปกครองเมียนมาร์ ทำให้ประชาชนเมียนมาร์ได้รับการศึกษามากกว่าประเทศอื่นในภูมิภาค การเรียนรู้แบบตะวันตก และ

การรวมตัวของพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาค้าขาย ทำให้ประชาชนมีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มนักศึกษา กลุ่มวิชาชีพ เช่น กลุ่มห้องสมุด กลุ่มนักเขียน (Burma Writer Association) กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ (Burma Journalist Association) และกลุ่มยูวองซ์ ฯลฯ กลุ่มเหล่านี้ทำกิจกรรมอยู่ในเมืองใหญ่ บทบาทของกลุ่มเหล่านี้เป็นเรื่องของการพัฒนาความคิด การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เช่น จัดเวทีแสดงความคิดเห็น เปิดคอลัมน์อิสระให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ หลายกลุ่มเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มชาตินิยม และต่อสู้เพื่อเอกราชในเวลาต่อมา

๖.๓.๒ ยุคเผด็จการ

หลังจากทหารปกครองประเทศใน พ.ศ.๒๕๐๑ มีการปิดหนังสือพิมพ์ จับกุมนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน การรวมตัวของภาคประชาชนในประเทศถูกควบคุม ถูกปิดหรือแทนที่ด้วยกลุ่มที่มีคนของรัฐบาลเป็นผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มการค้า กลุ่มกิจกรรมทางศาสนายังสามารถทำได้ การรวมกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมจึงมักเชื่อมโยงกับวัดหรือโบสถ์ โดยเป็นกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ที่รัฐไม่ได้ดำเนินการ เช่น กลุ่มฌาปนกิจและการแพทย์ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็จัดตั้งกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มประชาชนขึ้นมาหลายกลุ่ม เพื่อแสดงว่ารัฐบาลเปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่มของประชาชน^{๖๖} กลุ่มอาสาสมัคร หรือองค์กรเหล่านี้มีอดีตข้าราชการ หรือเกี่ยวข้องกับคนของรัฐบาลเข้าไปเป็นผู้บริหารหรือดำเนินการ ไม่ได้ดำเนินการโดยอิสระ

การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร หรือองค์กรพัฒนาเอกชนยากลำบากมาก อาจยกเว้นพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์มีอิทธิพล การรวมกลุ่มของประชาชนมักเชื่อมโยงกับกลุ่มทางการเมือง แต่ขณะเดียวกันก็ทำกิจกรรมเพื่อให้บริการทางสังคม งานด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับกลุ่มอาสาสมัครที่ตั้งขึ้นในเมืองใหญ่ เช่น ย่างกุ้ง มัณฑเลย์ สามารถดำเนินกิจกรรมได้ หากเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองหรือต่อต้านรัฐบาล กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการศึกษา เช่น กลุ่มอาสาสมัครของห้องสมุดบริติชเคาด์ซิด และเนื่องจากรัฐบาลเมียนมาร์ถูกระงับความช่วยเหลือโดยประเทศตะวันตก ทำให้ช่วงก่อนทศวรรษ ๒๕๔๐ มีหน่วยงานสหประชาชาติ และองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศจำนวนไม่มากที่เข้าไปทำงาน ส่วนใหญ่เป็นงานด้านสาธารณสุข การป้องกันโรคเอดส์ การสงเคราะห์เด็ก การศึกษา

^{๖๖} Kyaw Yin Haing ใน Alagappa, M. (Editor). ๒๐๐๔. Civil Society and Political Change in Asia : Expanding and Contracting Democratic Space. Stanford University Press.

๖.๓.๓ หลังภัยพิบัติและยุครัฐบาลพลเรือน

แม้ว่าการรวมกลุ่มอาสาสมัครมีความยากลำบาก หรือเป็นไปอย่างไม่เปิดเผย เพื่อหลีกเลี่ยงการเพ่งเล็ง หรือควบคุมโดยรัฐบาล แต่หลังจากเกิดภัยพิบัติในเมียนมาร์ ครั้งใหญ่คือพายุนาทิสใน พ.ศ.๒๕๕๑ ทำความเสียหายให้กับพื้นที่ชายฝั่งของประเทศ อย่างกว้างขวาง แต่ความช่วยเหลือของรัฐบาลเป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่ทั่วถึง จึงเกิดการรวมกลุ่มอาสาสมัครขึ้นเป็นจำนวนมาก บางกลุ่มมีการจัดตั้งขึ้นเฉพาะกิจโดยพนักงาน บริษัท นักศึกษา ศิลปิน^{๖๔} เพื่อรวบรวมสิ่งของไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัย ระดมความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ปัจจุบันกลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มประชาชน หรือ กลุ่มประชาสังคม (Civil Society) ยังมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมกันทำงาน หนุนรงค์ต่อสาธารณะ และผลักดันด้านนโยบาย

๖.๔ ประเภทของกลุ่มจิตอาสาในเมียนมาร์

กลุ่มจิตอาสาในเมียนมาร์หากพิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานที่ทำอยู่ สามารถ แบ่งได้ ๒ แบบ คือ แบ่งตามประเภทการก่อตั้ง และแบ่งตามประเภทของกิจกรรม

๖.๔.๑ แบ่งตามประเภทการก่อตั้ง โดยสรุปได้ดังนี้

- จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น มูลนิธิศุภนิมิต, Save the Children, กลุ่มอาสาสมัครขององค์การสหประชาชาติ
- จัดตั้งขึ้นโดยคนของรัฐบาลผู้ใกล้ชิด หรืออยู่ในการกำกับของรัฐบาล เช่น สมาคมพยาบาลและผดุงครรภ์เมียนมาร์ สมาคมสวัสดิการแม่และเด็ก
- จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน มีโครงสร้างการบริหารงานเป็นระบบ เช่น มูลนิธิเมตตา กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
- จัดตั้งขึ้นโดยบุคคล กลุ่มบุคคลในท้องถิ่น เป็นองค์กรท้องถิ่น มีรูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานแบบหลวมๆ
- จัดตั้งขึ้นโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้หญิง กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี

๖.๔.๒ แบ่งตามประเภทของกิจกรรม โดยสรุปได้ดังนี้

- ๑) กลุ่มสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทสำคัญมากในเมียนมาร์ เพราะบริการทางสังคมของรัฐมีไม่เพียงพอ การดำเนินกิจกรรมเป็นการให้ความช่วยเหลือ หรือสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหา ประสบภัย หรือช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่งเป็นหลัก เช่น กลุ่มช่วยเหลือรับ-ส่งผู้ป่วย กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มช่วยเหลือผู้สูงอายุ กลุ่มช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า ฯลฯ กลุ่มที่ดำเนินงาน มีทั้งกลุ่มชุมชน (Community Based Organization) และกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล
- ๒) กลุ่มอาสาสมัครด้านการศึกษา ดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษา มีทั้งจัดกิจกรรมระยะสั้นในพื้นที่เป้าหมาย การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ระยะสั้นและระยะยาว กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมเข้มแข็ง คือ พระสงฆ์และวัด ซึ่งเป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพศรัทธา ได้รับการบริการ อย่างต่อเนื่อง จึงสามารถระดมทรัพยากรมาทำกิจกรรมด้านการศึกษาได้ อย่างกว้างขวาง เช่น กลุ่มอาสาสมัครห้องสมุดบริติชเคาด์ซิล เครือข่าย พัฒนาการศึกษาของวัด (Coalition for the Promotion of Monastic Education), Kalayana Mitta Foundation, Karen Teacher Working Group, Daw Khin Kyi Foundation
- ๓) กลุ่มอาสาสมัครด้านสาธารณสุข จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการด้านสาธารณสุข มีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐบาล และกลุ่มวิชาชีพอาสาสมัครทั่วไป เช่น สมาคม สวัสดิการแม่และเด็ก กลุ่มอาสาสมัครที่รัฐบาลให้ความสนับสนุน งบประมาณ National Health Network จัดตั้งขึ้นโดยพรรค NLD เพื่อให้ บริการรักษาพยาบาล โดยอาสาสมัครแพทย์และบุคลากรด้านสาธารณสุข ให้บริการโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในพื้นที่ขาดแคลน^{๖๕} กลุ่มแพทย์อาสาสมัคร หนุ่มสาว (Myanmar Medical Association, Young Doctor Society) ที่รวมกลุ่มกันช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่างๆ ทั่วเมียนมาร์^{๖๖}

^{๖๔} Freeman, J., ๒๐๑๕. Myanmar flooding triggers massive volunteer effort. (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๘ <http://asia.nikkei.com/Life-Arts/Life/Myanmar-flooding-triggers-massive-volunteer-effort>.

^{๖๕} Myanmar Time, March ๔, ๒๐๑๓.

^{๖๖} <https://www.facebook.com/Myanmar-Medical-Association-Young-Doctor-Society-๔๘๑๓๕๕๓๙๕๒๓๐๑๔๕/> / info?tab=page_info.

- ๔) กลุ่มเยาวชน เป็น การรวมกลุ่มเยาวชนเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มหรือเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครเพื่อสังคม กลุ่มเยาวชนเมียนมาร์เพื่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี (Myanmar Youth Stars for HIV Response) กลุ่มเครือข่ายอาสาสมัครเยาวชนย่างกุ้ง (YaNGOsn Based Youth Volunteer Network)
- ๕) กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมและพัฒนาชุมชน มีการดำเนินกิจกรรมหลายด้าน เช่น มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ มูลนิธิเมตตาเพื่อการพัฒนา (Metta Development Foundation) Laho National Development Organization ตั้งขึ้นใน พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและคุณภาพชีวิตของชนเผ่าลาหู่ เป็นต้น
- ๖) กลุ่มอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ทำให้เมียนมาร์เปิดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีการรวมกลุ่มของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อรณรงค์ปกป้องสิ่งแวดล้อมและลดผลกระทบ เช่น Shan Sapawa Environmental Organization, กลุ่ม Arakan Oil Watch, กลุ่ม Pa-Oh Youth Organization, เครือข่าย Network for Environmental and Economic Development
- ๗) กลุ่มอาสาสมัครด้านการเมือง จัดตั้งโดยรัฐบาล เพื่อดำเนินกิจกรรมสนับสนุนรัฐบาลหรือควบคุมฝ่ายต่อต้าน และมีกลุ่มที่ก่อตั้งโดยฝ่ายต่อต้านรัฐบาล เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการเมือง ซึ่งมีจำนวนมากที่ไม่เปิดเผยหรือดำเนินการกิจกรรมด้านอื่น เพื่อไม่ให้ถูกควบคุมโดยรัฐบาล

๖.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นจิตอาสา

เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มอาสาสมัคร หรือกลุ่มจิตอาสาในเมียนมาร์ มาจากหลายปัจจัยทั้งจากความเชื่อส่วนบุคคล ค่านิยมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมทั้งสถานการณ์ในประเทศ

๖.๕.๑ ความศรัทธา ความเชื่อทางศาสนา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มอาสาสมัครหลายกลุ่ม สะท้อนถึงอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนา และหลักความเชื่อในศาสนาอื่นอย่างชัดเจน แม้มีระดับที่แตกต่างกัน โดยเห็นตรงกันว่ากิจกรรมอาสาสมัครเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยผู้เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ ตรงตามหลักเมตตาของพุทธศาสนา หรือการรักผู้อื่นตามหลักคริสต์ศาสนา ไปจนถึงความเชื่อในผลของการกระทำดี ที่ให้ผลเป็นความพอใจ ความสุขของผู้กระทำ

๖.๕.๒ ความจำกัดของโลกและความช่วยเหลือของรัฐ

ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก รวมทั้งเมียนมาร์ ไม่มีการสร้างกลไกของรัฐ และจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ต่างๆ ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากในบริเวณกว้าง นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือในระบบราชการยังเป็นไปอย่างเชื่องช้า ทำให้ประชาชนจำนวนมากรวมตัวกันเป็นอาสาสมัครระดมรับบริจาคสิ่งของ และเข้าไปช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่ภัยพิบัติ โดยมีการรวมตัวทั้งในรูปของปัจเจกชน องค์กร และหลายกลุ่มทำกิจกรรมต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

๖.๕.๓ สถานการณ์ทางการเมือง

ความกดดันจากการปกครอง การควบคุมจากรัฐบาลทหาร และความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศ ทำให้การพัฒนาประเทศถูกละเลยเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนตกต่ำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาและช่วยเหลือกันเอง ตลอดจนช่วยเหลือกลุ่มที่ยากจน กลุ่มด้อยโอกาส

๖.๖ นโยบาย โครงสร้าง และการส่งเสริม จิตอาสาในเมียนมาร์

ถึงแม้รัฐบาลเมียนมาร์ประกาศนโยบายให้ความสำคัญต่อการส่งเสริม ยกระดับคุณธรรม และจริยธรรมของชาติ มีการเพิ่มเนื้อหาหลักพุทธศาสนาในบทเรียน แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีการควบคุมการรวมตัวของประชาชน แม้แต่การดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ที่ดำเนินงานโดยผู้นำที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้ หรือมีท่าทีไม่สนับสนุนรัฐบาล เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ (Free Funeral / Burial Service Society- FFSS)^{๑๑๖} และยังมีกรออกมาตรการควบคุมกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาล หรือแม้แต่กีดกันกลุ่มที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของรัฐบาล^{๑๑๗}

หลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติพายุทากิส รัฐบาลผ่อนคลายการควบคุมกลุ่มอาสาสมัครลง กลุ่มอาสาสมัครพยายามผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ กฎหมาย ที่ควบคุมการรวมกลุ่มของประชาชน และหลังจากเมียนมาร์มีการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้นใน พ.ศ.๒๕๕๔ มีรัฐธรรมนูญใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน การผ่อนคลายการควบคุมสื่อมวลชน เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนอย่างมากมายและเปิดเผย มีการผ่านกฎหมายเพื่อให้กลุ่มอาสาสมัครกลุ่มประชาสังคมได้จดทะเบียน ทำให้สามารถขอรับงบประมาณจากแหล่งทุนระหว่างประเทศได้มากขึ้น^{๑๑๘} ทำให้ภาคประชาสังคมมีการรวมกลุ่ม ขยายบทบาทในการทำงานอย่างเข้มแข็งมากขึ้น

๖.๗ กรณีศึกษากลุ่มจิตอาสาในเมียนมาร์

กลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในเมียนมาร์มีความหลากหลายทั้งด้านที่มา การก่อตั้ง ขนาดของกลุ่ม รูปแบบของกลุ่ม / องค์กร ลักษณะของกิจกรรม กลุ่มที่นำมาเป็นกรณีศึกษา ๓ กลุ่ม มีลักษณะจุดเด่นที่ต่างกัน

กรณีที่ ๑ กลุ่มอาสาสมัครเยาวชนอย่างกึ่ง (YaNGOs Based Youth Volunteer)

ความเป็นมา : เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่จัดตั้งขึ้นกันเอง โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครสมาคมการแพทย์เมียนมาร์ (Myanmar Medical Association) ซึ่งให้บริการด้านสาธารณสุขใน ๕๐ เมือง (Township) ผู้ให้บริการประกอบด้วยแพทย์ อาสาสมัครซึ่งมาจากเยาวชน และนักศึกษาแพทย์ มีเป้าหมายเพื่อให้บริการด้านสาธารณสุข ให้คำปรึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกล รวมตัวทำกิจกรรมทุก ๒ เดือน งบประมาณจากเงินส่วนตัว หรือการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการขอรับงบประมาณจากแหล่งทุนภายนอก

โครงสร้างของกลุ่ม : รวมกลุ่มตามธรรมชาติ ไม่มีตำแหน่งหรือการจัดเป็นองค์กร สมาชิกมารวมตัวโดยสมัครใจตามเงื่อนไขที่เป็นอิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ต้องทำตาม การเลือกสถานที่ทำกิจกรรมใช้วิธีเสนอและออกความเห็นร่วมกัน ปัจจุบันมีสมาชิกที่ไปร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ๑๕-๒๐ คน

จุดเด่นของกลุ่ม : ความสนใจ ความเป็นธรรมชาติ ความสมัครใจ ความร่วมมือ และการตัดสินใจร่วมกันของการมาร่วมกิจกรรม จุดที่เชื่อมโยงการทำกิจกรรม คือ ความสุขในการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

กรณีที่ ๒ กลุ่ม Civic Society Initiative

ความเป็นมา : ริเริ่มและก่อตั้งขึ้นโดยห้องสมุดบริติชเคาด์ซิด ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มต้องมีการสมัคร และเสียค่าสมัคร โดยมีเงื่อนไขต้องสามารถร่วมทำกิจกรรมจนครบระยะเวลา ๔ เดือน จึงได้รับประกาศนียบัตรจากห้องสมุด ห้องสมุดสนับสนุนสถานที่ในการพบกันของสมาชิก และการจัดงานระดมทุนของสมาชิก งบประมาณที่เข้ามาจากการทำกิจกรรมระดมทุนประจำปี คือ การแสดงดนตรี การทำสินค้าหัตถกรรม

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ Kyaw Thu, ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘.

^{๑๑๗} Human Rights Watch. ๒๐๑๐. I want to help my own people. State Control and Civil Society in Burma after Cyclone Nargis. New York, United State of America.

^{๑๑๘} The International Center for Non-Profit Law, ๒๐๑๔. NGOs Law Monitor (Myanmar). (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ <http://www.icnl.org/research/monitor/Myanmar.html>.

โครงสร้างของกลุ่ม : มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเป็นผู้ประสานงานสมาชิก ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาสาสมัครแม้มีภูมิหลังที่ต่างกัน เช่น แพทย์ พนักงานบริษัท นักศึกษา แต่มีสถานะเป็นอาสาสมัครเท่ากัน กิจกรรมที่ทำมีการระบุไว้เพียงกว้างๆ เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

จุดเด่นของกลุ่ม : สมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง มีทักษะอาชีพในงานที่ทำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในกิจกรรมที่ทำ เช่น กิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมดูแลเด็ก กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

กรณีที่ ๓ : กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

ความเป็นมา : กลุ่มนี้ก่อตั้งขึ้นโดยผู้กำกับภาพยนตร์เมียนมาร์ นายอุทูกา (U Thukha) ร่วมกับนักแสดงที่ได้รับความนิยมสูงในเมียนมาร์ Kyaw Thu (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นประธานของกลุ่ม Free Funeral / Burial Service Society) จัดตั้งขึ้นด้วยแรงบันดาลใจและความต้องการช่วยเหลือคนยากจน เพื่อช่วยทำพิธีศพ จัดงานศพให้ผู้เสียชีวิตที่ยากไร้ และคนทั่วไปโดยไม่คิดมูลค่า เพราะประเพณีของเมียนมาร์ การจัดงานศพมีพิธีกรรม และใช้เวลาหลายวัน คนยากจนจำนวนมากไม่มีทรัพย์สินที่จะจัดงานได้

ผู้กำกับและนักแสดงร่วมกันตั้งเป็นกลุ่มอาสาสมัครฌาปนกิจสงเคราะห์ขึ้นใน พ.ศ.๒๕๔๔ โดยใช้เงินส่วนตัวของทั้ง ๒ คน ต่อมาได้รับบริจาคจากแฟนภาพยนตร์และผู้ที่เป็นห่วงเกี่ยวกับกิจกรรม การตั้งกลุ่มนี้ยังต้องเผชิญและก้าวข้ามความเชื่อว่าการทำงานหรือเกี่ยวข้องกับคนตาย จะนำเคราะห์ร้ายมาให้ ทำให้ระยะแรกการหาอาสาสมัครมาทำงานได้ยาก แต่ปัจจุบันกลุ่มนี้มีเจ้าหน้าที่ ๑๑๐ คน มีอาสาสมัคร ๕๐๐ คน รถพยาบาล ๑๒ คัน รถขนส่ง ๓๕ คัน ทำกิจกรรมใน ๕๐ เมือง และเป็นกลุ่มอาสาสมัครทำงานเข้มแข็งกลุ่มหนึ่งในเมียนมาร์

โครงสร้างการทำงานของกลุ่ม : มีเจ้าหน้าที่ทำงานประจำด้านธุรการ การรับบริจาค การรับเรื่องให้บริการ ขั้บรถ การจัดอาสาสมัคร และมีอาสาสมัครบริการขนส่งผู้ป่วย แยกโรคฯ ฯลฯ

จุดเด่นของกลุ่ม : การก่อตั้งกลุ่มมีกิจกรรมและการดำเนินงานที่ชัดเจน ผู้ก่อตั้งและประธานกลุ่มเป็นผู้มีชื่อเสียง ทำกิจกรรมที่หาผู้ทำได้ยาก การลงมือทำกิจกรรมของผู้ก่อตั้งกลุ่มด้วยตนเองช่วยเปลี่ยนทัศนคติของสังคมเกี่ยวกับความโชคร้ายในการทำงานกับผู้เสียชีวิตหรือศพ และเปลี่ยนอคติของการทำงานที่สังคมรังเกียจว่าเป็นงานของชนชั้นล่าง ประกอบกับการทำกิจกรรมของกลุ่มที่ไม่แบ่งฝักฝ่าย ไม่มีชนชั้น ไม่มีประเด็นทางการเมือง ทำให้ได้รับความศรัทธาจากสาธารณะ สามารถระดมทุนได้อย่างกว้างขวาง โดยรับทุนเฉพาะผู้บริจาคภายในประเทศ ซึ่งความสามารถในการระดมทุน ทำให้ขยายงานไปสู่กิจกรรมอาสาสมัครด้านอื่นๆ ได้

พ.ศ.๒๕๔๖ ขยายงานไปจัดตั้งคลินิก Thukha Charity Clinic เพื่อให้บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โดยแพทย์ทั่วไป แพทย์เฉพาะทางและศัลยแพทย์ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา โดยจัดตั้งห้องสมุด Thukha Ahlin Library ให้ทุนการศึกษา จัดการฝึกอาชีพ เป็นต้น นอกจากนั้นยังให้ความช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน เช่น การเกิดภัยพิบัติ โดยส่งอาสาสมัครไปช่วยเหลือ จัดหาทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางกิส เป็นจำนวนเงินประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และผู้ประสบภัยไฟไหม้ในพื้นที่ชานเมืองอย่างกว้าง

๖.๘ ข้อเสนอแนะ

- ๑) ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชน สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนาที่ถูกดองผ่านบทเรียน สื่อสาธารณะ เพื่อการสร้างความเข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ถูกดอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญหนึ่งของการมีจิตอาสา และการลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ไม่จำกัดเฉพาะการให้ความสำคัญกับประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา
- ๒) สื่อมวลชน เผยแพร่การทำงานจิตอาสาและงานอาสาสมัครขององค์กรต่างๆ ในอาเซียนอย่างหลากหลาย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ การเรียนรู้บทเรียนการทำงาน ปัญหา อุปสรรค การแก้ปัญหาของกลุ่มจิตอาสาในประเทศต่างๆ ให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณะอย่างกว้างขวาง
- ๓) ภาครัฐ ภาคเอกชน ทุกหน่วยงาน เปิดพื้นที่และให้การสนับสนุนการทำงานจิตอาสาของคนในองค์กร ให้เป็นค่านิยมประจำชาติ สร้างแรงจูงใจผ่านมาตรการต่างๆ เช่น การให้เกียรติบัตร การยกย่องชมเชย

^{๑๕} https://www.facebook.com/ActorKyawThu/info?tab=page_info.

ຟ

ลาว

(สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

อติสร เสมรัมย์

รูปแบบและกิจกรรมจิตอาสา

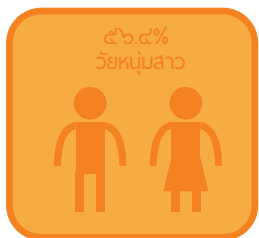
กิจกรรม
ทางศาสนา

การสร้างความตระหนัก
แก่ชุมชน

การพัฒนาชุมชน
และชนบท

การเสริมสร้างศักยภาพ
(Capacity Building)

กิจกรรมพิเศษ

เครือข่าย
และการแลกเปลี่ยน

การบริจาคเงิน
และสิ่งของ

การให้ความช่วยเหลือ
ผ่านองค์กรอาสาสมัคร

การรณรงค์
และการสนับสนุน

๗

อย่างไรก็ตาม ความเห็นของคนส่วนใหญ่ต่อคำว่า “อาสาสมัคร หมายถึง การยินดีที่จะช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทนทางการเงินในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ” ขณะที่ส่วนน้อยอาจมองถึงความคาดหวังในรางวัล ที่ไม่ได้หมายถึงผลตอบแทนทางการเงิน แต่เป็นความคาดหวังถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากการอาสาที่จะส่งผลต่อความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะต่อการประกอบอาชีพ

ขณะที่คำว่า “จิตอาสา” ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่นั้น พบว่าเป็นคำที่น่าจะได้รับอิทธิพลจากไทย ซึ่งไม่ได้มีความหมายแตกต่างจากคำว่า “อาสาสมัคร” มากนัก โดยอาจหมายถึง “คนที่เต็มใจจะช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน และใช้ความรู้และความสามารถที่มีอยู่ในการให้บริการแก่สังคม มีความปรารถนาและแรงจูงใจในการทำงานโดยสมัครใจ โดยปราศจากการหวังผลตอบแทนทางการเงิน ผลตอบแทนที่ได้รับ อาจจะเป็นความพึงพอใจในการได้ช่วยเหลือผู้อื่น”^{๗๖}

๗.๑ ความหมายของ “จิตอาสา” ในลาว

คำว่า “จิตอาสา” ในกรณีของ สปป.ลาว นั้นเป็นที่รู้จักกันน้อย และใหม่มาก เมื่อเทียบกับคำว่า “อาสา” หรือ “อาสาสมัคร” ที่ถูกนำมาใช้ใน สปป.ลาว เมื่อไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับคำว่า “สามัคคีกัน” ซึ่งหมายถึง “ความเป็นปึกแผ่น” นั้น ดูเหมือนนำมาใช้มากกว่า โดยเฉพาะหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่ระบบสังคมนิยม ภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปี พ.ศ.๒๕๑๘ โดยเมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “อาสา” ในภาษาลาวนั้นหมายถึง “ความยินดี” และ คำว่า “สมัคร” ที่หมายถึง “จะทำ” ซึ่งรวมความแล้วอาจหมายถึง “การยินดี และเต็มใจที่จะทำบางสิ่งบางอย่าง โดยไม่หวังผลตอบแทน หรือรางวัล”

คำว่า “อาสาสมัคร” บางครั้งอาจมีความหมายในเชิงลบ เนื่องจากมีเรื่องของ “ความเต็มใจ” เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยสาเหตุที่อาจเกิดจากผู้นำชุมชนบอกให้ช่วยกันทำ ที่เรียกว่า “ออกแรงงาน” ซึ่งเป็นเพียง “การให้บริการฟรี” ไม่ได้เป็น “ความยินดีจากใจ” โดยในมุมมองดังกล่าวเห็นว่าการที่ผู้นำชุมชนบอกให้ช่วยกันทำบางสิ่งบางอย่าง การดำเนินการนั้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นจากความเต็มใจ^{๗๗}

๗.๒ พัฒนาการของ “จิตอาสา” จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

การอาสาสมัครเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ปลูกฝังอยู่ในการดำเนินชีวิตของคนลาวโดยทั่วไป ตั้งแต่อายุยังน้อยและดำเนินไปตลอดชีวิต ภายใต้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับสมาชิกคนอื่นในชุมชน แม้ว่าอาจจะไม่รู้จักรักความหมายของการอาสาสมัครหรือจิตอาสา หรือเข้าใจว่ากิจกรรมที่ตนกำลังดำเนินการอยู่นั้นเรียกว่าการอาสาสมัครเลยก็ตาม เกิดจากความสมัครใจภายใต้ความเชื่อว่าการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะสร้างความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็งแก่ชุมชนและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม โดยวัฒนธรรมการอาสาสมัครเป็นลักษณะเด่นที่พบในสังคมลาว เช่น ความร่วมมือในการก่อสร้างและทำนุบำรุงรักษาวัด การร่วมกันจัดกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เช่น บุญเข้าพรรษา บุญสงฆ์เหือ บุญบั้งไฟ และบุญปีใหม่อลาว เป็นต้น

คนลาวเริ่มต้นทำงานอาสาสมัครตั้งแต่วัยหนุ่มสาวและทำไปตลอดชีวิต หลายคนเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ ๑๐ ปี ด้วยการช่วยเหลืองานภายในชุมชน ในโรงเรียน นักเรียนมัธยม ทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของ “ชาวหนุ่ม” หรือสหพันธ์ชาวหนุ่มเยาวชนปฏิวัติลาว องค์การจัดตั้งมหาชนที่เกิเกิดขึ้นภายใต้การชี้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาเป็นระบบสังคมนิยมในปี พ.ศ.๒๕๑๘

^{๗๖} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสหพันธ์แม่หญิงลาวแขวงหลวงพระบาง, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกองค์กรชาวหนุ่มเยาวชนลาวแขวงสะหวันนะเขต, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เมื่อจบการศึกษาจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หลายคนได้ผ่านการฝึกทำงาน อาสาสมัคร บางคนทำงานอาสาสมัครเป็นงานประจำเต็มเวลาในหน่วยราชการหรือองค์กร จัดตั้งมหาชน โดยได้รับค่าตอบแทนไม่มากนัก บางส่วนเป็นอาสาสมัครเพื่อรออัตราว่างของ ตำแหน่งงานในหน่วยงานราชการ เช่น ครูอาสาสมัคร ขณะที่บางคนทำงานประจำอื่นควบคู่ ไปด้วยกับการทำงานอาสาสมัครด้วย กลไกในการเข้ามาทำงานอาสาสมัครนั้นส่วนหนึ่งทราบจากเพื่อน พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือจากสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ หรือจากองค์กร พัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (INGOs) โดยการให้บริการชุมชนและกิจกรรมทางศาสนานับเป็น กิจกรรมการอาสาสมัครที่นิยมและมีส่วนร่วมมากที่สุดใน สปป.ลาว

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความช่วยเหลือทางสังคม เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชนมีความเชื่อมโยงกับบรรทัดฐานดั้งเดิมของสังคมลาว ทำให้บางครั้งการอาสาสมัคร ถูกมองข้ามความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยเห็นว่าเป็นหน้าที่ซึ่งต้องกระทำ เฉลี่ยแล้วคนลาว คนหนึ่งใช้เวลาในกิจกรรมอาสาสมัครอย่างน้อย ๓๐ นาทีต่อกิจกรรม หรือมากกว่า ๒ กิจกรรม ต่อวัน และบางครั้งเป็นเวลาหลายวัน เช่น ที่วัด โรงเรียน การรักษาความปลอดภัยให้แก่ชุมชน ในเวลากลางคืน

กิจกรรมอาสาสมัครผ่านการช่วยเหลือซึ่งกันและกันยังถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งและเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคล ชุมชน และประเทศ แต่ความท้าทาย อยู่ที่วิธีการที่เป็นหลักปฏิบัติ เนื่องจากการเป็นอาสาสมัครในระยะหลัง บางครั้งพบว่าเกิดขึ้น จากความต้องการของนายบ้านหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ความร่วมมือทางสังคมที่เรียกว่า “ออกแรงงาน” บางครั้งเกิดความไม่เต็มใจขึ้น

อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้งานอาสาสมัครเป็นที่รับรู้ และดำรงอยู่ในสังคมลาว ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกที่จะให้ความช่วยเหลือเฉพาะงานที่ดำเนินการ โดยผู้มีอำนาจ และทำให้เกิดความไร้ประสิทธิภาพผ่านการ “อาสาสมัครแบบไม่ได้ตั้งใจ” ซึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อระยะยาวต่อบทบาทของอาสาสมัครในสังคมได้^{๗๖}

^{๗๖} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสหพันธ์แม่หญิงลาวแขวงจำปาสัก, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

การที่รัฐบาลลาวมีความพยายามจำกัดการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนระหว่าง ประเทศ (INGOs) ผ่านการร่างกฎหมายใหม่ ซึ่งกำหนดให้องค์กรพัฒนาเอกชนต้องได้รับการ อนุมัติใบอนุญาตในการดำเนินงาน ส่งผลให้องค์กรพัฒนาเอกชนเผชิญกับการตรวจสอบ ที่เข้มงวด และใช้เวลานาน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มภาคประชาสังคมในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ประกอบกับมาตรการที่เข้มงวดจำกัดการรวมตัวกันของประชาชน หรือ การเคลื่อนไหวในชุมชนหมู่บ้าน ส่งผลให้กิจกรรมอาสาสมัครใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ดำเนินการ โดยองค์กรมวลชนของรัฐ เช่น ศูนย์กลางชาวหนุ่มเยาวยวชนปฏิวัติลาว ศูนย์กลางสหพันธ์ แม่หญิงลาว องค์กรกาแดงลาว (สหภาพชาตลาว)^{๗๗} เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีการนำเอาแนวคิดเรื่อง “จิตอาสา” มาใช้ในสังคมลาวจากการจัดให้มี การฝึกอบรมด้านจิตอาสาขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ที่วิทยาลัยสงฆ์ นครโกสอน พมวิหานแขวงสุวรรณเขต และมีกิจกรรมตัวของคนหนุ่มสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนครหลวงเวียงจันทน์ผ่านเครือข่ายทาง สังคม (Social Media) เช่น Facebook ในกิจกรรมอาสาสมัคร โดยเรียกตนเองว่า “ทีมงานจิต อาสา” โดยให้คำอธิบายว่าเป็น “ทีมงานที่มีจิตใจอยากช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะชุมชนที่ด้อย โอกาส โดยไม่หวังผลตอบแทน”^{๗๘}

กิจกรรมอาสาสมัคร หรือจิตอาสาเป็นลักษณะการให้ความช่วยเหลือด้านเงิน หรือสิ่งของ ด้านการกุศลมากที่สุด นอกจากนี้ ยังพบว่ารัฐบาลลาวมีนโยบายเชิงรุกส่งเสริมการรวมกลุ่ม ของอาสาสมัครในโครงการทางสังคม เช่น ในโรงเรียน ซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้น ให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

^{๗๗} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง นครหลวงเวียงจันทน์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์อาสาสมัครสมาคมหน่วยกู้ภัยนครหลวงเวียงจันทน์ นครหลวงเวียงจันทน์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๗.๓ รูปแบบและกิจกรรม “จิตอาสา” ในลาว

รูปแบบและกิจกรรม “จิตอาสา” ที่พบใน สปป.ลาว แบ่งได้ดังนี้

๗.๓.๑ กิจกรรมทางศาสนา

สัมพันธ์กับปฏิทินทางพุทธศาสนา เช่น หลัก “ฮีตและคอง” ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่พัฒนามาจากระเบียบ กฎเกณฑ์ และวิถีประชาชนกลายเป็นบรรทัดฐานของสังคม และความเชื่อในเรื่อง “กรรม” โดยแสดงออกจากการทำบุญให้ทานหรือบริจาค

๗.๓.๒ การสร้างความตระหนักแก่ชุมชน (Community Awareness Building)

ลาวเผชิญภัยคุกคามจากระเบิดที่เป็นผลสืบเนื่องจากสงครามในอดีต และกลายเป็นปัญหาคุกคามประชากรลาว ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตปีละหลายคน โครงการเก็บกู้ระเบิดแห่งชาติลาว (Lao National Unexploded Ordnance Programme : UXO LAO) ประมาณว่า ปัจจุบันครึ่งหนึ่งของประเทศยังคงปกคลุมด้วยระเบิดจำนวนกว่า ๓ ล้านตัน ด้วยเงื่อนไขนี้จึงพบว่ามียาวชนในท้องถิ่นจำนวนมากเข้าเป็นอาสาสมัครกับโครงการเก็บกู้ระเบิดแห่งชาติ เพื่อสร้างความตระหนักแก่ชุมชนเกี่ยวกับอันตรายจากระเบิด

๗.๓.๓ การพัฒนาชุมชนและชนบท

อาสาสมัครที่รับการอบรมด้านการพัฒนาชุมชนและชนบท มีบทบาทความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการพัฒนาชุมชน เช่น ซ่อมแซมอาคาร สิ่งปลูกสร้างให้บริการด้านสุขภาพ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๗.๓.๔ การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building)

โครงสร้างอายุของประชากรลาวร้อยละ ๕๖.๔ อยู่ในวัยหนุ่มสาว ทำให้มีความต้องการพัฒนาทักษะพื้นฐานในด้านแรงงาน พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพ โดยเฉพาะพยาบาลและครู ส่วนหนึ่งกลายเป็นอาสาสมัครในการฝึกอบรม

๗.๓.๕ กิจกรรมพิเศษ

เป็นกิจกรรมพิเศษของนักเรียน หรือนักศึกษา เช่น อาสาสมัครที่โรงพยาบาล โรงเรียน หรือผู้ที่เกษียณให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมที่ศูนย์เยาวชน หรือเป็นกิจกรรมอาสาสมัครของสถาบันการศึกษาที่ร่วมกับหน่วยงานราชการ

๗.๓.๖ เครือข่ายและการแลกเปลี่ยน

การเข้าร่วมกิจกรรมการอาสาสมัครส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการเข้าร่วมเครือข่าย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และข้อมูล รวมทั้งแบ่งปันทักษะทางวัฒนธรรมและสังคม

๗.๓.๗ การบริจาคเงินและสิ่งของ

นับเป็นกิจกรรมอาสาสมัคร หรือจิตอาสาที่พบมากที่สุด ใน สปป.ลาว รัฐบาลลาวไม่ได้เข้มงวดต่อการรวมตัวกันในกิจกรรมดังกล่าว เนื่องจากเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระและงบประมาณที่จำกัดของภาครัฐ

๗.๓.๘ การให้ความช่วยเหลือผ่านองค์กรอาสาสมัคร

สปป.ลาว มีองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ดำเนินการผ่านกลุ่มศาสนา หรือผ่านหน่วยงานส่งอาสาสมัครระหว่างประเทศ (VSAs) ซึ่งรับสมัครทั้งชาวต่างชาติ และชาวลาวเป็นที่ปรึกษาในด้านการพัฒนาทักษะหรือการพัฒนาศักยภาพ ฯลฯ ผลตอบแทนที่ได้รับคือการเรียนรู้วัฒนธรรม ภาษา ทักษะในการปรับตัว และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนในท้องถิ่น

๗.๓.๙ การรณรงค์และการสนับสนุน

กลุ่มผู้สนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัครที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม ระดมทุนสำหรับช่วยเหลือผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส

๗.๔ กระบวนการบ่มเพาะ “จิตอาสา”

บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับกระบวนการบ่มเพาะ “จิตอาสา” ใน สปป.ลาว ได้แก่

๗.๔.๑ กัศนคติแบบดั้งเดิมและศาสนา

สปป.ลาว เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ถึง ๔๗ ชาติพันธุ์ ประกอบกับความเชื่อเรื่องผีมีบทบาทสำคัญ และเกี่ยวพันกับทัศนคติในการเป็นอาสาสมัครของประชาชนที่เป็นชาติพันธุ์ โดยคนหนุ่มสาวในภาคเหนือและภาคใต้ กลุ่มชาติพันธุ์ละเวน กะตาง ที่เป็นอาสาสมัครนั้นเชื่อมโยงโดยตรงกับความเชื่อและความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำหมู่บ้าน และปรารถนาจะรักษาประเพณีของบรรพบุรุษ

๗.๔.๒ วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

คนลาวมีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์โดยสืบทอด และธำรงอัตลักษณ์ผ่านเครือข่ายทางครอบครัวรวมถึงเครือญาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) ที่สมาชิกอาศัยอยู่ด้วยกัน และมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการดูแลครัวเรือน ในสังคมลาวการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ในลักษณะของการอาสาถือเป็นลักษณะเด่นของการสนับสนุนทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในชนบท

๗.๔.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชน

โครงสร้างที่สำคัญของการปกครองขั้นบ้าน หรือหมู่บ้านของ สปป.ลาว มีองค์ประกอบสำคัญ คือ คณะกรรมการบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัคร แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ เพื่อช่วยนายบ้านดำเนินงานและบริหารงานภายในพื้นที่บ้าน

๗.๕ แรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัคร

งานอาสาสมัครใน สปป.ลาว มีความหลากหลายและซับซ้อน การทำความเข้าใจถึงสาเหตุในการเป็นอาสาสมัครจึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าใจถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนลาว แรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัครอาจเกิดขึ้นด้วยเหตุผลหลายประการ สาเหตุที่พบมากที่สุด ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ ความปรารถนาทำสิ่งที่ดี โดยหวังว่าจะทำให้ชีวิตผู้อื่นดีขึ้น และนำไปสู่ความยุติธรรมทางสังคม ด้วยการช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ที่ทุกข์ยาก เช่น คนพิการ ชนกลุ่มน้อย และสตรีเปราะบางที่สร้างแรงจูงใจจึงเป็นเรื่องประสบการณ์ โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวให้มีความมั่นใจ และมีโอกาสในการจ้างงานสูง

นอกจากนี้ แรงจูงใจในการเป็นอาสาสมัครอาจเกิดขึ้นจากความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม โดยใน สปป.ลาว การเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชน ทำให้บุคคลถูกคาดหวังในบทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบนี้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคม และยังปรากฏในนโยบายมาตรฐานการสร้างชีวิตวัฒนธรรมใหม่ของ สปป.ลาว ที่รัฐบาลลาวกำหนดขึ้น หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ซึ่งกำหนดว่าการทำดีให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้นถือเป็นหน้าที่^{๕๐}

๗.๖ โครงสร้างเชิงนโยบายและกลไกการส่งเสริมงาน “จิตอาสา”

การทำงานอาสา หรืออาสาสมัครนั้นบางคนอาจทำเป็นงานประจำเต็มเวลา ในหน่วยงานราชการ หรือองค์การจัดตั้งมหาชน โดยได้รับค่าตอบแทนไม่มากนัก ส่วนหนึ่งเป็นการรออัตราว่างของตำแหน่งงานราชการ ขณะที่บางคนอาจทำงานประจำอื่นควบคู่ไปกับการทำงานอาสาสมัครด้วย

^{๕๐} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสหพันธ์ชาวนานุ่มเขาวงกตลาวแขวงจำปาสัก, ๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนต่างประเทศแห่งหนึ่ง, นครหลวงเวียงจันทน์, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ในด้านโครงสร้าง การส่งเสริมให้เกิดการอาสา หรืออาสาสมัครที่ปรากฏในนโยบาย มาตรฐานการสร้างชีวิตวัฒนธรรมใหม่ของ สปป.ลาว ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของอาสาสมัคร ในโครงการทางสังคม เช่น ในโรงเรียนซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้คนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม แต่นอกเหนือจากนโยบายแล้วรัฐบาล สปป.ลาว ยังไม่มีการสนับสนุนด้านเงินทุน ในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการทำความดีด้านอาสาสมัคร เนื่องจากความขาดแคลน งบประมาณ โดยงบประมาณที่ใช้ดำเนินกิจกรรมด้านอาสาหรืออาสาสมัครเป็นเงินช่วยเหลือ หรือบริจาคจากต่างประเทศ หรือองค์กรต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่^{๔๑}

องค์กรใน สปป.ลาว ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทต่อกิจกรรม “จิตอาสา” หรืออาสาสมัครนั้น มีทั้งองค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมตัวของคนหนุ่มสาวในการช่วยเหลือสังคม แก่บุคคลหรือชุมชนที่ด้อยโอกาส เฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมเมือง เช่น นครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเกิดค่านิยมใหม่ที่มีสื่อสังคม ออนไลน์ (Social Media) ช่วยผลักดัน เช่น Facebook

๗.๗ องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาสาสมัคร

สปป.ลาว มีการจัดโครงสร้างเพิ่มขึ้นจากองค์การทางการเมืองในรูปแบบขององค์การ จัดตั้งมหาชน (Mass Organizations) เพื่อสนับสนุนนโยบายทางการเมือง และดำเนินกิจกรรม ทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการดำเนินปลุกระดมประชาชนมี “แนวลา สร้างชาติ” ซึ่งเป็นองค์การจัดตั้งที่มีความสำคัญในฐานะเป็นพื้นฐานทางด้านการเมือง มีลักษณะ เป็น “สหพันธ์สมัครใจ” โดยมีการจัดตั้งเป็นเครือข่าย ตั้งแต่ศูนย์กลางลงไปจนถึงระดับบ้าน หรือขั้นรากฐานทั่วประเทศ ซึ่งสัมพันธ์กับระบบโครงสร้างทางการเมือง การปกครอง ของ สปป.ลาว ดังต่อไปนี้

๗.๗.๑ แนวลาสร้างชาติ

แนวลาสร้างชาติ (Lao Front for National Construction : LFNC) เป็นองค์การจัดตั้งมหาชนซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๓ พันธกิจของ LFNC คือ การสร้าง ความสามัคคี และรวบรวมองค์กรมวลชนทั้งหมดเข้าเป็นพันธมิตรกับกลุ่มกรรมกร และชาวนา ภายใต้การชี้นำตามแนวทางการเปลี่ยนแปลงใหม่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เพื่อพัฒนาบทบาทของประชาชนร่วมกัน และกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมนิยม

๗.๗.๒ สหพันธ์ชาวหนุ่มเยาวชนปฏิวัติลาว

สหพันธ์ชาวหนุ่มเยาวชนปฏิวัติลาว (The Lao People ‘s Revolutionary Youth : LPRYU) ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๘ เพื่อให้การศึกษาและฝึกฝนคนหนุ่มสาว ให้ละทิ้งความคิดแบบเก่า ในการเปลี่ยนแปลงลาวไปสู่ระบบสังคมนิยมในอนาคต มีเป้าหมายมุ่งเฉพาะให้เยาวชนเป็นผู้นำในการสร้างระบบสังคมนิยม โดยสร้างเยาวชน ให้มีสัมพันธภาพทางการผลิต ๓ ประการของการปฏิวัติ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วัฒนธรรมและอุตสาหกรรม รวมทั้งปลูกฝังให้เยาวชนต่อต้านอำนาจจักรวรรดินิยมต่างชาติ

LPRYU จัดตั้งคณะกรรมการในระดับศูนย์กลาง แขวง เทศบาล เมือง และบ้านทั่วประเทศ โดยทำงานร่วมกับต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศในหลากหลายโครงการและกิจกรรม รวมทั้งมีบทบาทต่อการส่งเสริมให้เกิดการอาสาหรือจิตอาสา โดยระดมอาสาสมัครซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัคร อบรมผู้นำเยาวชน และทักษะการดำรงชีวิตให้แก่คนหนุ่มสาวกว่า^{๔๖}

LPRYU มีสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ นิตยสาร “นกเหียนบิน” (นกเล็ก) และหนังสือพิมพ์ “หนุ่มลาว” รวมทั้งการผลิตรายการโทรทัศน์และวิทยุสำหรับคนหนุ่มสาว สมาชิกของ LPRYU มีทั้งผู้ที่ไม่ได้รับเงินเดือน และสมาชิกที่ได้รับเงินเดือน ตัวอย่างงานอาสาสมัครของสมาชิก LPRYU เช่น การเป็นอาสาสมัครตามแผนการของโครงการชาวหนุ่มด้านการค้ามนุษย์ในปี พ.ศ.๒๕๕๔

๗.๗.๓ สหพันธ์กำมะบานลาว

สหพันธ์กำมะบานลาว (Federation of Lao Trade Union : LFTU) ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๙ เพื่อเป็นตัวแทนของผู้ใช้แรงงานและลูกจ้างในภาคการผลิตต่างๆ ในการปกป้องผลประโยชน์และค่าจ้างแรงงาน ส่งเสริมกำลังแรงงานผ่านการจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ใช้แรงงาน และให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน คณะบริหารงานสหพันธ์กำมะบานลาวส่วนใหญ่ทำงานในลักษณะอาสาสมัคร ซึ่งปัญหาจากการดำเนินงานที่ยังไม่เป็นเอกภาพแล้ว ยังขาดเงินกองทุน และไม่มีกิจกรรมระดมทุน กิจกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การเยี่ยมครอบครัวสมาชิกที่มีบุตรใหม่^{๔๗}

๗.๗.๔ สหพันธ์แม่หญิงลาว

สหพันธ์แม่หญิงลาว (The Union of Lao Women : LWU) เป็นองค์การจัดตั้งมหาชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๘ จากแนวคิดของ นายโกสอน พมวิทาน อดีตประธานประเทศ เพื่อยกระดับความสำนึกทางการเมืองของสตรี เพื่อให้ร่วมสร้างการปฏิวัติสังคมนิยม รวมทั้งการเป็นแรงงานที่สร้างผลผลิต และมีบทบาทที่แข็งขันในพรรคการเมือง ตลอดจนการทำหน้าที่มารดาในการบ่มเพาะบุตรให้เป็นสังคมนิยมรุ่นใหม่ LWU มีระบบเครือข่ายการจัดตั้งตั้งแต่ศูนย์กลางลงสู่รากฐานมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง

ผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า ๓๐ ปี ขึ้นไปถือว่าเป็นสมาชิกของ LWU โดยอัตโนมัติ บทบาทของ LWU ต่อการส่งเสริมการอาสาสมัครหรือจิตอาสาใน สปป.ลาว ภายใต้ยุทธศาสตร์การแข่งขัน “๓ ดี” ประกอบด้วย พลเมืองดี ครอบครัวดี และพัฒนาดี โดย LWU ฝึกอบรมอาสาสมัครสตรีกว่า ๒,๐๐๐ คน เพื่อให้เข้าถึงบริการสุขภาพและความรู้ขั้นพื้นฐาน หรือฝึกอบรมอาสาสมัครนักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว และโรงเรียนเทคนิคกว่า ๕๐๐ คน เพื่อเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียนหญิงในโรงเรียนที่มีความเสี่ยงสูงจากการค้ามนุษย์

๗.๕ องค์กรภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาสาสมัคร

ความหวาดระแวงการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐ ส่งผลให้การทำกิจกรรมอาสาสมัครใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่จึงเป็นกิจกรรมอาสาสมัครที่ดำเนินการโดยองค์การจัดตั้งมหาชนของรัฐ ความพยายามจำกัดการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มภาคประชาสังคม กิจกรรมอาสาหรืออาสาสมัครส่วนใหญ่ของ สปป.ลาว จึงมีลักษณะเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านเงินหรือสิ่งของด้านการกุศลมากที่สุด เช่น บริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากหรือผู้ประสบอุทกภัย หรือโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล

^{๔๖} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสหพันธ์ชาวหนุ่มเยาวชนปฏิวัติลาว, แขวงคำม่วน, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘

^{๔๗} สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และสมาชิกสหพันธ์กำมะบานลาว, นครหลวงเวียงจันทน์, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

นอกจากนี้การพัฒนาด้านสาธารณสุขภาคโดยเฉพาะถนนที่ตีขึ้น ยังก่อให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการรวมตัวกันของคนหนุ่มสาวจัดตั้งสมาคมหน่วยกู้ภัย ให้ความช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยฉุกเฉิน ภัยอันตราย และอุบัติเหตุตามท้องถนนหลวง ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในประเทศ รวมทั้งจากต่างประเทศในการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมด้านอาสา หรือการอาสาสมัครที่ประสบผลสำเร็จใน สปป.ลาว นั้น ส่วนหนึ่งเป็นการดำเนินงานโดยองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น โครงการเยาวชนอาสาสมัคร (The Youth Volunteer Program) โดยการฝึกอบรมความเป็นผู้นำ และประสบการณ์ในการให้บริการชุมชนแก่เยาวชนของศูนย์อบรมร่วมพัฒนา (Participatory Development Training Centre : PADETC) องค์กรจัดตั้งทางสังคมที่ นายสมบัด สมพอน ซึ่งได้รับรางวัลแมกไซไซ ในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๙ เพื่อส่งเสริมการศึกษา ทักษะการเป็นผู้นำ และการพัฒนาที่ยั่งยืนใน สปป.ลาว โดยการให้บริการผ่านศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย

๗.๖ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานอาสาสมัครเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ถูกปลูกฝังในการดำเนินชีวิตของคนลาว โดยมีพุทธศาสนา และวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันส่งเสริมให้เกิดการอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงกับบรรทัดฐานดั้งเดิมของสังคม ทำให้บางครั้งงานอาสาสมัครถูกมองข้ามความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วม โดยเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ ซึ่งเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ.๒๕๑๘ จากนโยบายมาตรฐานการสร้างชีวิต วัฒนธรรมใหม่ของ สปป.ลาว ที่กำหนดว่าการทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้นถือเป็นหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งบางครั้งอาจเกิดความไม่เต็มใจ ประกอบกับการขาดแคลนงบประมาณทำให้บางคนทำงานอาสาสมัครเต็มเวลาในหน่วยงานราชการ หรือองค์กรจัดตั้งมหาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออัตราร่างของตำแหน่งงานในหน่วยงานราชการ

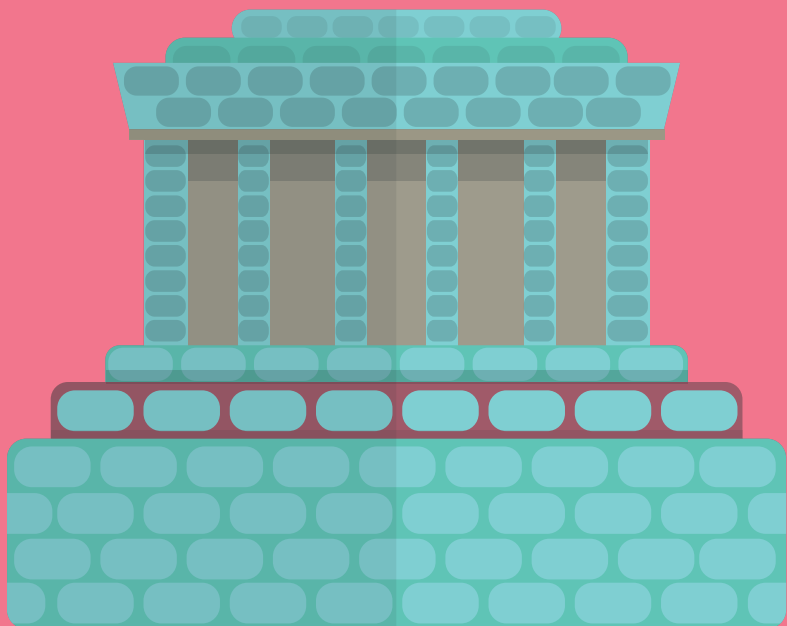
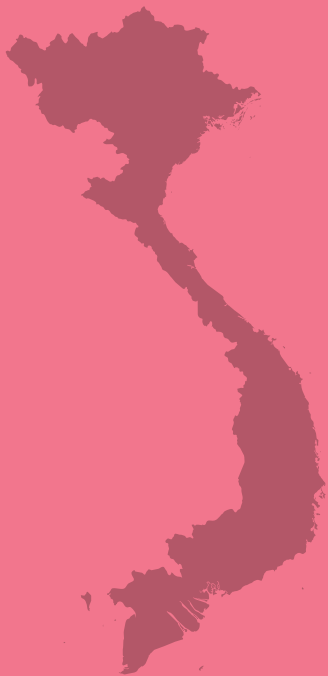
แม้รัฐบาลลาวจะมียุทธศาสตร์ส่งเสริมการรวมกลุ่มของอาสาสมัครในโครงการทางสังคม แต่ความขาดแคลนงบประมาณ ทำให้งบประมาณส่วนใหญ่มักเป็นเงินช่วยเหลือหรือบริจาคจากต่างประเทศ ความเข้มงวดในการจำกัดการรวมตัวกันของประชาชน หรือการเคลื่อนไหวในชุมชนหมู่บ้าน ทำให้กิจกรรมอาสา หรืออาสาสมัครส่วนใหญ่ของ สปป.ลาว เป็นการให้ความช่วยเหลือด้านเงินหรือสิ่งของด้านการกุศล

ความหวาดระแวงของรัฐบาลลาวต่อกลุ่มภาคประชาสังคม อาจสะท้อนถึงปัญหาของภาคประชาสังคมในอาเซียนได้เป็นอย่างดี โดยที่ความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคอาเซียนยังคงขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางจากภาคประชาชน ทำให้การผลักดันนโยบาย “ประชาคมอาเซียน” เกิดขึ้นได้ยากในทางปฏิบัติ หากไม่มีความร่วมมือของประชาชนในแต่ละประเทศ เนื่องจากรากฐานที่สำคัญในการเป็นประชาคมนั้นจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์จากประชาชนในกลุ่มประเทศสมาชิกที่ต้องพยายามลดทอนเรื่องความเป็น “ชาตินิยม” ให้ลดน้อยลง เพื่อสร้างทัศนคติที่ตระหว่งประชาชนด้วยกัน โดยการทำงานร่วมกันของภาคประชาชนจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและทำให้อาเซียนเป็นประชาคมอย่างแท้จริงเกิดขึ้น

ตัวอย่างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาคประชาชนในกรณีของหน่วยกู้ภัยไทย นายสมบัด สมพอน และ สปป.ลาว คือ มูลนิธิพุทธธรรม ๓๑ และอาสาสมัครกู้ภัยเวียงจันทน์ แห่งมูลนิธิช่วยเหลือคนทุกข์ยากแห่ง สปป.ลาว อาจสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนในการนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของเสาหลักด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) ที่เป็น ๑ ใน ๓ เสาหลักของประชาคมอาเซียนได้ ซึ่งถือว่าเป็นเสาที่ให้ความสำคัญกับ “มนุษย์” เป็นหลัก และเน้นความร่วมมือในอาเซียน โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงความเป็นประชาคมอาเซียน ให้ความสำคัญต่อกัน และรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้ประชาชนในอาเซียนมีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อ “สร้างสังคมแห่งการแบ่งปันและใส่ใจร่วมกัน” (Building a Caring and Sharing Society) อันเป็นฐานรากของความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

สิ่งที่รัฐบาลไทยควรดำเนินการ คือ การเป็นผู้ประสานความร่วมมือในด้านจิตอาสา หรืออาสาสมัคร ขององค์กรภาคประชาชนระหว่างไทยและลาวที่ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยปรับปรุง และส่งเสริมกระบวนการที่เปิดให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทิศทางการขับเคลื่อนอาเซียน โดยเฉพาะในเสาหลักด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) เช่น การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของอาสาสมัครงานด้านสาธารณสุข หรือบรรเทาภัยพิบัติ ซึ่งมีความเป็นไปได้สำหรับการดำเนินงานมากที่สุดในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นเรื่องมนุษยธรรม และไม่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือความมั่นคง

นอกจากนั้น จากปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน จนทำให้รัฐบาลลาว ต้องเปิดทางให้ภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น รัฐบาลไทยอาจให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือกันของ อาสาสมัครระหว่างไทยและลาว โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้ความสามารถของอาสาสมัคร เช่น การอบรมอาสาสมัคร การเป็นเจ้าของภาพในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียน ในการทำงานอาสาสมัคร การส่งเสริมมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร การพัฒนาระบบ ฐานข้อมูลอาสาสมัครของทั้งสองประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายในรูปแบบทวิภาคี และขยายความร่วมมือให้กลายเป็นพหุภาคีกับประเทศอื่นๆ ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนในเวทีอาเซียน ซึ่งนอกจากเป็นการสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนา ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว การร่วมมือกันทำงานด้านจิตอาสาหรืออาสาสมัคร ยังเป็นสะพานแห่งมิตรภาพที่เชื่อมความสัมพันธ์ สร้างการเรียนรู้ซึ่งกันและกันท่ามกลาง ความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เวียดนาม

(สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)

สัญลักษณ์ กาญจนขุนดี

พื้นฐานแนวคิดกระบวนการ การปลูกฝังจิตอาสาในเวียดนาม

๕.๑ ความเป็นมาของจิตอาสาในเวียดนาม

สังคมเวียดนามเป็นสังคมเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานมาก จึงมีความเชื่อกันโดยทั่วไปว่าคนทำการเกษตรต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันการผลิตจึงได้ผลหรือไม่เสียหาย รวมทั้งอยู่รอดได้

ในทางประวัติศาสตร์เวียดนามเคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนนับพันปี ทำให้เชื่อกันโดยทั่วไปว่าพื้นฐานทางวัฒนธรรมของเวียดนามส่วนหนึ่งมาจากลัทธิขงจื้อ ซึ่งเน้นในเรื่องคุณธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเกื้อกูลกันในครอบครัวและในสังคม

ในทางภูมิศาสตร์เวียดนามอยู่ในทะเลจีนใต้ ในมหาสมุทรแปซิฟิก มีสัญญาณยาวตั้งแต่เหนือจรดใต้ ทำให้ต้องเผชิญกับพายุใหญ่น้อยประมาณ ๑๕-๑๗ ลูกต่อปี เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเสมอมา สภาพความเป็นอยู่แบบนี้บีบบังคับให้ชาวเวียดนามต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างมาก

เวียดนามในปัจจุบันปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ มีเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีในแนวทางสังคมนิยม มีพรรคการเมืองพรรคเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เป็นผู้วางแนวทางการบริหารประเทศ อีกทั้งมีหน้าที่กำกับสอดส่องดูแลสังคม กำหนดบทบาทหน้าที่ของประชาชน ตลอดจนถึงการจัดสรรทรัพยากรในทุกด้าน

การปฏิรูปครั้งสำคัญเกิดในปี พ.ศ.๒๕๒๙ ตามแนวทาง Doi Moi จากเดิมที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นผู้กำหนดแนวทางและกลไกทางเศรษฐกิจ แผนการผลิต ราคาผลผลิต โดยกำหนดระบบเศรษฐกิจรวมศูนย์ รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และจัดสรรทรัพยากรมาสู่แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรี มีกลไกการตลาดเป็นตัวกำหนด ทำให้ระบบเศรษฐกิจเปิดกว้างมากขึ้น ส่งผลให้เสรีภาพในการดำรงชีวิตมากขึ้น ประชาชนเริ่มให้ความสนใจกับชีวิตทางเศรษฐกิจและผลกำไรมากขึ้น

คนเวียดนามที่นักวิจัยมีโอกาสสัมภาษณ์ให้ความเห็นตรงกันว่า การพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางเศรษฐกิจเสรีไม่ได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสังคมเวียดนามแต่ประการใด เพราะคนเวียดนามสร้างพื้นฐานเหล่านี้มาเป็นเวลายาวนาน ดังปรากฏในเพลงพื้นเมือง สุภาษิต คำพังเพยต่างๆ มากมาย เช่น รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตัวเอง หนึ่งคนเพื่อทุกคน ทุกคนเพื่อหนึ่งคน คนมั่งมีช่วยคนขาดแคลน กล่าวได้ว่าจิตอาสาอันมีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติในคนเวียดนามทุกคน คนเวียดนามพร้อมช่วยเหลือกันและกันในยามจำเป็นเสมอ

หากคำว่าจิตอาสาหรือจิตสาธารณะคือการเสียสละตนเองแล้ว เวียดนามก็ถือเอาประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศจากการครอบครองและครอบงำของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในปี พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๙๗ การรวมชาติในปี พ.ศ.๒๕๑๘ และการปฏิรูป Doi Moi ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ เป็นหลักหมุดสำคัญของการกำเนิด พัฒนาการของจิตอาสาและงานอาสาสมัครด้วยเช่นกัน ในการปฏิบัติเพื่อปลดปล่อยประเทศจากการครอบงำของมหาอำนาจหรือประเทศที่มีกำลังเข้มแข็งกว่านั้นเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของประชาชนเวียดนามธรรมดาสามัญที่รวมตัวกันเป็นขบวนการต่างๆ เป็นสำคัญ

ก่อนการปลดปล่อยจากฝรั่งเศส ครอบครัวเวียดนามเป็นครอบครัวเกษตรเป็นส่วนใหญ่มิคนรวย และคนจนเป็นเรื่องปกติของทุกสังคม แต่มีประเพณีอย่างหนึ่ง คือ เก็บข้าวไว้ส่วนหนึ่งเพื่อแบ่งปันให้กับคนยากไร้ คนที่เป็นเจ้าของที่ดินมักให้การช่วยเหลือคนที่มาเช่าที่ดินของตัวเองทำนา มีการรวมตัวกันเพื่อให้การศึกษาแก่ผู้คนในหมู่บ้าน

ช่วงระหว่างสงครามต่อสู้กับฝรั่งเศสเพื่อปลดปล่อยประเทศ และการต่อสู้กับสหรัฐอเมริกาเพื่อรวมชาตินั้นปรากฏว่ามีเยาวชนอาสาเข้าร่วมกับขบวนการต่อสู้เป็นจำนวนมาก คาดว่ามีเยาวชนอาสาสมัครเพื่อทำงานบนเส้นทางสายโฮจิมินห์เป็นจำนวนมากถึง ๑๕๐,๐๐๐ คน เพื่อสร้างทางจากเหนือลงใต้ เมื่อมีการรวมประเทศในปี พ.ศ.๒๕๑๘ มาจนถึงปัจจุบัน พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็จัดโครงสร้างรองรับงานทางด้านสังคมเหล่านี้ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ อันได้แก่งานทางด้านสตรีและเยาวชน

หลังปี ค.ศ.๑๙๗๕ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการปฏิรูป Doi Moi ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ ซึ่งได้มีการจัดการระบบและโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ รัฐมีนโยบายเปิดกว้างมากขึ้น ปรากฏว่ามีงานอาสาสมัครเกิดขึ้นมากมายทั้งในแง่องค์กร และปัจเจกบุคคล ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การเก็บกู้ระเบิด การพัฒนาป่าไม้ คุ่มครองสิ่งแวดล้อม การพัฒนา ลดความยากจน การพัฒนาพื้นที่ภูเขา การต่อต้านการไม่รู้หนังสือ วัฒนธรรม และการช่วยเหลือผู้พิการ เป็นต้น

งานอาสาสมัครได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งมากขึ้นในราวปี พ.ศ.๒๕๓๓ เมื่อมีองค์กรอาสาสมัครจากต่างประเทศเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์การสหประชาชาติเพื่อการอาสาสมัคร (United Nations Volunteers) เข้าไปตั้งสำนักงานที่ฮานอย ในต้นปี พ.ศ.๒๕๓๓ คาดว่าปัจจุบันนี้มีจำนวนอาสาสมัครในเวียดนามทั้งคนต่างชาติ และท้องถิ่นเพิ่มขึ้นถึง ๓ เท่าตัวจากยุคแรก

๘.๒ แนวคิดและกระบวนการปลูกฝังจิตอาสาในเวียดนาม

แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาหรืองานอาสาสมัครในปัจจุบันนี้เป็นแนวคิดสากลที่วางอยู่บนพื้นฐานของเรื่องมนุษยธรรม คือ ความคิดของมนุษย์ที่ต้องการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อความอยู่รอด แนวคิดเรื่องจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนั้นมีอยู่ในทุกสังคม โดยไม่จำเป็นต้องยึดโยงกับแนวคิดของศาสนาหรือปรัชญาแบบใดแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง บางสังคมอาจมีรากฐานแนวความคิดเรื่องจิตอาสาเข้มแข็งกว่าบางสังคม ซึ่งอาจมีปัจจัยเรื่องศาสนา วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ

แนวคิดและการปลูกฝังจิตอาสาในเวียดนามนั้นมีพื้นฐานจากหลายปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ

- ๑) วัฒนธรรมดั้งเดิมเวียดนามเคยอยู่ภายใต้การปกครองของจีนนับได้เป็นพันปี (๑๑ ปีก่อนพุทธกาล - พ.ศ.๑๔๘๒) จึงเป็นสังคมที่รับเอาความคิด ปรัชญา ศาสนา และวัฒนธรรมของจีนมาค่อนข้างมาก ระบบคุณธรรมของเวียดนามส่วนหนึ่งรับอิทธิพลของลัทธิขงจื้อมาค่อนข้างมาก ความซื่อสัตย์ กตัญญูรู้คุณ การช่วยเหลือกันของผู้คนในสังคมเป็นสิ่งที่มียุ่เป็นพื้นฐานในสังคมเวียดนามมาจนปัจจุบันนี้

- ๒) วัฒนธรรมแบบเครือญาติ (Clan Culture) เวียดนามเป็นสังคมที่มีระบบเครือญาติค่อนข้างเข้มแข็ง ในตระกูลหนึ่งๆ มีสมาชิกอาศัยอยู่รวมกันบางครั้งนับได้เป็นร้อยคน ความผูกพันทางสายเลือดทำให้คนเวียดนามต้องช่วยเหลือ และพึ่งพิงกันอย่างมาก สิ่งนี้เป็นพื้นฐานอันสำคัญประการหนึ่งของการมีจิตอาสาด้วย เพราะทำให้สมาชิกในครอบครัวและสายตระกูลคำนึงถึงความเป็นอยู่ของผู้อื่นในตระกูล และในชุมชนของตนเอง

- ๓) ประวัติศาสตร์อาจจะคล้ายกับหลายประเทศในภูมิภาคนี้ คือ เป็นประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนที่ต้องต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดตลอดเวลา เวียดนามถูกปกครองโดยจีน ฝรั่งเศส และต้องทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ความคิดในการรวมกลุ่ม และต่อสู้ร่วมกันเพื่อความเป็นเอกราช ความอยู่รอดของชาติค่อนข้างเข้มแข็ง ในสงครามและการต่อสู้ใดๆ นั้น ความคิดเรื่องการเสียสละเป็นสิ่งที่เป็พื้นฐานที่สุด ดังนั้นคนเวียดนามจึงมีรากฐานของการอยู่ร่วมกัน การเสียสละเพื่อความอยู่รอดของส่วนรวมค่อนข้างสูง

- ๔) แนวคิดสังคมนิยม การปฏิวัติในเวียดนามไม่เพียงแต่ปลดปล่อยประเทศจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเท่านั้น หากแต่ยังสถาปนาระบอบสังคมนิยมขึ้นมาเป็นแบบแผนทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของเวียดนามอีกด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการรวมหมู่ ละทิ้งความคิดแบบ “ปัจเจกชนนิยม” และมุ่งเน้นการเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก

โฮจิมินห์ บิดาแห่งเวียดนามยุคใหม่ได้โจมตีแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่ปรากฏอยู่ในหมู่ชาวเวียดนามในยุคสมัยของเขาว่าเป็นต้นตอของปัญหาสำคัญหลายอย่างในชาติ แนวคิดนี้แพร่หลายในเวียดนามระหว่างการปฏิวัติ และการปลดปล่อยประเทศมาจนถึงปัจจุบันผ่านการต่อสู้ การจัดตั้งองค์กร และระบบการศึกษา แนวคิดของโฮจิมินห์นั้นถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของงานจิตอาสาในเวียดนาม ตัวอย่างเช่น กษัตริย์เวียดนามซึ่งโฮจิมินห์เป็นผู้สถาปนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมมนุษยธรรม องค์กรนี้ทำงานตามคำสอนของโฮจิมินห์ที่ให้ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากในเวียดนาม และในชุมชนต่างๆ คนที่เข้าร่วมองค์กรนี้ไม่แยกเชื้อชาติ ศาสนา เพศและวัย

- ๕) ระบบการศึกษาและการจัดการของรัฐ ในเวียดนามคนที่เป็นกำลังหลักในงานอาสาสมัครส่วนใหญ่ คือ เยาวชนคนหนุ่มสาว เหตุผลหลักคือเวียดนามมีระบบการศึกษาที่ปลูกฝังเรื่องจิตอาสาแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ตั้งแต่วัยเยาว์ มีศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สหภาพเยาวชนโฮจิมินห์ ซึ่งเป็นองค์กรจัดตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งประสานกับโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมอาสาสมัคร
- ๖) บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ องค์กรสหประชาชาติเพื่อการอาสาสมัครเข้าไปมีบทบาทและให้การสนับสนุนศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติเวียดนามตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ.๒๕๕๐ สหภาพเยาวชนโฮจิมินห์ ได้ลงนามในสัญญากับสหประชาชาติเพื่อปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของงานอาสาสมัครในเวียดนาม ในสัญญามีความเห็นร่วมกันประการหนึ่งว่าต้องมีการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครขึ้นมาสักแห่งหนึ่ง ซึ่งประสบผลในปี พ.ศ.๒๕๕๓ สหประชาชาติให้การสนับสนุนหลายอย่างทั้งอุปกรณ์การเงิน เทคนิคและวิชาการ ศูนย์นี้ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับองค์กรอื่นๆ ทั้งต่างประเทศและในประเทศ ระดมทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือประชาชนในเวียดนาม
- ๗) บทบาทของเอกชนในเวียดนามมีองค์กรเอกชนจิตอาสา และองค์กรอาสาสมัครอยู่เป็นจำนวนมาก ที่มีบทบาทในการประสานงานอาสาสมัครทั้งจากต่างประเทศและในท้องถิ่น อีกทั้งในระยะหลังยังมีการประสานงานส่งอาสาสมัครชาวเวียดนามไปทำงานจิตอาสาในต่างประเทศอีกด้วย โด่ ทิ ฟุก ผู้อำนวยการเครือข่ายอาสาสมัครนานาชาติในเวียดนาม (Do Thi Phuc, Director of Solidarites Jeuneses Vietnam-SJ Vietnam) เปิดเผยว่า ได้ตั้งองค์กรอาสาสมัครนานาชาติเวียดนามทำงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ และเธอยังเป็นประธานของ Network of Volunteer for Development in Asia Pacific มีเครือข่ายอยู่ ๒๒ ประเทศ รวมทั้งในไทย กัมพูชา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และเวียดนาม โครงการส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครสอนภาษาอังกฤษให้เด็กๆ ตามโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยที่ต้องการปรับปรุงภาษาอังกฤษ โครงการช่วยเหลือผู้ป่วยยากจนในโรงพยาบาล โครงการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปกป้องมรดกโลกที่ฮอยอัน

หลายกรณีปัจเจกชนมีบทบาทอย่างมากในการทำงานจิตอาสาในเวียดนาม เช่น เหงียนกวางแทค (Nguyen Quang Thach) ตั้งองค์กรชื่อ Center for Knowledge Assistant and Community Development เพื่อทำโครงการห้องสมุดในชนบทและเพื่อคนยากไร้มาเป็นเวลานานตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันนี้โครงการห้องสมุดของเขาในหลากหลายรูปแบบเป็นที่นิยมในเวียดนาม มีห้องสมุดแบบต่างๆ ที่เขาเริ่มไว้มากกว่า ๕,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการไปเยี่ยมโครงการห้องสมุดที่จังหวัดไท่บิ่งห์เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๘ และตัดสินใจให้ทำโครงการแบบนี้ทั่วประเทศ^{๕๖๗}

๘.๓ การจัดการงานอาสาสมัครและจิตอาสาในเวียดนาม

เนื่องจากเวียดนามมีการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นกิจกรรมทางสังคมทุกประเภทต้องดำเนินงานภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเข้มงวด แม้ปรากฏว่ามีปัจเจกบุคคลทำงานอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือประชาชน และสังคมส่วนรวมอยู่มาก แต่การจัดการงานอาสาสมัครที่เป็นระบบและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และสังคมกว้างแล้วต้องมีการจัดการโดยภาครัฐทั้งสิ้น งานอาสาสมัครในเวียดนามนั้นสามารถแบ่งตามการจัดการได้ดังต่อไปนี้

๘.๓.๑ ภาครัฐ ได้แก่ รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม

จัดตั้งในรูปแบบขององค์กรทางด้านสังคมการเมือง ทำหน้าที่เป็นกลไกของรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์ในการระดมทรัพยากรต่างๆ จากกลุ่มในความรับผิดชอบของตนเอง เช่น กลุ่มสตรี เยาวชน เพื่อทำงานทางด้านสังคม หลายกรณีการดำเนินงานทำในรูปแบบของงานจิตอาสาและอาสาสมัคร อีกทั้งบางองค์กรจัดตั้งหน่วยงานทางด้านจิตอาสาโดยตรง เช่น องค์กรทางด้านเยาวชน องค์กรเหล่านี้ได้แก่

- ๑) แนวร่วมปิตุภูมิเวียดนาม (Vietnam Fatherland Front) องค์กรมวลชนของรัฐตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อระดมมวลชนสนับสนุนรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างความสามัคคีแห่งชาติ สร้างเอกภาพภายในชาติ

^{๕๖๖} สัมภาษณ์ Vu Thi Phuong, Deputy Director of Human Resource Development Vietnam Red Cross Society, Hanoi, December ๒๓, ๒๐๑๕

^{๕๖๗} สัมภาษณ์ Vu Minh Ly เพิ่งอ้าง.

^{๕๖๘} สัมภาษณ์ Do Thi Phuc, Director of Solidarites Jeuneses Vietnam, Hanoi December ๒๔, ๒๐๑๕.

^{๕๖๗} สัมภาษณ์ Nguyen Quang Thach, Center for Knowledge Assistant and Community Development, Hanoi ๒๓ Dec. ๒๐๑๕.

- ๒) สหพันธ์แรงงานแห่งเวียดนาม (Vietnam Labor Confederation) ตั้งขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ ดูแลความเป็นอยู่ และสวัสดิการแรงงานทั่วประเทศเวียดนาม
- ๓) สหภาพเยาวชนคอมมิวนิสต์โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh Communist Youth Union) ทำหน้าที่กำกับดูแล และส่งเสริมกิจการเยาวชนโดยเฉพาะ เมื่อรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์เห็นว่าเยาวชนเป็นพลังสำคัญของงานจิตอาสาจึงได้มอบหมายให้องค์กรเยาวชนแห่งนี้เป็นผู้กำกับดูแลงานจิตอาสาและตั้งหน่วยชื่อว่า ศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติเวียดนามขึ้นมาภายใต้ความช่วยเหลือและแนะนำของสหประชาชาติ และองค์กรเอกชนทางด้านอาสาสมัคร
- ๔) สมาคมเกษตรกรเวียดนาม (Vietnam Peasants Association) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการดูแล ให้ความช่วยเหลือ ระดมการสนับสนุนเกษตรกร เพื่อดำเนินกิจกรรมของรัฐหรือกิจกรรมที่รัฐให้การสนับสนุน เพื่อผลประโยชน์ของเกษตรกร
- ๕) สมาคมทหารผ่านศึกเวียดนาม (Vietnam War Veterans Association) มีหน้าที่ดูแลบรรดาทหารเวียดนามที่เคยผ่านศึกสงคราม ให้ได้รับการดูแลทางด้านสวัสดิการ และความเป็นอยู่ สมาคมนี้นี้มักจะระดมงานอาสาสมัครไปช่วยดูแลทหารผ่านศึกที่พิการ ทูบสภาพ หรือชราภาพอยู่เสมอ
- ๖) สหภาพสตรีเวียดนาม (Vietnam Women Union) ก่อตั้งขึ้นเป็นหน่วยสนับสนุนการปฏิวัติมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๓ ทำหน้าที่สำคัญในการระดมสรรพกำลังสตรี และปัจจุบันทำหน้าที่กำกับดูแลงานกิจการสตรี ด้านการคุ้มครองสิทธิสตรีในเวียดนาม โครงสร้างคล้ายกับองค์กรเยาวชน คือมีการกำกับดูแลงานกิจการสตรีใน ๔ ระดับ คือ ส่วนกลาง ระดับจังหวัด อำเภอและคอมมูน

๘.๓.๒ ภาคเอกชน คือองค์กรที่จดทะเบียนเป็นองค์กรทำกิจกรรมทางสังคม

และงานอาสาสมัครองค์กรเหล่านี้ ได้แก่ ๑) องค์กรทางวิชาชีพสังคม ๒) องค์กรทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๓) องค์กรทางศาสนา ๔) กองทุนทางสังคมและการกุศล และ ๕) กลุ่มสหกรณ์

๘.๓.๓ องค์กรเอกชนระหว่างประเทศ (International Non-Government Organization)

๘.๔ องค์กรจิตอาสาในเวียดนาม

การศึกษาจิตอาสาในเวียดนามเป็นการศึกษารายละเอียดขององค์กรจิตอาสาใน ๓ รูปแบบที่แตกต่างกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ องค์กรต่างประเทศ จึงขอให้รายละเอียดถึงลักษณะการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์และภาพของจิตอาสาในเวียดนามอย่างชัดเจนดังนี้

๘.๔.๑ ศูนย์อาสาสมัครเวียดนาม (Vietnam Volunteer Center)

วู มินห์ ลี (Vu Minh Ly) ผู้อำนวยการศูนย์อาสาสมัครเวียดนาม^{๘๘} กล่าวว่า ศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติเวียดนามเป็นองค์กรภายใต้สหภาพเยาวชนโฮจิมินห์ เป็นโครงการที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.๒๐๐๐ และที่เลือกปีนั้นเป็นปีเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเพราะเป็นการเริ่มต้นศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นศตวรรษใหม่ และเป็นปีที่มีกิจกรรมของนักศึกษาเยาวชนมากมาย

ปัจจุบันผ่านมา ๑๕ ปีแล้ว กิจกรรมอาสาสมัครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว งานของเยาวชนเกิดขึ้นเกือบทุกภาคส่วน และเกี่ยวกับข้อก้ำกั่วิถีชีวิตของคนเวียดนามในหลายส่วน ตั้งแต่เรื่องสาธารณสุข การศึกษา การรักษาสัตว์เลี้ยง การจราจร และอีกหลายส่วนที่เยาวชนสามารถดำเนินงานตามความต้องการของประชาชน เช่น นักศึกษาแพทย์ พยาบาล ไปช่วยตรวจสุขภาพ และหายาฟรีแก่ผู้ป่วยที่ยากไร้ในเขตภูเขา และชนบทห่างไกล นักศึกษาที่อาสาไปช่วยสอนคนยากจนในชนบท ช่วยฝึกอบรม และหาเครื่องมือเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ปรับปรุงถนนในหมู่บ้าน ระบบไฟฟ้า ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตร เป็นต้น

คนทั่วไปก็มีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครได้ แต่คนรุ่นใหม่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้คนรุ่นเก่าเข้าร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครได้มากขึ้น งานอาสาสมัครมีประสิทธิภาพ ีความเป็นมืออาชีพ และมีมาตรฐานมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทางที่ดีขึ้น

^{๘๘} สัมภาษณ์ Vu Minh Ly, Director of Vietnam Volunteer Center, Hanoi, December ๒๔, ๒๐๑๕

การระดมทรัพยากร

ศูนย์นี้สร้างรูปแบบและกิจกรรมหลายอย่าง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชน อาสาสมัครแต่ละคนเลือกได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมแบบไหนตามความต้องการของตนเอง เช่น กลุ่มนักดนตรีคิดโครงการดนตรีเพื่อโรงพยาบาล (Music for Hospital) เล่นดนตรีให้คนไข้ฟังสัปดาห์ละครั้ง รวมทั้งไปแสดงให้นักเดินทางต่างประเทศ ดูที่สนามบิน เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินบริจาค นำไปช่วยเหลือคนไข้ที่ยากจน กิจกรรมอาสาสมัครที่สัมพันธ์กับฤดูกาลในเวียดนาม เช่น ในฤดูหนาวเยาวชนทำโครงการต้านภัยหนาวนำเสื้อผ้า อาหารไปให้ชุมชนในเขตภูเขา โครงการเพื่อธรรมชาติหรือชนชั้นอื่นในสังคม ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ นี้ มีรูปแบบโครงการประมาณ ๒๐ แบบ แต่ละแบบมีคนหรือกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมมากมาย เช่น โครงการฤดูร้อนสีเขียว (Green Summer) มีคนเข้าร่วม ๓.๕ ล้านคน

ในกรณีของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการจะทำงานอาสาสมัครในเวียดนาม ศูนย์นี้ทำหน้าที่ประสานงานให้ไปหากลุ่มเป้าหมายในชุมชนที่ต้องการ โดยเชื่อมทั้งอาสาสมัครจากต่างประเทศและงานอาสาสมัครภายในประเทศ ขณะนี้ก็มีกลุ่มอาสาสมัครและองค์กรการกุศลในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอื่นๆ ประสานงานเข้ามาเป็นประจำ แต่ละปีคาดว่ามีองค์กรหรือกลุ่มอาสาสมัครของเวียดนามประมาณ ๒๔๐ กลุ่มติดต่อเข้ามา และต่างประเทศอีกประมาณ ๑๐-๑๕ กลุ่ม บางครั้งมีบริษัททั้งของเวียดนามและบริษัทต่างประเทศต้องการทำกิจกรรมเพื่อสังคม หรือ CSR (Corporate Social Responsibility) ติดต่อเข้ามาเพื่อทำกิจกรรมทางด้านการกุศล และงานอาสาสมัคร

การฝึกอบรมอาสาสมัคร

งานอาสาสมัครหลายอย่างต้องอาศัยทักษะและความชำนาญในการปฏิบัติเพื่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน และเพื่อความปลอดภัยของตัวอาสาสมัครเอง ในศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติเวียดนาม มีการฝึกอบรมใน ๒ ระดับ คือ ในส่วนกลางเรียกว่า TOT – Train the Trainer Program ฝึกอบรมให้กับผู้นำกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานอยู่ในระดับกระทรวงหรือในจังหวัดต่างๆ แล้วให้กลับไปฝึกอบรมทีมของตนเอง และอีกระดับหนึ่งคือฝึกอบรมให้กับอาสาสมัครในกลุ่มนั้นโดยตรง โดยศูนย์เน้นกลุ่ม TOT มากกว่า เพื่อให้สามารถไปฝึกอบรมคนอื่นได้ต่อ

๘.๔.๒ Nguyen Quang Thach, Center for Knowledge Assistant and Community Development

เหวียน กวาง แทค (Nguyen Quang Thach) อายุ ๔๐ ปี ทำงานรณรงค์สร้างห้องสมุดในโรงเรียนในชนบทห่างไกลของเวียดนามมาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง ๑๙ ปี เกิดในครอบครัวปัญญาชนในจังหวัดฮาดิงห์ ภาคกลางของเวียดนาม ทั้งพ่อและแม่เป็นครู ซึ่งมีรากฐานมาจากครอบครัวคหบดีเจ้าที่ดิน ก่อนได้รับเอกราชในปี พ.ศ.๒๔๘๘ คุณตาของแทคเป็นเจ้าที่ดิน แต่ให้การช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ที่ยากจนที่ทำงานในที่ดินของเขา พ่อของแทคได้รับการศึกษาจากระบบฝรั่งเศสในเวียดนาม หลังจากเวียดนามได้เอกราชจากฝรั่งเศส พ่อได้อุทิศตัวสอนหนังสือให้กับเด็กในชนบท โดยไม่ได้หวังค่าตอบแทน พื้นฐานทางครอบครัวของแทคสร้างแรงบันดาลใจให้เขาทำงานและใช้ชีวิตในห้วงระยะเวลา ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา เพื่อสร้างความรู้และให้การศึกษาแก่คนยากไร้ในชนบท

เทศกาลตรุษเต๊ตปี พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งถือเป็นเทศกาลแห่งการเฉลิมฉลองของชาวเวียดนามทั้งหลาย แทนที่แทค จะเฉลิมฉลองเหมือนคนทั่วไป เขาเริ่มโครงการกระตุ้นจิตอาสาและการเรียนรู้ในเวียดนามด้วยการออกเดินเท้าจากฮานอยถึงโฮจิมินห์ซิตี้เป็นระยะทางกว่า ๑,๗๐๐ กิโลเมตร ระหว่าง ๑๙ กุมภาพันธ์ - ๒๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๘ โครงการของเขาเรียกว่าห้องสมุดเพื่อชนบทในเวียดนาม (Bookisation Programme for Rural Areas of Viet Nam) โครงการนี้นับเป็นครั้งที่สองที่เขาออกเดินทางไกลกระตุ้นจิตอาสาและการเรียนรู้ ครั้งก่อนในปี พ.ศ.๒๕๕๓ เขาเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ แต่ครั้งนี้เดินทางด้วยการเดิน ระหว่างทางมีคนจำนวนหนึ่งขอร่วมเดินไปกับเขาเป็นระยะทางสั้นๆ บางคนโทรศัพท์มาขอคำปรึกษาว่าจะสร้างห้องสมุดในชุมชนหรือโรงเรียนในหมู่บ้านของพวกเขาได้อย่างไร

เมื่อเสร็จสิ้นการเดินทาง แทคและกลุ่มของเขาได้เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการให้ช่วยรณรงค์ขยายโครงการห้องสมุดของเขาให้มากขึ้น ให้พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นในห้องสมุดนั้นๆ กระทรวงศึกษาธิการตอบรับแนวคิดของเขาและได้ขยายโครงการไปทั่วประเทศ

ปัจจุบันภาคตั้งองค์กรเอกชน ชื่อศูนย์ช่วยการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชน (Center for Knowledge Assistant and Community Development) คิดค้น และออกแบบโครงการ ส่งเสริม ประสานงานและกระตุ้นให้ประชาชนและเยาวชน สนใจสร้างห้องสมุดในรูปแบบต่างๆ และปรารถนาจะขยายแนวคิดไปดำเนินการ ในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วย^{๘๔}

๘.๔.๓ SJ Vietnam บริการอาสาสมัครระหว่างประเทศ

SJ Vietnam (Solidarités Jeunesses Vietnam) เป็นองค์กรเอกชนระหว่าง ประเทศ ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาในเวียดนามและต่างประเทศ ทำหน้าที่ประสานงาน ติดตามงานจิตอาสาจากต่างประเทศเวียดนามไปต่างประเทศ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๗ โดยความร่วมมือของอาสาสมัครชาวฝรั่งเศสคือปีแอร์ เดอ ฮัน สกุตเตอร์ (Pierre De Hanscutter) และเวียดนามคือโด่ ทิ ฟุก (Do Thi Phuc) ด้วยการสนับสนุนของ United Nations Development Program (UNDP) มีสำนักงาน ใหญ่อยู่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เป็นองค์กรอิสระ ปลอดการเมือง ปราศจากแนวคิด ทางศาสนา เปิดกว้างสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย เชื้อชาติ ศาสนา โดยไม่แบ่งแยก ปัจจุบัน SJ Vietnam ดูแลอาสาสมัครต่างประเทศ ๕๐๐ คนในเวียดนามและอาสาสมัครท้องถิ่น ในเวียดนามอีก ๓,๒๕๖ คน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๑๕-๓๕ ปี

นอกจากนี้ ฟุก ยังเป็นประธานของ Network of Volunteer for Development in Asia Pacific มีเครือข่ายอยู่ ๒๒ ประเทศ รวมทั้งในไทย กัมพูชา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และ เวียดนาม

“องค์กรของเราเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนอาสาสมัคร เรารับอาสาสมัครจาก หลายประเทศและเราส่งอาสาสมัครชาวเวียดนามไปต่างประเทศด้วย เรื่องนี้ท้าทายมาก ตอนแรกคิดว่าเวียดนามเป็นประเทศที่ยังยากจนอยู่ คนก็จะคิดว่าทำไมเราต้องไปทำงาน อาสาสมัครในประเทศที่ร่ำรวย อย่างฝรั่งเศส เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ทำไมเราต้องส่งเยาวชน ของเราไปทำงานที่โน่นด้วย แต่แนวความคิดเรื่องงานอาสาสมัครของเราไม่ใช่แบบนั้น เราคำนึงถึงว่า เราจะไปในทุกที่ซึ่งประชาชนมีความต้องการ (ความช่วยเหลือ) ตอนนั้นเรา เน้นงานแลกเปลี่ยนมาก เพราะเราเชื่อว่าเมื่อส่งเยาวชนไปงานอาสาพวกเขาจะได้รับ ประโยชน์มาก นั่นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล”^{๘๕}

รัฐบาลเวียดนามไม่ได้สนับสนุนอะไรกับองค์กรนี้เพราะเป็นองค์กรเอกชน ระหว่างประเทศ เงินทุนทั้งหมดมาจากรัฐบาลต่างประเทศและองค์กรต่างประเทศ อีกทั้ง ไม่ได้ทำทุนภายในประเทศ ด้วยกิจกรรมขององค์กรทำให้อยู่ได้ด้วยตัวเอง ส่วนใหญ่ ทำงานประสานงาน ติดตามโครงการ มีพนักงานเต็มเวลา ๑๒ คนทำงานทั่วประเทศ ซึ่งฟุกเห็นว่าเพียงพอ เพราะระบบการทำงานของเอ็นจีโอต้องกะทัดรัดและไม่ต้องการ ใช้เงินจำนวนมากจากการบริจาคเพื่อมาทำงานบริหาร

SJ Vietnam ทำงานใกล้ชิดกับศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติของสหภาพเยาวชน คอมมิวนิสต์โฮจิมินห์ ถือว่าเป็นหุ้นส่วนกัน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครเวียดนาม SJ Vietnam ให้ความช่วยเหลืออย่างมาก ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา หลังจากตั้งศูนย์อาสาสมัครแห่งชาติแล้ว SJ Vietnam ยังเป็นเอ็นจีโอเพียงแห่งเดียว ที่เป็นคณะกรรมการอยู่

ความไว้วางใจของภาครัฐ

ในเวียดนามนั้น มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความไว้วางใจของรัฐต่อองค์กรเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรจากต่างประเทศว่าอาจมีกิจกรรมที่มีความอ่อนไหวทาง การเมือง และกระทบกระเทือนความมั่นคง SJ Vietnam ใช้เวลาหลายปีในการสร้างความไว้วางใจ เพื่อที่รัฐบาล และประชาชนในท้องถิ่นจะรู้จักองค์กรและกิจกรรมของ องค์กร รวมไปถึงอาสาสมัคร ฟุกกล่าวว่า “ต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ตัวเองว่าสิ่งที่ทำนั้น ดีต่อสังคมจริง คือถ้าหากมีเอ็นจีโอทำอะไรที่เป็นการทำร้ายสังคมของเรา ก็คงจะอยู่ได้ ไม่นาน ประชาชนในท้องถิ่นคงจะไม่สนับสนุน อำนาจปกครองท้องถิ่นคงไม่สนับสนุน ไม่ให้ความร่วมมือ”

การตรวจสอบอาสาสมัคร

ประการแรก องค์กร SJ Vietnam ไม่ได้ทำงานกับอาสาสมัครโดยตรง แต่ เครือข่ายเป็นผู้คัดเลือกส่งมา เครือข่ายส่วนใหญ่ทำงานมาเป็นเวลานาน มีชื่อเสียงที่ดี ทำให้มั่นใจว่าอาสาสมัครที่มาไม่ประสงค์ร้ายแน่นอน

ประการที่สอง ไม่มีเจตนาร้ายต่อสังคม ต่อประเทศ “ไม่ว่าอย่างไรเราก็เป็น คนเวียดนาม ครอบครัวเราอยู่ที่นี้ ประเทศของเราอยู่ที่นี้ ชาติของเราอยู่ที่นี้ ทุกอย่างอยู่ที่นี้ เราไม่ควรจะทำอะไรที่เสียหายให้กับประเทศของเราเอง” ฟุกกล่าว

^{๘๔} สัมภาษณ์ Nguyen Quang Thach Center for Knowledge Assistant and Community Development, Hanoi, December ๒๓, ๒๐๑๕.

^{๘๕} สัมภาษณ์ Do Thi Phuc, Director of Solidarités Jeunesses Vietnam, Hanoi December ๒๔, ๒๐๑๕.

ประการที่สาม อาสาสมัครที่ได้รับวิชาเข้าประเทศนั้น กระทรวงการต่างประเทศหรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจออกวีซ่าต้องตรวจสอบ องค์กรอาสาสมัครไม่มีเทคนิคและวิธีการตรวจสอบบุคคล แต่ไว้วางใจของรัฐบาลทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลางที่มีระบบตรวจสอบเรื่องเหล่านี้

ประการสุดท้าย ไม่อนุญาตให้อาสาสมัครทำงานเพียงลำพัง ต้องมีอาสาสมัครท้องถิ่นทำงานด้วยเสมอ เจ้าหน้าที่ขององค์กรเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อตรวจสอบโครงการและต้องทราบความเคลื่อนไหวตลอด เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจขอตรวจสอบตลอดเวลาซึ่งต้องส่งข้อมูลของอาสาสมัครให้ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าทุกอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายและเป็นสิ่งที่ดีต่อประเทศโดยรวม

๘.๕ ปัญหาและอุปสรรค

จิตอาสาและอาสาสมัครในเวียดนามมีปัญหาสำคัญดังต่อไปนี้

- ๑) ในระยะแรก ประชาชนเวียดนามยังไม่มี ความมั่นใจว่างานอาสาสมัครจะสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างจริงจัง
- ๒) ระบบและระเบียบราชการของเวียดนามมีขั้นตอนยาวและซับซ้อน เช่น การขออนุมัติลงพื้นที่ การขออนุญาตทำงานและการพักอาศัยของอาสาสมัครต่างชาติ ตลอดจนวีซ่าเข้าประเทศนั้นใช้เวลาค่อนข้างนาน บางครั้งอาจไม่ทันต่อสถานการณ์
- ๓) อาสาสมัครโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มีความคาดหวังต่อการทำงานมากเกินความเป็นจริง โดยหวังว่างานอาสาสมัครเพียงระยะสั้นจะสามารถช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างชัดเจน
- ๔) งานอาสาสมัครบางประเภทยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และทักษะในงานประเภทนั้นอย่างแท้จริง ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ

๘.๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จิตอาสาหรืองานอาสาสมัครในเวียดนามนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างชาติเวียดนาม (Nation building) มาตั้งแต่ต้น จากประวัติศาสตร์การต่อสู้ของประชาชนชาวเวียดนามไม่ว่าจะเป็นการปลดปล่อยจากอาณานิคมฝรั่งเศสไปจนถึงการรวมชาตินั้นพบว่าขบวนการต่อสู้และกองทัพประชาชนเวียดนามอาศัยงานอาสาสมัครจากประชาชนทั่วไปเป็นกำลังหลัก

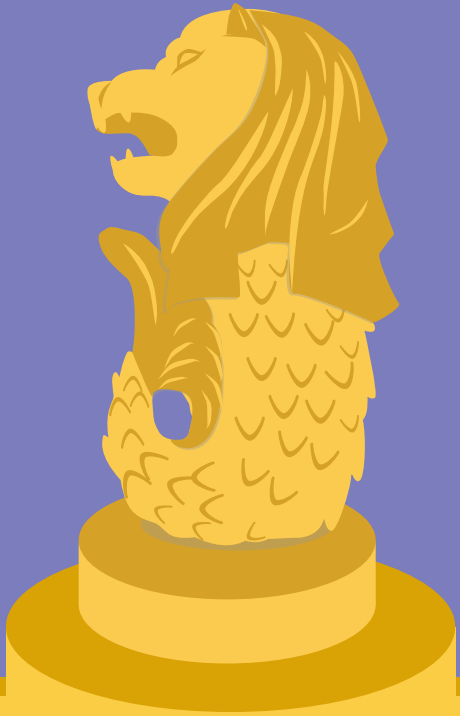
หลังการปลดปล่อยประเทศแล้วเวียดนามปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคม และระดมกำลังสนับสนุนจากภาคประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการและระดมจิตอาสาทำงานอาสาสมัครในเวียดนามตั้งแต่เริ่มแรก

ปัจจุบันงานอาสาสมัครในเวียดนามได้รับการพัฒนามากขึ้น จากบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศคือ องค์กรสหประชาชาติและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศที่ระดมอาสาสมัครเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเวียดนาม และสามารถระดมอาสาสมัครชาวเวียดนามให้ออกไปทำงานในต่างประเทศได้ด้วย ซึ่งทำให้ขอบเขตของจิตอาสาในเวียดนามขยายออกไปกว่าเขตแดนภายใต้อำนาจอธิปไตยของเวียดนามแล้ว

จิตอาสาของเวียดนามเป็นสิ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของมนุษยธรรมมากกว่าปรัชญาหรือแนวคิดทางศาสนาอื่นใด แน่นนอนว่าลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณีของเวียดนาม ลักษณะทางภูมิศาสตร์และแบบแผนการเมืองที่เน้นสังคมนิยมหมู่ (Collectivism) มีส่วนอย่างมากที่ช่วยส่งเสริมให้จิตอาสาในเวียดนามหยิ่งรักลึกลับและทำงานเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากเวียดนามมีหน่วยงานที่ทำงานทางด้านสังคมอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละหน่วยงานมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านอาสาสมัครและจิตอาสาอยู่เป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งแต่ละหน่วยงานนั้นมีกฎระเบียบว่าด้วยการดำเนินงานของตนเอง แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายที่อาศัยอาสาสมัครและจิตอาสาโดยตรง อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระเบียบและกฎหมายของงานอาสาสมัครในเวียดนามอยู่ด้วย

จิตอาสาและอาสาสมัครในเวียดนามนั้นคุ้นเคยกับการทำงานขององค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชนระหว่างประเทศมายาวนานพอสมควร จึงมีพื้นฐานที่ดีสำหรับการสร้างเครือข่ายในการประสานงานหรือร่วมมือกันกับจิตอาสาในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขอบเขตของกลุ่มอาเซียน ดังนั้นเวียดนามจึงมีความพร้อมสำหรับข้อเสนอในการจัดตั้งเครือข่ายหรือกรอบความร่วมมือจิตอาสาขององค์อาสาสมัครในเวียดนามกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

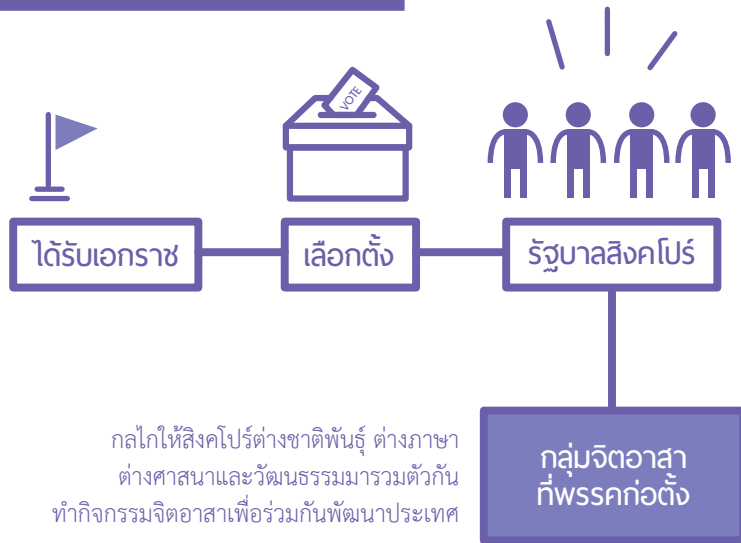

๙

สิงคโปร์
(สาธารณรัฐสิงคโปร์)

ดร. จิรยุทธ์ สีนุพันธ์

พัฒนาการจิตอาสาทัมพูชา

ยุคสร้างชาติ

ยุคมรดกอาณานิคม

ผู้ตั้งถิ่นฐานกลุ่มต่างๆ รวมตัวกันดูแลกันเอง

การรวมกลุ่มตามชาติพันธุ์

การรวมกลุ่มตามศาสนาและความเชื่อ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การสร้างวัฒนธรรมจิตอาสาและการให้ ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนสิงคโปร์

รัฐบาลก่อตั้งหน่วยงานขับเคลื่อนจิตอาสา

กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชนและเยาวชน

ศูนย์จิตอาสาและ สาธารณะการกุศลแห่งชาติ

สู่สังคมการให้

กำหนดให้การเข้าร่วมจิตอาสาเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลาย

๙.๑ การให้ความหมายจิตอาสาในสิงคโปร์

กระบวนการจิตอาสาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่และความอยู่รอดของสิงคโปร์ นับตั้งแต่ยุคเริ่มก่อตั้งเป็นเขตแดนอาณานิคมภายใต้การปกครองของอังกฤษ ในปี ค.ศ.๑๘๑๙ สู่ยุคสมัยสร้างชาติภายหลังการถูกขับออกจากสหพันธรัฐมาลายา ในปี ค.ศ.๑๙๖๕ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จุดเริ่มต้นของจิตอาสาในสิงคโปร์นั้น เริ่มมาจากการดำเนินงานขององค์กรทางศาสนา และกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มผู้อพยพแต่ละชาติพันธุ์ ที่มุ่งไปที่การจัดการระบบสวัสดิการ ด้วยตนเองและการดูแลซึ่งกันและกันของสมาชิก ต่อมาเมื่อสิงคโปร์ได้รับเอกราชแล้ว องค์กรทางศาสนาและเครือข่ายกลุ่มผู้อพยพเหล่านี้ก็ยังมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาชาติคู่ขนานไปกับการดำเนินการของรัฐบาลและกลุ่มอาสาสมัครที่จัดตั้งโดยภาครัฐ

ปัจจุบันจิตอาสาได้รับการบรรจุให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาสังคม และวัฒนธรรมของรัฐบาลสิงคโปร์ ที่ต้องการสร้างเสริมให้สิงคโปร์เป็นสังคมแห่งการให้รวมถึงเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานขององค์กรไม่หวังผลกำไร (Non - Profit Organization, NPO) ในเอเชีย

สำหรับคำว่าจิตอาสาที่ใช้กันในสิงคโปร์นั้นมีคำภาษาอังกฤษที่พอจะเทียบเคียงได้อยู่ ๒ คำคือ คำว่า Volunteering และ คำว่า Philanthropy

คำว่า Volunteering นั้นมักจะให้ความหมายว่า กิจกรรมที่ปัจเจกหรือกลุ่มบุคคลดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่ได้คาดหวังผลตอบแทน ขณะที่ Philanthropy มีความหมายใกล้เคียงกันว่า ความต้องการที่จะเสริมสร้างสวัสดิภาพแก่ผู้อื่น แต่มีจุดเน้นต่างกัน โดยเฉพาะการบริจาคทรัพย์เพื่อกิจการอันเป็นประโยชน์

การดำเนินกิจการจิตอาสาและสาธารณประโยชน์ทั้งสองรูปแบบ และสองความหมายนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการอยู่รอดและเจริญเติบโตของสิงคโปร์ตั้งแต่สมัยอาณานิคม จนกระทั่งสมัยสาธารณรัฐ ในปัจจุบันคำว่าจิตอาสาในสิงคโปร์ถูกตีความผ่านนโยบายของภาครัฐ ที่ต้องการสร้างสังคมสิงคโปร์ให้เป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อ ภายหลังจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙๗๐ และ ๑๙๘๐ ทำให้พลเมืองสิงคโปร์ส่วนหนึ่งคิดถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง ด้วยเหตุนี้ การให้ความหมายของจิตอาสา และสาธารณกุศลของสิงคโปร์ในปัจจุบันจึงเชื่อมโยงกับการแบ่งปัน (Sharing) ความเอื้ออาทร (Caring) การให้ (Giving) ความเมตตา (Kindness) และ ความดี (Good)

๙.๒ พัฒนาการของจิตอาสาในสิงคโปร์

๙.๒.๑ ยุคมรดกอาณานิคม

ภายหลังจากที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ลงนามในสนธิสัญญากับ สุลต่านแห่งรัฐยะโฮร์ เพื่อใช้พื้นที่ด้านใต้ของเกาะสิงคโปร์เพื่อพัฒนาเป็นเขตการค้าของอังกฤษบนคาบสมุทรมาลายูในปี ค.ศ.๑๘๑๙ จำนวนประชากรของเกาะสิงคโปร์ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานชาวจีนจากมณฑลกวางตุ้ง มณฑลฮกเกี้ยน และเกาะไหหลำ ที่เข้ามาแสวงหางานในท่าเรือสินค้า หรือในไร่ฟริกไทย และกานพลูของชาวอังกฤษ จากผู้อพยพชาวจีนไม่กี่พันคนในยุคเริ่มแรก ผู้ตั้งถิ่นฐานหลากหลายพันธุ์จากทั่วสารทิศของอาณานิคมอังกฤษนับหมื่นคนได้หลั่งไหลเข้าสู่เกาะแห่งนี้ และเกาะสิงคโปร์ได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองหลวงเขตตั้งถิ่นฐานของอังกฤษบนช่องแคบมะละกา (Straits Settlements) ในปี ค.ศ.๑๙๓๒ เพื่อเป็นศูนย์กลางการปกครอง การค้าขายและดูแลผลประโยชน์ของอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แม้ว่ากิจการของอังกฤษในสิงคโปร์จะนำความมั่งคั่งมาสู่บริษัทอินเดียตะวันออกและรัฐบาลอังกฤษเป็นอย่างมาก แต่ความมั่งคั่งนั้นกลับไม่ได้รับการปันส่วนมาเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของกลุ่มแรงงานผู้อพยพและผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วยเหตุนี้ ในช่วง ๑๐๐ ปีแรกของการก่อตั้งสิงคโปร์ ผู้ตั้งถิ่นฐานกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะชาวจีนจึงต้องรวมตัวกันเองเพื่อดูแลสารทุกข์สุกดิบของกันและกัน อีกทั้งเพื่อจัดการระบบสวัสดิการของชุมชนด้วยตนเองโดยแทบจะปราศจากความช่วยเหลือของรัฐ การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานกิจกรรมจิตอาสาของชุมชนในสิงคโปร์ช่วงยุคอาณานิคมนั้นอาจจำแนกออกได้เป็น ๒ แบบ คือ ๑. การรวมกลุ่มตามชาติพันธุ์ เช่น สมาคมสายตระกูลจีน สมาคมคนเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน และสมาคมสวัสดิการสตรีเชื้อสายมาเลย์ และ ๒. การรวมกลุ่มตามศาสนาและความเชื่อ โดยที่พบเห็นได้มากเป็นองค์กรคริสเตียนที่เป็นมรดกมาจากเจ้าอาณานิคม อีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้อพยพที่นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น อิสลาม พุทธ ฮินดู และซิกข์

๙.๒.๒ ยุคสร้างชาติ

การยึดครองสิงคโปร์ของกองทัพญี่ปุ่นส่งผลให้เกิดภาวะข้าวยากหมากแพงไปทั่วอาณานิคมมาลายาของอังกฤษ บ้านเรือนและสาธารณูปโภคต่างๆ ถูกทำลายอุตสาหกรรมและการค้าอยู่ในภาวะชะงักงัน ผู้คนยากจนลง ส่งผลให้เกิดสลิ้มขึ้นทั่วเกาะสิงคโปร์ (Housing and Development Board, ๑๙๖๗, p. ๓๙) ยิ่งไปกว่านั้น ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลอังกฤษเองก็อยู่ในภาวะฟื้นตัวจากสงคราม ทำให้ความช่วยเหลือและนโยบายฟื้นฟูสิงคโปร์เป็นไปอย่างล่าช้า รัฐบาลทหารที่อังกฤษส่งมาเพื่อปกครองมาลายา (British Military Administration) บริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพและเต็มไปด้วยการโกงกิน ทำให้ผู้คนขาดศรัทธาและต้องหาทางพึ่งตนเอง

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งมาลายา (Malayan Communist Party) อาศัยเหตุการณ์ช่วงนี้ผลักดันแนวคิดการปกครองตนเองของมาลายา ในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ รัฐบาลมาลายา ๙ รัฐรวมตัวกับปีนัง และมะละกาเป็นสหพันธรัฐมาลายาภายใต้อารักขาของอังกฤษ โดยสิงคโปร์ยังอยู่ภายใต้การปกครองโดยตรงจากลอนดอน ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ กลุ่มแรงงาน ประชาชน และนักศึกษาในสิงคโปร์ออกมารวมตัวประท้วงต่อต้านรัฐบาลอยู่เป็นระยะ การประท้วงครั้งใหญ่ที่สุดก็คือการเรียกร้องเอกราชโดยนักศึกษาเชื้อสายจีนในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ ที่รัฐบาลทหารออกมาใช้ความรุนแรงในการปราบปราม จนทำให้เกิดการจลาจลระหว่างชุมชนและเชื้อชาติไปทั่ว

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ สิงคโปร์ได้รับเอกราชและจัดการเลือกตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกโดยพรรคกิจประชาชน (People's Action Party; PAP) ที่นำโดยนาย ลี กวนยู ได้รับเสียงสนับสนุนอย่างถล่มทลายเหนือพรรคแรงงาน โดยในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ รัฐบาลสิงคโปร์ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐมาลายา ก่อนที่จะถูกขับออกมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ในครั้งนั้นรัฐบาลสิงคโปร์มองว่าเกาะเล็กๆ ที่ไม่มีทรัพยากรอย่างสิงคโปร์คงจะไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้โดยปราศจากความช่วยเหลือของผู้อื่น แต่กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า สิงคโปร์สามารถพัฒนาตนเองจากจุดด้อยสินค้าเล็กๆ ในกลุ่มประเทศโลกที่สามสู่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่พัฒนาแล้วภายในช่วงหนึ่งอายุคน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากนโยบายการพัฒนาที่ชัดเจนและการควบคุมชีวิตคนของรัฐบาล แต่กระนั้นไม่ควรมองข้ามบทบาทของกลุ่มจิตอาสา สมาพันธ์ประชาชน (People's Association; PA) ที่พรรคกิจประชาชนก่อตั้งขึ้นมา

สมาพันธ์ประชาชน (People's Association; PA) ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เพื่อเป็นกลไกให้ประชาชนสิงคโปร์ต่างชาติพันธุ์ ต่างภาษา ต่างศาสนา และวัฒนธรรมมารวมตัวกันทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศ แรกเริ่มเกิดจากการรวมตัวของชุมชนตามกลุ่มภาษา ศาสนาและชาติพันธุ์ ๒๘ กลุ่ม ต่อมาได้มีการจัดตั้งและมีหน่วยย่อยตามย่านที่อยู่อาศัย รวมถึงตึกเคหะสงเคราะห์แต่ละตึก

หน่วยจิตอาสาของสมาพันธ์ฯ ทำหน้าที่ร่วมกับรัฐบาลในการรับฟังปัญหาของสมาชิก พัฒนาและดำเนินโครงการดูแลสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ในชุมชนของตน ในแง่หนึ่งสมาพันธ์ฯ คือเครื่องมือทางการเมืองของพรรคกิจประชาชนในการควบคุมความคิดเห็นและสร้างฐานเสียง แต่อีกด้านหนึ่งนั้นก็มีส่วนสำคัญในการบรรเทาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และความแตกต่างทางความคิดความเชื่อในสังคมสิงคโปร์ อีกทั้งเป็นกลไกที่ดึงให้คนในสังคมร่วมกันแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ชุมชนของตนให้น่าอยู่ เป็นมิตร ผ่านกิจกรรมจิตอาสารูปแบบต่างๆ ทั้งในเชิงสาธารณกุศล เชิงวัฒนธรรมและสันตนาการ

๙.๒.๓ ผู้สังคมแห่งการให้

จากการร่วมแรงร่วมใจพัฒนาประเทศของภาครัฐและภาคประชาชน สิงคโปร์สามารถพัฒนาจากประเทศเล็กๆ ในโลกที่ ๓ สู่อันดับโลกที่ ๑ ที่มีเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมขั้นสูง และการบริการภายในช่วงระยะเวลาเพียง ๕๐ ปี ในการจัดลำดับขั้นด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการพัฒนา สิงคโปร์มีที่อยู่ในอันดับต้นๆ เสมอ แต่เมื่อดูการจัดลำดับดัชนีการให้ของโลก (World Giving Index) กลับพบว่าสิงคโปร์จะถูกจัดให้อยู่ในลำดับกลางๆ ค่อนไปทางท้ายเสมอ โดยในปี ค.ศ.๒๐๑๐ นั้น สิงคโปร์ถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ ๙๑ จากทั้งหมด ๑๔๐ ประเทศ

ความต้องการที่จะไต่ลำดับดัชนีการให้ของโลกอาจเป็นแรงผลักดันส่วนหนึ่งที่ทำให้สิงคโปร์ต้องหันมาสนใจผลักดันกิจกรรมจิตอาสา และการให้อย่างจริงจัง แต่คงไม่ใช่ทั้งหมด เพราะหากดูนโยบายของรัฐบาลสิงคโปร์ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีกี๊เก จ๊กตง พบว่ารัฐบาลสิงคโปร์พูดถึงเรื่องการผลักดันจิตอาสาตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๙๗ สนับสนุนต่อรัฐสภาในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั้น นายกี๊เก จ๊กตง นำเสนอสัญญาพันธกิจเกี่ยวกับอนาคตของสิงคโปร์ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า สิงคโปร์จะต้องเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์มากกว่าการพัฒนาทางวัตถุ (NLB, ๑๙๙๗) โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การสร้างวัฒนธรรมจิตอาสา และวัฒนธรรมแห่งการให้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนสิงคโปร์

จากนโยบายสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยสถาบันนโยบายศึกษาแห่งสิงคโปร์ในหัวข้อ “Volunteerism : The Way Forward” ในปี ค.ศ.๑๙๙๘ ตลอดจนการก่อตั้งศูนย์วิจัยกิจการสังคมและการสาธารณกุศลแห่งเอเชีย ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (Asia Centre of Social Enterprise and Philanthropy at NUS) และศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคม ณ มหาวิทยาลัยการจัดการแห่งชาติสิงคโปร์ (Lien Centre of Social Innovation at Singapore Management University) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติสิงคโปร์ได้มีนโยบายกำหนดให้การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาภายใต้โครงการ Community Involvement Programme (CIP) เป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลาย โดยคะแนนที่นักเรียนได้รับจากการโครงการดังกล่าวจะนำมารวมเป็นเกรดเฉลี่ยของนักเรียนที่จะเข้าศึกษาต่อ และในการผลักดันกิจกรรมจิตอาสาและการให้ รัฐบาลสิงคโปร์ได้ก่อตั้ง

หน่วยงานเพื่อขับเคลื่อนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ๒ หน่วยงานก็คือ กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชนและเยาวชน (The Ministry of Culture, Community and Youth) ศูนย์จิตอาสาและสาธารณกุศลแห่งชาติ (National Volunteer and Philanthropy Centre) ซึ่งจะไต่กล่าวถึงในด้านบทบาทภาครัฐต่องานจิตอาสาต่อไป

๙.๓ รูปแบบและกิจกรรมจิตอาสาในสิงคโปร์

จิตอาสาในสิงคโปร์มีรูปแบบและกิจกรรมหลากหลาย มีทั้งที่เป็นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในรูปแบบเดิม อย่างการทำกิจกรรมพัฒนาสังคม การช่วยเหลือคนยากไร้ หรือการระดมทุนเพื่อโครงการต่างๆ และการดำเนินกิจกรรมรูปแบบใหม่ๆ ที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ทักษะที่ไม่เคยมี ได้ความสนุกสนานพร้อมกับการทำประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๙.๓.๑ กิจกรรมจิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์ภายในประเทศ

นอกเหนือจากองค์กรสาธารณกุศลที่รวมตัวกันตามกลุ่มชาติพันธุ์ ตามความเชื่อทางศาสนา ตามกลุ่มการเมือง และตามถิ่นฐานอาศัยแล้ว ยังมีองค์กรอาสาสมัครอีก ๒ องค์กรที่สนับสนุนโดยภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในสิงคโปร์ คือ Youth Corps Singapore และ RSVP Singapore

Youth Corps Singapore หรือ องค์กรเยาวชนแห่งสิงคโปร์ ศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชน มีสำนักงานอยู่ใจกลางถนนออร์ชาร์ดที่รู้จักกันในนามว่า “The Red Box” กิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย และน่าสนใจเพื่อดึงดูดเยาวชนสิงคโปร์ให้สนใจกิจกรรมจิตอาสา เน้นพัฒนาจิตสำนึกของการให้ การแบ่งปัน การทำงานร่วมกันและการรับใช้

RSVP Singapore หรือองค์กรอาสาสมัครอาวุโสแห่งสิงคโปร์ จัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดให้กลุ่มประชาชนอาวุโสได้ใช้ทักษะความสามารถ และประสบการณ์ของตนในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญขององค์กรก็คือ การแบ่งปัน และการรับใช้

๙.๓.๒ กิจกรรมจิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์นานาชาติ

สิงคโปร์ตั้งเป้าหมายที่จะเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมขององค์กรไม่แสวงหากำไรในระดับนานาชาติ ผ่านนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรและการลดหย่อนภาษีให้กับองค์กรที่จดทะเบียนก่อตั้งในสิงคโปร์ และผ่านกิจกรรมที่ริเริ่มและสนับสนุนทางการเงินโดยองค์กรของรัฐบาล สิงคโปร์ที่ชื่อว่า Singapore International Foundation

Singapore International Foundation หรือมูลนิธิสิงคโปร์นานาชาติ เป็นองค์กรที่เชื่อมระหว่างชุมชนในสิงคโปร์กับประชาคมโลก โดยมุ่งหวังเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจระหว่างกันและกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจในสิงคโปร์จากประชาคมโลก โดยมีงานหลักอยู่ ๓ ด้านคือ

๑. โครงการอาสาสมัครแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Cultural Exchange) ที่ส่งเสริมให้อาสาสมัครสิงคโปร์ใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อสิงคโปร์ในประชาคมโลกและเพื่อเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
๒. โครงการธุรกิจแห่งความดี (Good Business) ที่ใช้ทักษะในการทำธุรกิจและบริหารจัดการของอาสาสมัครชาวสิงคโปร์ในการให้ความช่วยเหลือประชาคมโลกในการก่อตั้งและบริหารงานกิจการเพื่อสังคม
๓. โครงการความช่วยเหลือด้านอาสาสมัคร (Volunteer Cooperation) ที่เน้นการส่งอาสาสมัครที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทั่วเอเชีย

นอกจากนี้ ยังนำเสนอเรื่องราวของอาสาสมัครชาวสิงคโปร์ทั่วเอเชียที่มีบทบาทในการสร้างความเปลี่ยนแปลงและสร้างแรงจูงใจในการทำประโยชน์ต่อสังคมผ่านเว็บไซต์ Our Better World^{๙๙}

๙.๓.๓ จิตอาสาตามทักษะและความสามารถ (Skill-Based Volunteering) ขององค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-Profit Organization) : ความหลากหลายของจิตอาสาในสิงคโปร์

กิจกรรมจิตอาสาที่สร้างสีสันในสิงคโปร์ คือกิจกรรมที่ริเริ่มโดยองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี องค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่ก่อตั้งโดยกลุ่มคนที่มีประสบการณ์อันดีในการร่วมกิจกรรมจิตอาสาสมัยเรียนหนังสือ โดยตั้งใจใช้ทักษะเฉพาะที่ตนมีหรือสนใจเป็นเครื่องมือดำเนินกิจกรรม อาทิ

Drama Box กลุ่มละครไม่หวังผลกำไร ก่อตั้งปี ค.ศ.๑๙๙๐ เพื่อสร้างผลงานที่สร้างจิตสำนึกทางสังคม ปลูกฝังความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของสิงคโปร์ผ่านความสนุกสนานของละครที่แฝงแง่คิดสะท้อนสังคม

Team Andor ก่อตั้งโดยแดเนียล ลิม เด็กหนุ่มวัย ๑๘ ปี ขับเคลื่อนกิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน ในการสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา

Slow Food Singapore องค์กรอาสาสมัครไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๒๐๑๓ เพื่อส่งเสริมปรัชญาของ Slow Food หรือการบริโภคอาหารอย่างตระหนักรู้ และเพื่อพัฒนาเครือข่ายท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนและพัฒนาระบบอาหารที่ยั่งยืน

Start Now ชุมชนจิตอาสาที่เชื่อมต่ออาสาสมัครด้วยกิจกรรมจิตอาสาจากองค์กรไม่หวังผลกำไร เป็นจุดศูนย์รวมของอาสาสมัครจากที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน องค์กร และประชาชนทั่วไป เริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ.๒๐๑๑ โดย Keith Tan และ Ivan Chang กิจกรรมช่วงแรกเป็นการบริจาคซอฟต์แวร์ เครื่องมือให้กับองค์กรอิสระ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรเพื่อสังคม เพื่อสร้างให้ตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

Migrant Workers' Centre ศูนย์แรงงานข้ามชาติ (MWC) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.๒๐๐๘ โดยความริเริ่มของพรรคสหภาพแห่งชาติ (NTUC) และสหภาพแรงงานแห่งชาติสิงคโปร์ (SNEF) MWC เป็นองค์กรเอกชนที่มีภารกิจในการสนับสนุนการจ้างงานที่เป็นธรรมและความเป็นอยู่ที่ดีของแรงงานข้ามชาติในสิงคโปร์ อาสาสมัครสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ดำเนินงานอยู่แล้ว หรือเลือกพื้นที่ที่สนใจ โดยศูนย์เป็นที่เลี้ยงและประสานงานให้

^{๙๙} <https://www.ourbetterworld.org/en/about-us>.

๙.๕ บทบาทของภาครัฐและภาคประชาสังคมต่องานจิตอาสา

ภาครัฐมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมจิตอาสาในสิงคโปร์ โดยมีจุดเด่นอยู่ที่การทำงานมีการบูรณาการเข้าไปหาเป้าประสงค์เดียวกัน กล่าวคือการพัฒนาวัฒนธรรมจิตอาสาของชาติ รวมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาผ่านนโยบาย และหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาในโรงเรียนถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาเข้ารับศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือในการสมัครงานเป็นต้น นอกจากนี้แล้วรัฐบาลสิงคโปร์ยังอำนวยความสะดวกในการจัดตั้งองค์กรสาธารณกุศล โดยมีขั้นตอนกฎระเบียบในการจัดตั้ง การควบคุมที่ไม่ซับซ้อน เข้าใจได้ง่าย มีศูนย์ข้อมูล และศูนย์ยื่นเอกสารกลางที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร หรือองค์กรอาสาสมัครที่มีฐานอยู่ที่สิงคโปร์ยังมีโอกาสได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยปราศจากค่าใช้จ่ายผ่านอาสาสมัครทางกฎหมายของ The Law Society of Singapore อีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรที่ทำงานในระดับนโยบายทุกองค์กรต่างมีวิสัยทัศน์ และส่งสารในทิศทางเดียวกัน เช่น Economic Development Boards of Singapore ที่ดึงดูดองค์กรอาสาสมัครนานาชาติให้เข้ามาตั้งสำนักงานในสิงคโปร์ ผ่านนโยบายลดหย่อนภาษี หรือการลงทุนสาธารณูปโภค และพัฒนางานบริการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการทำงานขององค์กรเหล่านี้^{๙๖} ซึ่งสัมพันธ์กับนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานจิตอาสาโดยตรงอย่าง กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชนและเยาวชนแห่งสิงคโปร์ (Ministry of Culture, Community and Youth) ศูนย์จิตอาสาและสาธารณกุศลแห่งชาติ (National Volunteer and Philanthropy Centre)

๙.๕.๑ กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชนและเยาวชน

กระทรวงวัฒนธรรม ชุมชนและเยาวชนแห่งสิงคโปร์ หรือ MCCY ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๒๐๑๒ เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชาติผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเยาวชนในกิจกรรมวัฒนธรรมและกีฬา และสร้างให้สิงคโปร์เป็นสังคมที่มีน้ำใจเอื้ออาทรผ่านวัฒนธรรมจิตอาสา และวัฒนธรรมแห่งการให้ โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ๖ ด้าน คือ ๑) ศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรม ๒) การพัฒนาชุมชน ๓) การบำเพ็ญประโยชน์ ๔) รากเหง้าและอัตลักษณ์ของชาติ ๕) การกีฬา ๖) เยาวชน

การดำเนินงานด้านจิตอาสาของกระทรวงฯ สัมพันธ์อยู่กับงานด้านพัฒนาชุมชน และงานด้านการบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมหลักมุ่งเน้นไปที่

- ๑) การสนับสนุนการทำงานขององค์กรการกุศล และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร
- ๒) การดึงดูดและให้ความรู้แก่อาสาสมัครและผู้บริจาค เพื่อให้การบริจาคและการบำเพ็ญประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการของตน
- ๓) ให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง และดำเนินงานในขั้นต้นแก่โครงการจิตอาสาต่างๆ
- ๔) ประสานงานให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนมีประสบการณ์ที่ดี

๙.๕.๒ ศูนย์จิตอาสาและสาธารณกุศลแห่งชาติ

ศูนย์จิตอาสาและสาธารณกุศลแห่งชาติ หรือ NVPC เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลสิงคโปร์ เมื่อปี ค.ศ.๑๙๙๒ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการให้ในประเทศสิงคโปร์ กิจกรรมหลักของศูนย์ฯ คือ การพัฒนางานด้านอาสาสมัคร และการให้เพื่อสร้างสิงคโปร์ให้เป็นเมืองแห่งความดี ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร จับคู่หุ้นส่วนในการทำความดีระหว่างองค์กร หรือโครงการจิตอาสา กับบริษัท หน่วยงานภาครัฐ และปัจเจกบุคคลที่ต้องการส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา

^{๙๖} <https://www.edb.gov.sg/content/edb/en/industries/industries/international-non-profit-organisation.html>.

กิจกรรมหลักที่เป็นหัวใจของ NVPC คือ การสร้างเรื่องเล่าแห่งชาติเกี่ยวกับการให้ เรื่องราวที่มีอิทธิพลต่อหัวใจและความคิด วิจัยและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับการให้ ดำเนินกิจกรรมจิตอาสาและสาธารณกุศล เพื่อเชื่อมต่อและสร้างเครือข่ายชุมชนการให้ในพื้นที่ระดับชาติ ส่งเสริมกลยุทธ์การให้เพื่อให้เกิดการรณรงค์ระดับประเทศ

นอกจากนี้ NVPC ได้พัฒนาแพลตฟอร์ม และเครือข่ายออนไลน์ที่ใช้ชื่อว่า Giving.SG : The City of Good^{๙๙} เพื่อเป็นศูนย์กลางระดมทุนและประชาสัมพันธ์เพื่อรับอาสาสมัคร โดยผู้ที่สนใจบริจาค หรือเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร สามารถดำเนินการธุรกรรมและสมัครเข้าร่วมกิจกรรมออนไลน์ได้

๙.๔.๓ Participate in design

ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ.๒๐๑๒ โดย มิชา เราะห์มีถัม และแจน ลิม อดีตนักศึกษาสาขาการออกแบบจาก National University of Singapore ทั้งสองร่วมก่อตั้งองค์การออกแบบที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรเนื่องจากเชื่อว่าการออกแบบสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่าให้กับชุมชน และเมื่อคนเปลี่ยน เมืองเปลี่ยน จะสามารถเปลี่ยนให้สังคมดีขึ้นได้ องค์การนี้จึงรณรงค์ให้แต่ละชุมชนสร้างความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับแต่ละพื้นที่ โดยประเด็นสำคัญที่ คือ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่ของตนเอง จากสิ่งเล็กๆ เช่น สนามเด็กเล่น ไปจนถึงพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชน โดยรูปแบบการดำเนินงานประกอบไปด้วย ๓ ขั้นตอน ขั้นแรกสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชน ขั้นที่สองสร้างความเข้าใจที่ทำให้คนในชุมชนเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน และขั้นตอนที่ ๓ ลงมือสร้างสรรค์

๙.๔.๔ ArtSolute

องค์การอาสาสมัครที่เน้นการดำเนินงานผ่านโครงการทางศิลปะและวัฒนธรรม ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.๒๐๑๑ โดย เทอร์เรนซ์ ตัน (Terrence Tan) วิสัยทัศน์ คือ สร้างสังคมที่ตื่นตัวและห่วงใยผ่านผลงานทางศิลปะ ผ่านตัวแทนจิตอาสาที่กระตือรือร้น ที่จะนำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการแทรกแซงทางสังคม

ค.ศ.๒๐๑๓ Artsolute เริ่มอบรมเชิงปฏิบัติการด้านศิลปะที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ด้วยความเชื่อที่ว่า ศิลปะช่วยให้ผู้คนสามารถแสดงออกในแบบของตนเอง และเป็นเพื่อนผู้ช่วยในการต่อสู้กับอาการเจ็บปวด รวมถึงความรู้สึกลดหล่น อาสาสมัครจำนวนมากได้รับการกระตุ้นและได้รับแรงบันดาลใจจากประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้ป่วย

ค.ศ.๒๐๑๕ กลุ่ม ArtSolute ร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครกัญญาทางทะเล และฟื้นฟูป่าโกงกางที่ชื่อว่า Sea Angel ดำเนินกิจกรรมอาสาสมัครศิลปะวัฒนธรรมเชิงนิเวศในชื่อ Pesta Ubin เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นของชุมชนบนเกาะอุบิน เช่น กิจกรรมดูนก สำรวจป่าชายเลน การแสดงผลงานทางศิลปะ ภาพวาด และการแสดงประวัติความเป็นมาของผู้คนบนเกาะผ่านไทม์ไลน์ (Timeline) หรือเส้นเวลาที่บ่งบอกเหตุการณ์สำคัญในปีต่างๆ และ Sea Angel ได้ตั้งโครงการ Living Fisher Village ที่บ้านชาวประมงแห่งหนึ่งบนเกาะ เพื่อบอกเล่าวิถีชีวิตชาวประมงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต โดยกลุ่มผู้ดำเนินงานเชื่อว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับมือกับนโยบายภาครัฐที่จะย้ายชุมชนดั้งเดิมออกจากเกาะแห่งนี้ เพื่อสร้างแหล่งหย่อนใจทางธรรมชาติแห่งใหม่ให้กับประชาชนบนเกาะสิงคโปร์

๙.๕ บทสรุปและข้อสังเกต

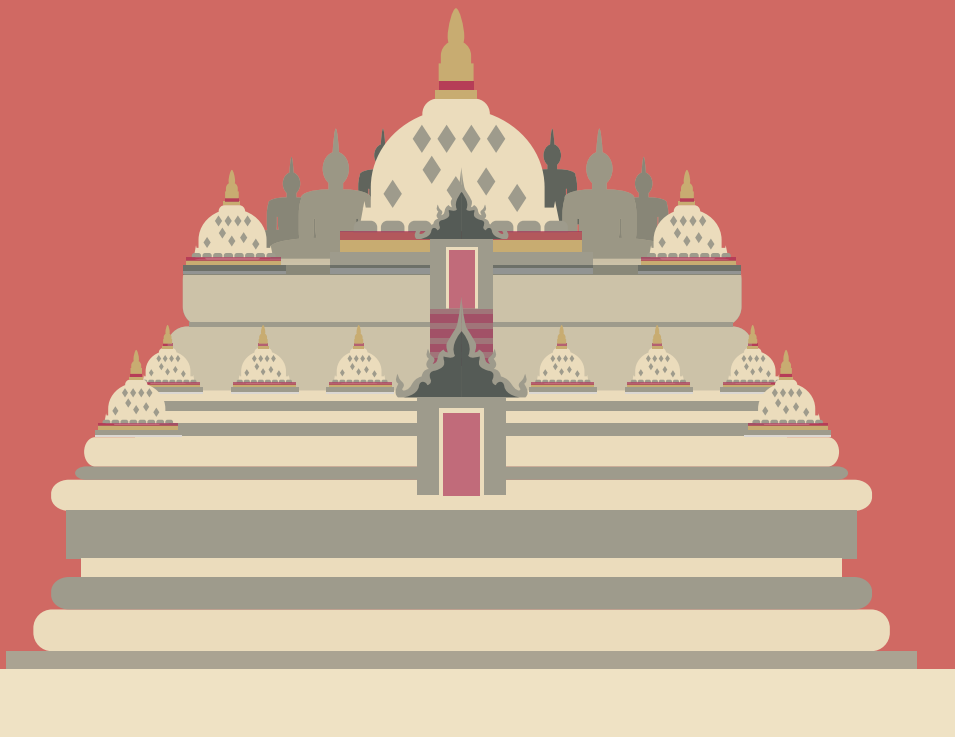
จากข้อมูลทั้งหมดทำให้เห็นว่า สาธารณรัฐสิงคโปร์กำลังผลักดันวัฒนธรรมการให้ เพื่อเป็นคุณธรรมหลักในการพัฒนาความสุขของคนในประเทศ รวมถึงกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการเป็นจิตอาสา เพื่อนำมาเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวเองต่อไป

วัฒนธรรมการให้ของสิงคโปร์ที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น ทางรัฐพยายามผลักดันให้คนเห็นความสำคัญของคุณค่ามากกว่ามูลค่า เพราะถ้าหากไม่สามารถเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องนี้คงเป็นการยากที่จะผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการให้ในสังคมสิงคโปร์ การอาสาสมัครนอกจากใจแล้ว ต้องมีความรู้ด้วย เนื่องจากการลงพื้นที่นั้น ความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการช่วยเหลือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะหากไม่มีองค์ความรู้ การลงพื้นที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างอาสาสมัครและคนในชุมชนได้

^{๙๙} <https://www.giving.sg/>.

^{๙๙} <https://pestaubin๒๐๑๗.blogspot.com/p/about.html>.

โดยทั่วไป การให้นอกจากอาสาสมัครเป็นผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือแล้ว สิ่งที่ได้กลับมา คือ การเติมเต็มความเป็นพลเมืองให้กับตัวเอง ทำให้เกิดสำนึกรักและมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น วัฒนธรรมการให้ที่รัฐบาลสิงคโปร์กำลังผลักดันให้เป็นวัฒนธรรมใหม่ของชาติ เป็นผลของสิ่งที่ขาดในสังคมสิงคโปร์ คือ ความห่วงใย ใส่ใจกันและกัน หากสังคมเกิดความตระหนักที่จะแบ่งปันด้วยการให้ นั้นหมายความว่าสังคมนั้น มีความห่วงใย ใส่ใจ เกิดขึ้นแล้ว และความรู้สึกเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้สิงคโปร์เข้มแข็ง

๑๐

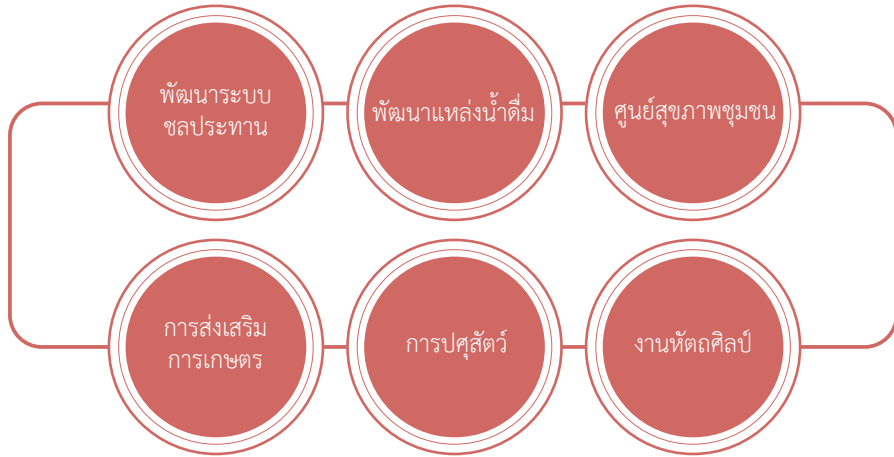
อินโดนีเซีย
(สาธารณรัฐอินโดนีเซีย)

สุภาพร โพธิ์แก้ว

รูปแบบและกิจกรรมอินโดนีเซีย

องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนา (Development NGOs)

มุ่งเน้นงานพัฒนาชุมชน เช่น

องค์กรเอกชนเพื่อการขับเคลื่อน (Mobilization NGOs)

มุ่งเน้นให้การศึกษาและขับเคลื่อน
คนรากหญ้าให้มีส่วนร่วม
กำหนดแนวทางการพัฒนา เช่น

๑๐.๑ การให้ความหมายจิตอาสาในอินโดนีเซีย

“จิตอาสา” ไม่ใช่คำใหม่สำหรับสังคมอินโดนีเซีย เป็นคำที่เชื่อมโยงกับปรัชญาสำคัญที่ชาวชวาได้รับการอบรมบ่มเพาะให้ยึดถือเป็นหลักในการทำงานและใช้ชีวิต หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นจิตวิญญาณของชาวชวา (Soul of Javanese People) ปรัชญาดังกล่าวนี้นี้ คือ “Gotong Royong” หมายถึง สำนึกของการอยู่ร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งกัน เห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันและกัน (Togetherness) และรูปธรรมตามหลัก “Gotong Royong” คือ การเป็นจิตอาสาสร้างร่วมสร้างและพัฒนาสังคมที่ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

Nurina Wardhani (๒๐๑๗) อาสาสมัครและผู้ประสานงานอาสาสมัครองค์กร Rifka Annisa (เพื่อนหญิง) กล่าวสรุปว่า “จิตอาสา” คือ ผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) ของสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรในอินโดนีเซียตระหนักถึงความสำคัญของพลังจิตอาสา และเชื่อว่าการพัฒนาศักยภาพประชาชนให้เป็นผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง ไม่เพียงทำให้พึ่งพาตนเองได้เท่านั้น หากยังมุ่งให้ช่วยเหลือส่วนรวม และเพื่อนร่วมสังคมที่ต้องการความช่วยเหลือได้ด้วย ดังนั้นการสร้างและขยายจิตอาสา จึงถือเป็นแนวทางสำคัญในพัฒนาสังคมอินโดนีเซีย จิตอาสาจึงเป็นเรื่องของพลเมืองที่มีสำนึกต่อส่วนรวม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และแสดงออกด้วยการร่วมแบ่งปันและใช้ทุนที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ หรือแม้แต่ทรัพย์สินเงินทอง เพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือบรรเทาความทุกข์ยากของผู้อื่น ตลอดจนร่วมสร้างและพัฒนาชุมชน หรือสังคมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ขณะที่ Surayah Ryha (๒๐๑๗) ผู้อำนวยการ Project Child องค์กรจิตอาสาที่ทำงานด้านการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กในชุมชนชายฝั่ง (ชุมชนแออัด) เขตปกครองพิเศษยอกยาคาตาร์ อธิบายว่า “จิตอาสา คือ จิตใจที่มีเมตตาและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นทักษะชีวิตที่ต้องลงมือปฏิบัติ ยิ่งทำมากเท่าไร ยิ่งทำให้เราเมตตาผู้อื่นและลงมือช่วยเหลือผู้อื่นได้ง่ายขึ้น” ดังนั้น จิตอาสาตามทัศนะขององค์กรนี้ จึงเป็นการลงมือปฏิบัติแบ่งปันสิ่งที่มีให้ผู้ที่ต้องการด้วยความเมตตา

Fatimah Nopriardy (๒๐๑๗) ผู้ประสานงานอาสาสมัครขององค์กร Kelas Inspirasi (ห้องเรียนแรงบันดาลใจ) องค์กรภาคประชาสังคมที่มีพันธกิจมุ่งสร้างเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมอินโดนีเซีย นิยาม “จิตอาสา” หมายถึง พลเมืองอาสาที่ร่วมแบ่งปันความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนชายขอบในขณะเดียวกันจิตอาสาจะตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ต้องการพลังของพลเมืองร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น

๑๐.๒ พัฒนาการจิตอาสาในอินโดนีเซีย

ภาคประชาสังคมของอินโดนีเซียมีพัฒนาการและแสดงบทบาทขับเคลื่อนสังคมมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน กลุ่มทางสังคมเหล่านี้ ได้แก่ องค์กรศาสนา สมาคมสหกรณ์ องค์กรชุมชน โรงเรียนเอกชน กลุ่มสังคมสงเคราะห์และช่วยเหลือกันเอง สมาคมผู้นำ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มทางสังคมในช่วงแรก ยังเป็นการรวมตัวมุ่งช่วยเหลือหรือพัฒนากันเองภายในกลุ่มมากกว่าการแสดงบทบาทจิตอาสาในสังคมวงกว้าง

ภาคประชาสังคม (Civil Society) หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน (Non - Governmental Organizations) ในภาษาอินโดนีเซียมีคำเรียกรวมๆ ว่า “Lembaga Swadaya Pengembang Masyarakat (LSPM)” ซึ่งแปลว่า “องค์กรส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง (Promoter Organization for Self-Reliance)” องค์กรเหล่านี้เป็นสถาบันทางสังคมที่ไม่แสวงหากำไร ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบจิตอาสาทำเนิต หรือจัดตั้งขึ้นโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือและตอบสนองการแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมรากหญ้า รวมถึงผู้ด้อยโอกาส องค์กร

^{๑๕} Nurina Wardhani, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} Surayah Ryha, สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} Fatimah Nopriardy, สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} Betts, R. and Grizzels S. et al. (๑๙๘๗). A Strategic Assessment of NGOs Development in Indonesia-The AID Co-Financing Project, Development Alternative Inc. Jakarta.

^{๑๙} Fakh, Mansour. (๑๙๙๑). NGOs in Indonesia. Occasional Paper Service on Non-Governmental Organizations, Center for International Education, University of Massachusetts-Amherst.

LSPMs ของอินโดนีเซียเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) LPSM องค์กรภาคประชาสังคมระดับประเทศ ที่มุ่งส่งเสริมแนวคิดและแนวทางการพึ่งพาตนเอง (๒) LSM องค์กรชนพื้นเมืองและรากหญ้า มีจุดมุ่งหมายสร้างเสริมศักยภาพการพึ่งพาตนเอง และ (๓) องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ

สาเหตุที่ภาคประชาสังคมอินโดนีเซียใช้คำว่า “LPSM” หรือ “LSM” แทนคำว่า “NGOs” ในยุคเริ่มต้นนั้น เนื่องจากเหตุผลเชิงกลยุทธ์ที่ต้องการหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงความรู้สึกที่อ่อนไหวจากการตีความหมายของคำว่า “NGOs” ว่ามีนัยต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ “LPSM” ยังสื่อความหมายถึงหลักสิทธิของประชาชนใน “การกำหนดชะตากรรมตนเอง (Self-determination)” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญและเป็นหัวใจของบทบาทภาคประชาสังคม

Fakih (๑๙๙๑) ชี้ว่า แนวคิดและวิถี “จิตอาสา” ในอินโดนีเซียมีรากทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับช่วงประวัติศาสตร์อินโดนีเซียสมัยใหม่ ตั้งแต่ในยุคที่เป็นอาณานิคมของดัตช์ บุคคลสำคัญที่ริเริ่มและบุกเบิก คือ Suryopranoto ผู้ก่อตั้งองค์กร Mardi Kanya เมื่อ ค.ศ.๑๘๙๐ และองค์กร Adhi Dhama เมื่อ ค.ศ.๑๘๙๖ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชนต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Betts, ๑๙๘๗) หลังจากนั้น ในอินโดนีเซียมีการจัดตั้งกลุ่มประชาสังคมอื่นๆ ตามมาอีกหลายองค์กร แต่มีจุดมุ่งหมายและให้ความสำคัญกับเนื้อหาางานที่แตกต่างออกไป

ต่อมา ต้นทศวรรษที่ ๑๙๗๐ องค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศเกิดขึ้นหลายองค์กร โดยได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นนำและรัฐบาลทหาร องค์กรเหล่านี้มีบทบาทสนับสนุนและเป็นกำลังสำคัญของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล โดยส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบสหกรณ์ เน้นช่วยเหลือสมาชิกและกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดย่อม

อย่างไรก็ตาม หลังจากรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการพัฒนาที่มุ่งสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญทันสมัยของประเทศมาได้ราวสองทศวรรษ เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามจากภาคประชาสังคมถึงแนวทางการพัฒนาว่า ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้นจริงหรือไม่ องค์กรภาคประชาสังคมส่วนหนึ่งจึงทำหน้าที่ศึกษาวิจัยปัญหา และผลกระทบ

ที่เกิดจากนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าแนวทางการพัฒนาของรัฐบาลเพิ่มผลผลิตและทำให้รายได้ของประเทศสูงขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติอย่างน่าเป็นห่วง และที่สำคัญประชาชนยังคงเผชิญกับปัญหาความยากจนและปัญหาคุณภาพชีวิตอย่างหนักหน่วง

Eldridge (๑๙๘๘) ให้ข้อสังเกตว่า ถึงแม้้องค์กรภาคประชาสังคมอินโดนีเซียเรียกองค์กรตนเองว่า LPSM (Promoter Organization for Self-Reliance) แต่แสดงออกและใช้แนวคิด “พึ่งพาตนเอง” อย่างคลุมเครือ ย้อนแย้ง และแตกต่างกันไป องค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ในขณะนั้น ดำเนินกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนากระแสหลัก ที่เห็นว่าความยากจนของประชาชนมีสาเหตุมาจากค่านิยม และความเชื่อที่ยึดถือตามแบบประเพณีดั้งเดิม ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาในระบบทุนนิยม อย่างไรก็ตาม ช่วงเดียวกันนั้น มีบางองค์กรตั้งคำถามและแสดงบทบาทวิพากษ์วิจารณ์แนวทางการพัฒนาแบบกระแสหลักอย่างต่อเนื่อง และมุ่งเน้นขับเคลื่อนสิทธิในการกำหนดชะตาตนเอง รวมทั้งพัฒนาศักยภาพพึ่งพาตนเองของชุมชน

๑๐.๓ รูปแบบและกิจกรรม

Eldridge (๑๙๘๘) ใช้ลักษณะกิจกรรมหลักขององค์กรเป็นเกณฑ์ในการอธิบายและจัดแบ่งประเภทองค์กรภาคประชาสังคมอินโดนีเซียเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

ประเภทแรก ได้แก่ องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนา (Development NGOs) หมายถึง องค์กรที่มุ่งเน้นงานพัฒนาชุมชน เช่น พัฒนาระบบชลประทาน พัฒนาแหล่งน้ำดื่ม ศูนย์สุขภาพชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพการเกษตร การปลูกสัตว์ งานหัตถศิลป์ เป็นต้น

ประเภทที่สอง ได้แก่ องค์กรเอกชนเพื่อการขับเคลื่อน (Mobilization NGOs) เป็น องค์กรที่มุ่งเน้นให้การศึกษา และขับเคลื่อนคนจนและคนรากหญ้าให้มีบทบาท มีส่วนร่วมกำหนดแนวทางพัฒนา และผลักดันเชิงนโยบายต่อประเด็นปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน การส่งเสริมบทบาทและสถานภาพของผู้หญิง สิทธิทางกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองที่ดินทำกิน ปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง เป็นต้น

^{๑๐๑}อ้างอิงใน Eldrige, Philip. (๑๙๘๘). Non-Governmental Organizations and the Role of State in Indonesia. Paper presented to the Conference on The State and Civil Society in Contemporary Indonesia, Nov. ๑๙๘๘. Center for Southeast Asian Studies, Dept. Indonesian and Chinese Studies, Monash University, Australia.

^{๑๐๒}Ibid.

^{๑๐๓}Fakih, Mansour. (๑๙๙๑). NGOs in Indonesia. Occasional Paper Service on Non-Governmental Organizations, Center for International Education, University of Massachusetts-Amherst.

อย่างไรก็ตาม Fakhri (๑๙๙๙) วิพากษ์ถึงข้อจำกัดในการจัดแบ่งประเภทองค์กรพัฒนาเอกชนของ Eldridge (๑๙๘๘) ที่กำหนดจากลักษณะกิจกรรมและวิธีการทำงาน โดยไม่ได้พิจารณากระบวนการทัศน์และแนวคิดสำคัญในการทำงานขององค์กรประกอบด้วย อาจทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาคประชาสังคมของอินโดนีเซียคลาดเคลื่อนได้ Fakhri จึงได้เสนอแนวทางจัดประเภทองค์กรภาคประชาสังคมในอินโดนีเซีย โดยพิจารณาจากปัจจัยหลากหลายด้าน ทั้งในแง่กระบวนการทัศน์ที่ใช้ในการทำงาน โครงการและลักษณะกิจกรรม ตลอดจนโครงสร้างการทำงาน และสามารถจัดแบ่งประเภทกลุ่มองค์กรเหล่านี้ออกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ กลุ่ม Conformist กลุ่ม Reformist และกลุ่ม Transformist

สาเหตุของปัญหา

Conformist	Reformist	Transformist
<ul style="list-style-type: none"> เป็นเรื่องเกินกำลังความสามารถของประชาชนท้องถิ่น เป็นชะตากรรมที่พระเจ้ากำหนดมาแล้ว โชคร้าย 	<ul style="list-style-type: none"> ขาดการศึกษา การคอร์รัปชัน โกงกิน จำนวนประชากรล้น ค่านิยมล้าหลังในประเพณีเก่าแก่หรือความเชื่อฝังใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> การเอารัดเอาเปรียบ ความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมทางสังคม ระบบเศรษฐกิจและการเมือง การครอบงำของระบบทุนนิยม
<ul style="list-style-type: none"> บรรเทาทุกข์ สวดและทำพิธีทางศาสนา สร้างความหวัง 	<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาระบบสาธารณสุขภาค เพิ่มขีดความสามารถระดับบุคคล ปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของประชาชนที่เห็นว่างมาย ล้าหลัง 	<ul style="list-style-type: none"> ท้าทายอำนาจที่เอารัดเอาเปรียบและแสวงหาผลประโยชน์ สร้างระบบเศรษฐกิจศาสตร์ การเมืองแนวใหม่

เป้าหมาย

ลักษณะโครงการ

Conformist	Reformist	Transformist
<ul style="list-style-type: none"> ดูแลเด็ก บรรเทาความอดอยาก สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า 	<ul style="list-style-type: none"> จัดอบรมให้ความรู้และเพิ่มทักษะ ส่งเสริมและช่วยเหลือธุรกิจขนาดย่อม พัฒนาชุมชน ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ให้บริการเสริมและช่วยเหลือด้านต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> การสร้างมโนธรรมสำนึก เศรษฐศาสตร์ทางเลือก สหภาพทางการค้า ระบบสหกรณ์
<ul style="list-style-type: none"> ให้บริการการกุศล ช่วยเหลือผู้ยากไร้ สวัสดิการสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้ช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ปฏิวัติเขียว (เพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตการเกษตร) -พัฒนาชุมชน -การศึกษานอกระบบ -อาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> การปฏิรูปที่ดิน สร้างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การศึกษาตลอดชีวิต
องค์กรในช่วงต้นๆ ของงานจิตอาสา แต่ปัจจุบันส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น Reformist	<ul style="list-style-type: none"> LP๓ES Bina Swadaya Dian Desa YIS 	<ul style="list-style-type: none"> SKEPHI Islamic Liberation Theology

รูปแบบให้บริการ

ตัวอย่าง

๑๐.๔ บทบาทของภาครัฐและภาคประชาสังคมต่องานจิตอาสา

๑๐.๔.๑ บทบาทของภาครัฐต่องานจิตอาสา

อินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยังมีช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางสังคมและโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแตกต่างระหว่างเมืองกับพื้นที่ชนบททางไกล อย่างไรก็ตาม ประชาสังคมในอินโดนีเซียมีบทบาทร่วมพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง จิตอาสาเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า ในฐานะพลังขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมร่มเย็นเป็นสุขและเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาของประเทศที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสังคมด้วยคุณธรรมสำนึกถึงส่วนรวม

ตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๗๑ กระทรวงวัฒนธรรมและอุดมศึกษา กำหนดให้มหาวิทยาลัยต่างๆ มีพันธกิจสำคัญด้านให้บริการสังคม (Kuliah Kerja Nyata – Social Public Service) ในปีแรกที่เริ่มต้นนั้น งานบริการสังคมถูกกำหนดให้มหาวิทยาลัยใหญ่ของประเทศ ๓ สถาบัน แบ่งกันรับผิดชอบแยกตามพื้นที่ดังนี้ ภาคตะวันตก รับผิดชอบโดยมหาวิทยาลัยแอนดาลัส (Andalas University) ภาคกลางรับผิดชอบโดยมหาวิทยาลัยกาดจาห์ (Gadjah University) ภาคตะวันออกรับผิดชอบโดยมหาวิทยาลัยฮานซานูดิง (Hansanudding University) ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่งนี้ จึงได้กำหนดให้นักศึกษาทุกสาขาวิชาต้องทำงานจิตอาสาเพื่อบริการสังคมไม่น้อยกว่า ๓ เดือน ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยอื่นทั่วประเทศได้รับข้อกำหนดนี้ไปใช้ในหลักสูตรเช่นกัน เนื่องจากเห็นประโยชน์ว่าการทำงานจิตอาสาช่วยสร้างและพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษาที่สังคมต้องการได้

อาจกล่าวได้ว่า ภาคประชาสังคมหลายองค์กรในอินโดนีเซียได้พลังจิตอาสาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ สมัครเข้าร่วมโครงการ แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่เป็นภาคบังคับ องค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีระบบและกระบวนการคัดเลือกจิตอาสาให้เหมาะสมกับพันธกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร

๑๐.๔.๒ บทบาทของภาคประชาสังคมต่องานจิตอาสา

เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ ภูมิประเทศเป็นเกาะใหญ่น้อยมากมาย มีความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้น ช่วงเวลาศึกษาภาคสนามที่จำกัดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและวิเคราะห์ได้ถ่องแท้จึงจำเป็นต้องจำกัดพื้นที่ในการเลือกกรณีศึกษา การศึกษาคั้งนี้จึงเลือกศึกษาองค์กรจิตอาสาที่ดำเนินกิจกรรมในเขตปกครองพิเศษยกยาคาทาร์ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ

๑. ยกยาคาทาร์เป็นเมืองหลวงเก่า สามารถนำพาไปสู่การรู้จักรากเหง้าและวิถีวัฒนธรรมอินโดนีเซียอย่างแท้จริง
๒. เป็นเมืองที่มีความเจริญและทันสมัย แต่ยังคงความเป็นเมืองแบบดั้งเดิม และมีวิถีของการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม
๓. จากการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรจิตอาสาในยกยาคาทาร์ และพบว่า มีองค์กรที่ทำงานในระดับท้องถิ่น และองค์กรระดับชาติ
๔. เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ เพราะมีคนท้องถิ่นทำหน้าที่ติดต่อประสานงานและสร้างความเข้าใจ ไว้เนื้อเชื่อใจจากผู้ให้ข้อมูล ถึงแม้ว่าโดยทั่วไปคนอินโดนีเซียมีความเป็นมิตรและโอบอ้อมอารีมาก แต่การที่คนต่างถิ่นเข้าไปพูดคุยสอบถามข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับจิตอาสาขององค์กรภาคประชาสังคมยังมีข้อจำกัดอยู่ และองค์กรต่างๆ อาจไม่ไว้วางใจและสร้างกำแพงในการพูดคุยได้ การเข้าไปกับคนท้องถิ่นซึ่งมีสถานภาพน่าเชื่อถือ (เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในยกยาคาทาร์) สามารถสร้างความไว้วางใจ และทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและน่าเชื่อถือมากขึ้น

การศึกษาค้นคว้านี้ เลือกองค์กรภาคประชาสังคมที่มีงานจิตอาสาเป็นหัวใจในการดำเนินงาน มาเป็นกรณีศึกษา ๓ องค์กร ได้แก่ ๑) Rifka Annisa (องค์กรเพื่อนหญิง) ๒) Project Child และ ๓) Kelas Inspirasi (ห้องเรียนแรงบันดาลใจ)

๑) Rifka Annisa

Rifka Annisa ชื่อนี้เป็นคำ อารบิก Rifka แปลว่า เพื่อน Annisa แปลว่า ผู้หญิง องค์กรเลือกใช้ภาษาอารบิก เพราะเป็นภาษาที่ใช้ในคัมภีร์อัลกุรอานเพื่อให้อิสลามอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอิสลามและมีลักษณะชายเป็นใหญ่หันมาให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากขึ้น และเพื่อให้เกิดคำถามเรื่องความเท่าเทียมทางเพศในศาสนาอิสลาม ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๐๐๓ โดยนักเคลื่อนไหวด้านสตรี ๖ คน ได้แก่ Suwarni Angesti Rahayu, Sri Kusyuniati, Latifah Iskandar, Desti Murdijana, Sitoresmi Prabuningrat และ Musrini Daruslan

พันธกิจของ Rifka Annisa คือ ขับเคลื่อนบทบาทของผู้หญิงและชุมชนที่เป็นอาสาสมัคร ให้ร่วมกันขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง เพื่อสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมทางเพศ โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิง เด็กคนชรา และบุคคลที่เปราะบางทางสังคมที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง อันมีสาเหตุมาจากสังคมชายเป็นใหญ่ ภารกิจนี้จะบรรลุได้ต่อเมื่อผู้หญิงและผู้ชายร่วมกันสร้างความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นแนวทางการทำงานขององค์กรจึงออกมาในมิติที่ผู้หญิงและชายต้องร่วมมือกันสร้างสังคมที่ปราศจากความรุนแรงและเป็นธรรม

กิจกรรมขององค์กร มุ่งเน้นขจัดหรือลดความรุนแรงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ทั้งความรุนแรงในครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยออกแบบกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

- ๑) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ๒) สร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับชุมชน
- ๓) ให้ความช่วยเหลือและเยียวยาผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง

๔) ให้คำปรึกษาผู้ชาย ปรับเปลี่ยนความคิดให้เห็นความเท่าเทียมและเคารพต่อเพศหญิงมากขึ้น

Rifka Annisa รับอาสาสมัครผ่านหลายช่องทาง ได้แก่ สมัครโดยตรงที่สำนักงาน ผ่านเว็บไซต์องค์กร หรือผ่านทางชุมชนที่ร่วมเครือข่าย โดยอาสาสมัครจะได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี การให้คำปรึกษา การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และหลังจากผ่านการอบรมแล้ว องค์กรจะให้อาสาสมัครไปทำงานในแบบที่สนใจ เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านการให้คำปรึกษา งานเขียนบทความ งานสร้างแคมเปญ เป็นต้น และองค์กรยังร่วมมือกับชุมชนพัฒนาอาสาสมัครในชุมชน เพื่อพัฒนาการจัดการและระบบดูแลกันเอง ซึ่งมีการดำเนินการไปแล้ว ใน ๕ เขต ของ ยกยาคาตาร์ คือ Gunning Kidul, Kulon Progo, Sleman, Bantul และ Center of Jogja

๒) Project Child

Project Child เป็นองค์กรจิตอาสาชุมชน (Community - Based NGOs) ของอินโดนีเซียที่ทำงานโดยแนวคิดการศึกษาทางเลือกที่มุ่งสร้างกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็กชุมชนเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื้อหาการเรียนรู้ครอบคลุมในหลายหัวข้อ เช่น การรู้เท่าทันสื่อ การรับมือภัยพิบัติ การลดมลพิษ เพื่อให้เด็กได้รับรู้และเตรียมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

องค์กรก่อตั้งขึ้นโดยผู้หญิง ๒ คน คือ Surayah Ryha คนท้องถิ่น ยกยาคาตาร์ กับชาวเยอรมันที่มาเรียน และเกิดความรักในชุมชน โดยเริ่มแรกทำกิจกรรมให้ความรู้กับกลุ่มแม่บ้านในชุมชน Kricak Kidul ที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ แต่พบว่าการขาดการศึกษาถือเป็นปัญหาสำคัญของชุมชน จึงก่อตั้ง Project Child ขึ้นใน ค.ศ.๒๐๑๑ โดยมีพันธกิจคือ สร้างความตระหนักรู้ในเรื่องภัยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพกับกลุ่มเด็กในชุมชนริมแม่น้ำและริมทะเล โดยแนวทางการศึกษาทางเลือกใช้กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม

^{๑๐๔}Nurina Wardhani,สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

การรับอาสาสมัครของ Project Child รับสมัครผ่านเว็บไซต์องค์กร และมีการสัมภาษณ์คัดเลือก (ใช้ระบบ Skype หากผู้สมัครไม่สามารถมาให้สัมภาษณ์ได้) ส่วนใหญ่ผู้สมัครเป็นคนท้องถิ่นในนโยกกาตาร์ มีผู้สมัครราวปีละ ๑๐๐-๑๕๐ คน จะคัดเลือกประมาณ ๕๐ คน เพื่อเข้าคอร์สฝึกอบรมการสอน เรื่องขององค์กร เป้าหมาย อาสาสมัครที่ผ่านการคัดเลือกจะทำงานกับองค์กร ๖ เดือน โดยมีทีมงานขององค์กรคอยดูแลตลอดเวลา

Project Child มีพื้นที่ดำเนินกิจกรรมจิตอาสา ๒ แห่ง คือโรงเรียนแม่น้ำ หรือ “Sekolah Sungai (River School)” และโรงเรียนชายหาด หรือ “Sekolah Pantai (Beach School)” โดยองค์กรออกแบบหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ตามพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นและสอดคล้องกับวิถีของชุมชน จากนั้นก็จะส่งกลุ่มอาสาสมัครไปทำกิจกรรมการเรียนรู้กับเด็กในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย โดยประสานความร่วมมือกับหัวหน้าชุมชน และผู้ปกครองในการจัดหาสถานที่เพื่อทำกิจกรรม

๓) Kelas Inspirasi

Kelas Inspirasi (ห้องเรียนแรงบันดาลใจ) เป็นกิจกรรมเคลื่อนไหว และบริหารจัดการจิตอาสาที่เป็นนักวิชาชีพ โดยองค์กรรับสมัครและคัดเลือกบุคคลอาชีพต่างๆ เข้ารับการอบรม เพื่อไปเป็นครูอาสาสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กนักเรียนประถมศึกษาในชนบท ด้วยการแบ่งปันเรื่องราว และประสบการณ์การทำงาน

จุดเริ่มต้นของ Kelas Inspirasi มาจากความปรารถนาของนักวิชาชีพด้านต่างๆ ที่ต้องการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาการศึกษาของอินโดนีเซีย โดยจัดกิจกรรมระดมจิตอาสาจากนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างหลากหลาย ให้หยุดภารกิจในอาชีพของตน ๑ วัน เพื่อเดินทางไปเป็นครูอาสาสอนในโรงเรียนชนบทห่างไกล วันนี้นักวิชาชีพทำกิจกรรมจิตอาสาได้ถูกประกาศให้เป็น

“วันสร้างแรงบันดาลใจ Hari Inspirasi or Inspiration Day” โดยเริ่มแรกจัดกิจกรรมขึ้นที่โรงเรียน ๒๕ แห่งรอบๆ กรุงจาการ์ตา และต่อมาได้ขยายไปสู่เมืองต่างๆ ในอินโดนีเซีย เช่น บันดุง เบอกาซี รวมทั้งที่ยกยการ์ตา

Kelas Inspirasi เปิดรับสมัครครูอาสาสมัครวิชาชีพทางเว็บไซต์ขององค์กร และด้วยเหตุที่ผู้สมัครในกิจกรรมจิตอาสาเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งมักมีภารกิจที่ต้องทำมากมาย มีข้อจำกัดเรื่องเวลา กระบวนการสัมภาษณ์เพื่อคัดเลือกอาสาสมัครจึงเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางไกลผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร VDO Call ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจากกรรมการสัมภาษณ์ ต้องวางแผน และเตรียมการทำกิจกรรมในฐานะครูอาสา Kelas Inspirasi ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อและประสานงานกับโรงเรียนเป้าหมาย แต่ละปีจะมีผู้สมัครเข้าร่วมมากกว่า ๒๐๐ คน และจะมีผู้ผ่านการคัดเลือกเหลือราว ๑๐๐ คน

อาสาสมัคร Kelas Inspirasi ทำหน้าที่เป็นครูอาสาในโรงเรียนพื้นที่เป้าหมาย ๑ วัน ทำกิจกรรมแนะนำและเปิดโลกอาชีพที่หลากหลายและน่าสนใจ สร้างแรงบันดาลใจเชิงวิชาชีพ และอาจจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สาธิตให้นักเรียนดูและฝึกทำตาม โดยหลังจากทำกิจกรรมประจำปีเสร็จสิ้นแล้ว อาสาสมัครสามารถติดตามงานและต่อยอดกิจกรรมด้วยการประสานงานกับโรงเรียนนั้นๆ เพื่อสร้างพัฒนาการที่ยั่งยืนต่อไป

๑๐.๕ บทสรุปและข้อสังเกต

จิตอาสาในอินโดนีเซีย เป็นสำนักที่มีพัฒนาการมาจากรากเหง้าอันเป็นจิตวิญญาณชาวชวาที่ยึดถือเป็นแนวทางการทำงานและอยู่ร่วมในสังคมอินโดนีเซีย และอาจกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งของอินโดนีเซีย ที่ต่อมาได้ปรับและขยายให้มีความหมายกว้างขวางมากขึ้นไปสู่การเป็นคุณลักษณะของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคม และท้ายสุดก็ได้รับความสำคัญในบทบาทของพลเมืองคุณภาพที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ทุกภาคส่วนของสังคมอินโดนีเซียไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ (กระทรวงวัฒนธรรมและอุดมศึกษา) สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน ต่างก็ให้คุณค่าเรื่อง จิตอาสา และเห็นพ้องกันว่าเป็นวิถีของการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ที่สามารถจะเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมต่อไป

อย่างไรก็ตาม งานจิตอาสาและช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคมอินโดนีเซีย ประสบ ปัญหา และความท้าทายในการทำงานเดียวกับหลายประเทศ โดยเฉพาะความยั่งยืนและเติบโตของ พลังจิต เมื่อหันไปพิจารณาและให้ความสนใจไปที่ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาจิตอาสาใน อินโดนีเซีย จึงได้พบข้อเรียนรู้ที่มีประโยชน์หลายประการ ที่อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ต้นทุนสำคัญ ในการพัฒนาจิตอาสาในอินโดนีเซียมี ๓ ประเภท ประกอบด้วย

- ๑) ต้นทุนทางจิตวิญญาณ จากรากความคิดและมโนธรรมสำนึกอันเป็นจิตวิญญาณ ของชาวชวา (Soul of Javanese) ที่ว่า “Gotong Royong” ซึ่งหมายถึง สำนึก ของการอยู่ร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งกัน เห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันและกัน
- ๒) ต้นทุนทางสังคมที่สังคมอินโดนีเซียให้คุณค่างานจิตอาสา ระบุธรรม คือ หลักสูตรการ ศึกษาระดับปริญญาตรีเกือบทุกสาขาวิชา กำหนดให้นักศึกษาต้องผ่านประสบการณ์ การทำงานจิตอาสา ๑-๓ เดือน จึงจะสามารถจบการศึกษาได้ นอกจากนี้ข้อมูล เกี่ยวกับประสบการณ์เป็นจิตอาสายังถือเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับการสมัครงาน หรือการแนะนำตัว
- ๓) ต้นทุนทางวัฒนธรรมการนำร่วม (Collective Leading Culture) ความสำเร็จใน การทำกิจกรรมและการขับเคลื่อนสังคมขององค์กรที่เป็นกรณีศึกษา ล้วนใช้แนวทาง และวิถีการทำงานที่เน้นการประสานแนวร่วม สร้างการมีส่วนร่วม และเสริมสร้าง เครือข่ายการนำร่วม ซึ่งทั้งสามองค์กรมีความเห็นสอดคล้องกันว่าวัฒนธรรม การนำร่วม เป็นกระบวนการบ่มเพาะและขยายจิตอาสาให้เติบโตอย่างยั่งยืนในสังคม อินโดนีเซีย

ข้อเสนอแนะ
เพื่อสร้างความร่วมมือด้าน

"จิตอาสา"

ใน
ภูมิภาคอาเซียน

"จิตอาสา"

ข้อเสนอแนะต่อการสร้างความร่วมมือด้าน “จิตอาสา” ในภูมิภาคอาเซียนที่ประมวลรวมจากโครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นทวีป และโครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นสมุทร มีดังนี้

๑. แพลตฟอร์ม (Platform) และเครือข่ายออนไลน์เพื่อสร้างฐานร่วม โดยอาจแบ่งได้ ๓ ลักษณะ ได้แก่ (๑) การสร้างฐานข้อมูลอาสาสมัคร และองค์กรระดับภูมิภาค มีการถ่ายทอดประสบการณ์ ถอดบทเรียน สำหรับการเรียนรู้ระหว่างกันในประเทศสมาชิก เพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านการจัดการ และการพัฒนาทักษะของอาสาสมัคร (๒) สื่อกลางสำหรับการประชาสัมพันธ์แลกเปลี่ยนอาสาสมัคร เชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่ปัญหาจริงในระดับภูมิภาค การสร้างเรื่องเล่าแห่งชาติเกี่ยวกับการให้ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการบำเพ็ญจิตอาสา (๓) ศูนย์กลางการระดมทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น วัสดุ หรือบุคลากร ถ้าฐานร่วมทำงานได้ดี ย่อมส่งผลดี โดยเฉพาะต่อการรับมือสถานการณ์ภัยพิบัติในระดับภูมิภาค
๒. พลังจิตอาสาบนโลกออนไลน์ การสร้างพลังจิตอาสาบนโลกออนไลน์เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับจิตอาสาทั่วอาเซียน ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ทำงาน สาธารณประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการลดช่องว่างการพัฒนา และเป็นสะพานแห่งมิตรภาพ เชื่อมความสัมพันธ์ เรียนรู้และเคารพกันในความแตกต่างหลากหลาย อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๓. จิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์นานาชาติ การทำงานข้ามพรมแดนระหว่างจิตอาสาในประเทศกับประชาคมโลก โดยมีจุดมุ่งหวังเสริมสร้างความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเข้าใจระหว่างกัน ผ่านความสัมพันธ์เชิงบวก การทำงาน การแบ่งปันแนวคิด วัฒนธรรม ทักษะและประสบการณ์ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและสร้างโลกที่น่าอยู่ขึ้น อาทิ โครงการอาสาสมัครแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Cultural Exchange) โครงการธุรกิจแห่งความดี (Good Business) ที่ใช้ทักษะการทำธุรกิจ และบริหารจัดการให้ความช่วยเหลือประชาคมโลกก่อตั้งและบริหารงานกิจการเพื่อสังคม และโครงการความช่วยเหลือด้านอาสาสมัคร (Volunteer Cooperation) ที่เน้นการส่งอาสาสมัครที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่างๆ ไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทั่วเอเชีย อาทิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

๔. หลักธรรมและวัฒนธรรมสากลสู่การสร้างพลเมืองและพลโลก การสร้างความหมายที่พัฒนาลงไปที่ตัวบุคคล สังคมและประเทศ งานอาสาสมัครที่มีฐานประชาสังคมเป็นส่วนสำคัญในการสร้างพลเมือง เมื่อขยับมาสู่ระดับภูมิภาคจึงต้องขยายไปสู่การสร้าง “พลโลก” (World Citizen or Cosmopolitan) อีกนัยหนึ่ง คือ พลเมืองที่มีความรู้รอบรู้หนาร่วมกับส่วนอื่นในโลก และยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ได้กว้างขวางขึ้น

ฐานของหลักธรรม และวัฒนธรรมสากลจะช่วยขัดเกลาจิตอาสาสู่การสร้าง “เพื่อนมนุษย์” ที่ไม่ยึดติดพรมแดนหรืออุดมการณ์ การเติบโตเช่นนี้ควรเริ่มจากเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันหลายประเทศได้ให้ความสำคัญในนโยบายด้านการศึกษา และวิสัยทัศน์ประเทศที่เน้นเยาวชนเป็นกำลังในอนาคต บางมหาวิทยาลัยเริ่มนำเอาเรื่องจิตอาสาเข้าไปในหลักสูตร และมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาจากฐานรากที่รองรับเสาหลักที่ ๓ ของประชาคมอาเซียน คือ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

๕. ศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชนในอาเซียนเพื่อเชื่อมโยงสู่ภูมิภาควิวัฒน์ (Regionalization) ของอาเซียน ดำเนินกิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชนในอาเซียน ที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ เพื่อดึงดูดให้เยาวชนในอาเซียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา โดยเน้นพัฒนาจิตสำนึกของการให้ การแบ่งปัน การทำงานร่วมกันและการรับใช้ มากกว่าเน้นผลลัพธ์ของการพัฒนาในเชิงกายภาพ โดยเน้นที่กิจกรรมด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข กลุ่มผู้ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ศิลปะ กีฬา และมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้เยาวชนในอาเซียนที่เข้าร่วมกิจกรรม นำแนวคิดเหล่านี้ไปขยายผลในประเทศ เช่น โครงการ ASEAN Youth Volunteer Program (AYVP) เป็นต้น
๖. นโยบายส่งเสริมความร่วมมือด้านวิชาการ จิตอาสา และการเรียนรู้ร่วมกันระดับอาเซียน อาทิ งานวิจัยทั้งเชิงกว้าง วิจัยเชิงลึก และวิจัยแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยระดับจิตอาสาข้ามพรมแดนเพื่อฝ่าพลวัตการพัฒนาที่ไม่สมดุลย์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ อาทิ แรงงานข้ามชาติ ภัยพิบัติ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จิตอาสาอาเซียน

องค์ความรู้ : จิตอาสาในอาเซียน

ภาคพื้นสมุทรและภาคพื้นทวีป

ข้อมูล

- โครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นทวีป
- โครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นสมุทร

จัดทำโดย

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
งบประมาณสนับสนุนจาก ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

คณะนักวิจัย

๑. โครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นทวีป

รศ.ดร. นवलน้อย ตริรัตน์	หัวหน้าโครงการวิจัย
ดร.ดาเรศ ชูศรี	นักวิจัย
ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล	นักวิจัย
กนกพรรณ อยู่ชา	นักวิจัย
ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย	นักวิจัย
สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี	นักวิจัย
อดิสร เสมอแย้ม	นักวิจัย

๒. โครงการคุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาภาคพื้นสมุทร

กนกพรรณ อยู่ชา	หัวหน้าโครงการวิจัย
ดร.จิริยอุท สิ้นธุพันธ์	นักวิจัย
ดร.เจษฎา ศาลาทอง	นักวิจัย
ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย	นักวิจัย
วิริยะ สว่างโชติ	นักวิจัย
สุภาพร โพธิ์แก้ว	นักวิจัย

ที่ปรึกษา

สิน สือสวน	ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม
สุทธิพงศ์ ชาญชฎานนท์	รองผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

คณะทำงานศูนย์คุณธรรม

ยงจิรายุ อุปเสน	ผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติการ
ธัญลักษณ์ ศรีสง่า	หัวหน้ากลุ่มงานนวัตกรรมองค์ความรู้เพื่อสร้างสังคมคุณธรรม
กิติญา สุขประเสริฐ	นักวิชาการส่งเสริมคุณธรรม
ดิณณพัชช์ พูลพิพัฒน์	นักวิชาการส่งเสริมคุณธรรม
เปรมกมล สมใจ	นักวิชาการส่งเสริมคุณธรรม
ภูริชยา ภูวญาณ	เจ้าหน้าที่โครงการ
เนตรนภา หนองแบก	เจ้าหน้าที่โครงการ

ปกและรูปเล่ม

บริษัท ๑๙๒๔ สตูดิโอ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๑
(จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม)

